

ÖZET

MİSAFİRDEN ÖTEKİYE: SAMSUN'DA SURİYELİ ALGISI

Nehir Dilek KUŞCUOĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan/ 2019

Danışman: Doç. Dr. Yasemin YÜCE TAR

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle ülkeler arasında geçiş ülkesi konumundadır. Bu nedenle yoğun bir göçme maruz kalmaktadır. Son yıllarda sınır komşusu olan Suriye’de meydana gelen iç savaş üç buçuk milyon Suriyelinin Türkiye’ye göç etmesine neden olmuştur. Yaşanılan bu göç dalgası mültecilik kavramını gündeme taşınmasına neden olmuştur. Bu durum Suriyelilerin, Türkiye’deki hukuki statüsünün tartışma konusu olmasına yol açmıştır. Bu çalışmada Suriyelilerin, sahip olduğu eğitim hakkı, sağlık hakkı, çalışma izin hakkı ve vatandaşlık haklarının Samsun yerelinde görüşme gerçekleştirilen esnaflar tarafından hak olarak kabul edilip edilmediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda Türkiye’ye geldikleri zaman misafir olarak kabul edilen Suriyelilerin toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi dinamiklerini nasıl etkilediği ve bu bağlamda ortaya çıkan söylemlerin nefret söylemi, yabancı korkusu ve ötekileştirme kavramlarının Samsun yerelinde esnaflar tarafından inşa edilip edilmediği tespit etmek amacıyla çalışılmıştır.

Samsun’un Gazi ve Çiftlik caddelerinde çeşitli işlerde çalışan 3 kadın ve 37 erkek esnafla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu caddeler Samsun’un en işlek caddelerinden olması ve esnafların gün içerisinde farklı gruptan kişilerle görüşme imkânının olmasından dolayı Gazi ve Çiftlik caddelerinde esnaflık yapan kişilerle görüşülmüştür.

Yapılan çalışmada Suriyelilerin toplumun ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel dinamiklerini etkilediği tespit edilmiştir. Suriyelilerin eğitim ve sağlığın Suriyeliler için hak olarak görüldüğü fakat çalışma hakkı ve vatandaşlık hakkı için eşit olmayı reddediş olduğu tespit edilmiştir. Bu alanlarda toplumda tehdit unsuru olarak görülerek korkulan olarak atfedilmişlerdir. Suriyeliler, görüşülen esnaflar tarafından; dillerinin ve fiziki görünüşlerinin farklı olması, şehir yaşantısına alışkın olmadıklarının düşünülmesi, dilenmeleri, pis ve gürültücü şekilde ötekileştirme pratikleri tespit edilmiştir. Nefret içerikli söylemlerin temelinde ise Suriyelilere: “güvenilmez Arap”, “arkadan vuran Arap”, “vatan haini”, gibi söylemlerin olduğu tespit edilmiştir. Suriyelilere karşı oluşan algısal boyuttaki bu söylemler doğrultusunda Suriyelilere karşı misafir söyleminden uzaklaşarak nefret edilen korkulan olarak ötekileştirildiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeliler, Öteki, Nefret Söylemi, Yabancı korkusu.

ABSTRACT

FROM GUEST TO OTHER: SYRIANS PERCEPTUAL IN SAMSUN

Nehir Dilek KUŞCUOĞLU

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Sociology, M. A. , April/2019

Advisor: Assoc. Dr. Yasemin YÜCE TAR

Due to its geographical location, Turkey is a transit country among the countries. Therefore, it is subjected to intensive migration. In recent years, the civil war in Syria, the border neighbor, has caused three and a half million Syrians to immigrate to Turkey. This wave of migration has brought the concept of refugees to the agenda. This has led to the discussion of the legal status of Syrians in Turkey. It was tried to determine whether the Syrians education, health rights, work permits and citizen ship rights were regarded as rights by the tradesmen who were interviewed in Samsun. At the same time, it was studied to make firm that how Syrians, who were accepted as a guest when they came to Turkey, affected the economic, social, cultural and political dynamics of society and if discourses appearing in this context, hate speech, fear of foreign and marginalization concepts were built by tradesmen in Samsun or not.

It was interviewed in depth with 3 women and 37 men tradesmen working in Gazi and Çiftlik streets. Since these streets are one of the busiest streets of Samsun and tradesmen have the opportunity to meet with people from different groups during the day, tradesmen in Gazi and Çiftlik streets were interviewed.

In the study, it was made firm that Syrians affected economic, social, cultural and political dynamics of society. Tradesmen in Samsun agreed that Syrians should benefit from education and health right and did not agree to be equal on citizenship and right to work. In the study, othering expressions like the language of the Syrians were different and their physical appearance was different, they were not accustomed to city life and they were dirty and loud were found. On the basis of hate speech against Syrians, it has been determined that there is such discourse as the unreliable Arab, stabbing in the back, the traitor, etc. In the light of these perceptual discourses on Syrians, it turned out that local people distanced from the guest discourses against Syrians and marginalized to them as hated and feared.

Key words: Syrians, the other, hate speech, fear of foreigners.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu.....	1
2. Araştırmanın Problemi.....	1
3. Araştırmanın Amacı.....	1
4. Araştırmanın Kapsamı.....	2
5. Araştırmanın Önemi.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL TANIMLAMA

1.1.Göç Kavramı.....	4
1.1.1.1. Uluslararası Göç.....	5
1.1.1.2.Uluslararası Göç ve Türkiye.....	8
1.2. Türkiye’de Mültecilik Hukuksal Boyut ve Kavramlar.....	11
1.2.1.1951 Cenevre Sözleşmesi.....	12
1.2.2. Mültecilerin Hukuku Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü.....	13
1.2.3.1994 Yönetmeliği ve Uygulaması.....	13
1.2.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	15
1.2.4.1. Geçici Koruma.....	16
1.2.4.2. Geçici Koruma Yönetmeliği.....	18
1.2.4.2.1. Çalışma Hakkı.....	18
1.2.4.2.2. Eğitim Hakkı.....	19

1.2.4.2.3. Sağlık Hakkı.....	23
1.2.4.2.4. Vatandaşlık Hakkı.....	25
1.3. Mültecilik Bağlamında Suriyelilerin Karşılaştığı Söylemler.....	28
1.3.1. Ötekileştirme.....	28
1.3.2. Nefret Söylemi.....	35
1.3.3.Yabancı Korkusu.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri.....	51
2.1.1. Araştırma Modeli.....	51
2.1.2. Veri Toplama Tekniği ve Aracı.....	51
2.1.3. Verilerin Toplanması.....	53
2.1.4. Veri Analizi.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Görüşmecilerin Profili.....	55
3.2. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen, Yabancı, Deyince.....	59
3.2.1. Mülteci Kimdir?.....	59
3.2.1.1. Mülteci Yoksul Olandır.....	59
3.2.1.2. Mülteci Vatansızdır.....	60
3.2.1.3. Mülteci Hicret Edendir.....	60
3.2.2. Sığınmacı Kimdir?.....	61
3.2.2.1. Sığınmacı Ülkesinden Kaçandır.....	61
3.2.3. Göçmen Kimdir?.....	61
3.2.3.1. Ekonomik Sebeplerle Göç Edenler.....	62
3.2.3.2. Balkan Göçmenleri.....	62

3.2.4. Yabancı Kimdir?.....	62
3.2.4.1. Farklı Ülkeden Gelendir.....	63
3.2.4.2. Batılı Olan ve Aynı Dinden Olmayandır.....	63
3.3. Toplumsal Kabul ve Benzerlik.....	64
3.3.1. Müslümanlık Kimliği.....	64
3.3.2. İnsan Olmak.....	65
3.4. Samsun'un Ötekisi Suriyeliler.....	66
3.4.1. Farklı Bir Dil Kullanılması.....	66
3.4.2. Fiziki Görünüşlerinin Farklı Olması.....	67
3.3.3. Şehir Yaşantısına Alışkın Olmamaları.....	67
3.4.4. Temiz Olmamaları.....	68
3.4.5. Toplum İçinde Dilenmeleri.....	68
3.5. Suriyelilere Karşı Nefret Söylemi.....	69
3.5.1. Güvenilmez Arap Arkadan Vuran Arap.....	69
3.5.2. Ülkesinde Ölmek İçin Kaçan Vatan Haini.....	70
3.6. Suriyelilere Karşı Yabancı Korkusu.....	71
3.6.1. Bilmemekten Kaynaklı Korkma.....	72
3.6.2. Güvenlik Kaygısıyla Korkma.....	72
3.6.3. Saldırganlık, Hırsızlık ve Tecavüz Korkuları.....	72
3.7. Suriyeliler ve Misafirlik Statüsü.....	73
3.8. Suriyelilerin Eğitim, Sağlık, Çalışma, Vatandaşlık Hakkı ve Barınma.....	74
3.8.1. Eğitim Hakkı.....	74
3.8.1.1. Eğitim Bir Haktır.....	74
3.8.1.2. Hak ve Eşitlik Gözetilsin.....	76
3.8.2. Sağlık Hakkı.....	76
3.8.2.1. Sağlık Bir Haktır.....	76

3.8.2.2. Hak ve Eşitlik Gözetilsin.....	77
3.8.3. Çalışma Hakkı.....	77
3.8.3.1. Suriyeliler ve Ucuz İş Deposu.....	78
3.8.3.2. Çalışmak Zorunluluktur.....	79
3.8.4. Suriyeliler ve Barınma Sorunu.....	79
3.8.4.1. Emlak Piyasasında Yükseliş.....	80
3.8.4.2. Konut Yaşantısına Uyum Problemi.....	80
3.8.5. Suriyeliler ve Vatandaşlık Hakkı.....	81
3.8.5.1. Vatandaşlık Hakkı Verilmemeli!.....	81
3.8.5.1.1. Sosyoekonomik ve Siyasi Bir Yük.....	82
3.8.5.1.2. Eşit Olmayı Reddediş.....	83
3.8.5.1.3. Vatandaşlığa Layık Görülmemek.....	83
3.8.5.2. Vatandaşlık Hakkı Verilmeli!.....	84
3.8.5.2.1. Devletin Gerekliliği.....	84
3.8.5.2.2. Kalifiyeli Olanlara Vatandaşlık Haktır.....	85
3.9. Toplum İçine Bırakılmamak Kamp ve Gözetim Altında Oluş.....	85
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	100
EK1: GÖRÜŞME FORMU.....	107
ÖZ GEÇMİŞ.....	109

Tablolar Listesi

Tablo1: Görüşmecilerin Profil Bilgisi.....	56
Tablo2: Görüşmecilerin Profil Bilgisi	57

KISALTMALAR

GİGG: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
BMYK: Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği
BM: Birleşmiş Milletler
HÜGO: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyasal Araştırma Merkezi
GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
DISKAR: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma
AIHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
UNHRC: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu
İGAM: İltica ve Göç Araştırma Merkezi
SYDGM: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
AFAD: Afet ve Acil Yönetim Başkanlığı
SUT: Sağlık Uygulama Tebliği
DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü
OMÜ: On Dokuz Mayıs Üniversitesi
ORSAM: Ortadoğu Araştırma Merkezi
GEM: Geçici Eğitim Merkezi
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi
TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
NATO: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Türkiye’de son yıllarda bir göç sorunu ve mülteci sorunu vardır. Türkiye’nin göç politikası ve mülteci yasaları sorunun başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Günümüzde Suriyelilerin sayısının her geçen gün artması popüler bir söylem olarak Suriyelilere yönelik mültecilik kavramının daha sık kullanılmasına ve gündem olmasına sebep olmuştur.

Mülteci söylemi altında Suriyelilerin Samsun örneğinde nasıl algılandığı, hangi konu ve başlıklarla anıldığı araştırılmıştır. Sahip oldukları haklarının nasıl algılandığı, hangi söylemlerle ayrımcılığın, Samsun yerelinde nasıl inşa edildiği ve nelerle birleştirildiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda mültecilerle daha çok ilişki kuran gruplar olarak Samsun’un işlek caddelerinden olan Gazi ve Çiftlik caddelerinde esnafılık yapan kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Suriyelilere yaklaşım, Suriyelilere ilişkin söylemlerin hangi bakış açısına ve yaklaşıma sahip olduğu ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Samsun esnafı üzerinden mültecilere yaklaşım ve mültecilere yönelik algı ölçülmeye çalışılmıştır. Suriyelilerle ilgili dile getirilen söylemlerin, bu kapsamda var olan yabancı korkusu, ötekileştirme ve nefret söylemi yaklaşımları açısından incelenmiştir.

2. Araştırmanın Problemi

Türkiye, 2011 yılından itibaren Suriye’den yoğun bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Her geçen gün sayıları artan Suriyelilerin Türkiye’ye kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte toplumda popüler bir söylem haline gelen “mülteci” kavramı çok fazla duyulmaya başlanmıştır. Buna rağmen Suriyelilerle ilgili olarak hukuki statü olarak bir karmaşanın mevcut olduğu görülmüştür. Misafir yaklaşımıyla kabul edilen Suriyelilerin, Türkiye’de kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik dinamikleri etkilenmeye başlamıştır. Bu süreçte Suriyelilere karşı misafir yaklaşımından uzaklaşılarak nasıl nefret edilen, korkulan ve ötekileştirilen bir grup haline dönüşmüştür?

3. Araştırmanın Amacı

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle bu zamana kadar transit bir ülke konumdaydı. Ancak son yıllarda Türkiye’nin komşu ülkelerindeki savaş ortamları

ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların kaçtıkları bir ülke olarak karşımıza çıkarmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda yoğun bir göçe maruz kalmasının sonucunda bu göç dalgası Türkiye'nin mültecilik konusunu gündeme getirmiştir. Bu problemler yaşanırken günlük hayat içinde de Suriyelilerle bir ilişki gelişmiştir. Artık Suriyeli komşular, kiracılar, okula gidecek çocuklar vardır. Günlük yaşantının içerisinde Suriyelileri her yerde görmek mümkün hale gelmiştir.

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin, hukuksal olarak sahip olduğu haklara yönelik algıların tespit edilmesi ve mülteci kavramının nasıl algılandığı ve nelerle ilişki kurularak anlaşıldığı bu çalışmanın amaçlarındandır. Mülteciliğin kavramsal olarak tanımın nasıl yapıldığının tespitinden sonra Suriyelilerin Türkiye'de sahip olduğu hakların; eğitim, sağlık, çalışma, vatandaşlık ve barınma haklarının, Samsun yerelinde esnaflar tarafından bir hak olarak kabul edilip edilmediği tespit edilmiştir. Bu sosyolojik gerçeklik içerisinde toplumsal algıları ölçmek anlamak en az politika yapmak kadar gereklidir.

Göç sosyolojisi kapsamında literatürde çok fazla yer kapsayan konulardan birisi de şudur ki başka bir ülkeye göç eden insanların karşı karşıya kaldıkları ayrımcı söylemlerdir. Bütün bunlardan yola çıkarak Suriyelilerle ilgili nasıl bir algının oluştuğunu, mülteciliği hangi kavramlarla ifade ettikleri, Suriyelilere yönelik algının; yabancı korkusu, ötekileştirme ve nefret söylemi gibi kavramlarla Samsun yerelinde inşa edilip edilmediğini araştırmak ve bütün bunların kapsamında zihinlerinde inşa ettikleri Suriyeli profilini ortaya çıkarmak amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmektedir.

4. Araştırmanın Kapsamı

Yapılan çalışmada Samsun yerelinde Suriyelilere karşı algının nasıl olduğunun tespiti yapılmıştır. Çalışmada öncelikle göç sosyolojisinin alt başlıklarından olan uluslararası göç başlığı altında mültecilik kavramının Türkiye'de ki yasal mevzuattaki yeri tespit edilmiştir. Mültecilerin Türkiye'de hukuksal alanda sahip olduğu haklardan eğitim, sağlık, çalışma, barınma ve vatandaşlık hakları çerçevesinde, haklar ele alınmıştır. Samsun yerelinde, Suriyelilere karşı var olan algının tespiti yapılarak algıların oluşmasında temel teşkil eden yabancı korkusu, ötekileştirme ve nefret söylemi kavramları çerçevesince sınırlar çizilerek ortaya

ıkan sytlemlerin hangi baēlamlarda benzerlik ve farklılık gösterdiğinin ve nasıl yaşandığının sosyolojik analizi yapılmıştır.

5. Araştırmanın nemi

Bu çalışmada elde edilecek verilerin 2011 yılında ülkelerini terk ederek Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerin Türkiye'deki hukuksal olarak statüleriyle ilgili var olan kavramsal tartişmaların aydınlatılması açısından ve Suriyelilere yönelik olarak Samsun yerelinde esnafların görüşleri alınarak Suriyelilerle ilgili algıların ve tepkilerin sosyolojik baēlamda tespit edilmesi için oldukça kıymetlidir.

Suriyelilere yönelik esnaflar üzerinde oluşan algıyı inceleyen, bu çalışmanın akademik alana katkı saēlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL TANIMLAMALAR

1.1. Göç Kavramı

Göç, bireylerin sahip oldukları ekonomik, sosyokültürel, siyasi, doğal ve çevresel etkenlerden dolayı bulundukları mekânı değiştirmesine denilmektedir. Göç kavramının geçmişi çok eskilere uzanmaktadır. Geçmişten günümüze göç olgusu, insanların hayatlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Göç olgusunun etkisi toplum içerisinde birçok yapının değişimine neden olmaktadır. (Tunç, 2015: 30) Toplumdaki bütün kişiler değil de sadece bazıları bu sürece dâhil olmaktadır (Kızılcıkel ve Erjem, 1992: 185).

Göç kavramının geçmişi çok uzun zamana dayandığı için bu süreç içerisinde çok farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Göç kavramı farklı birçok alanı etkisi altına aldığı için farklı bilim dalları tarafından tanımlamalar bulunmaktadır. (Yılmaz, 2014: 1686). Göç kavramı birçok yönden zorlu bir süreçtir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015: 62). Bu sürecin meydana gelmesinde etkili olan nedenler her geçen gün değişerek farklılık göstermektedir (Çağlayan, 2006: 75). Göç kavramı tanımında da ortaya konulduğu gibi bireylerin bulundukları yerden başka bir şehre ya da ülkeye gitmeleri olarak basit bir tanımlaması yapılabilmektedir. Fakat bu süreçte bireylerin bulundukları yerden başka bir şehre ya da ülkeye gidişleri, hem farklı bir ülkeye göç eden kişileri hem de göç alan yerlerde yaşayan kişiler üzerinde değişim ve kültürleşmelerin meydana gelmesine neden olmaktadır (Yılmaz, 2014: 1688).

İnsanlar daha iyi yaşam sürmek hayatlarını daha iyi koşullarda devam ettirmek için bulundukları yerlerden başka bir yere göç etmektedir. Bu şekilde kendi arzusıyla bulunduğu mekânı değiştirerek göç sürecine katılan kişiler olduğu gibi bu göç sürecine mecburi olarak katılan kişiler de bulunmaktadır. Yaşamış oldukları yerlerde meydana gelen siyasi, ekonomik sorunlarda göçü zorunlu olarak kaçınılmaz kılmaktadır. Göç, esasında kolay kolay verilecek bir karar değildir. Çünkü göç, kişinin hayatını birçok yönden etkilemektedir. Göç kısaca bir mekân değişikliği olarak görülebilir. Fakat bu sadece gözle görülendir. Fakat arka planda hayat tecrübelerini, dillerini ve kültürlerini de götürürler. Bu durum ise göç eden ve göç alan yerdeki kişiler için sosyolojik bağlamda sorunların yaşanmasına temel oluşturabilmektedir (Adıgüzel, 2016: 1-3).

Göç ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda çeşitli kuramlar sunulmuştur. İnsanların neden farklı bir yerlere göç etme gereksinimi duyduğu üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Göçün nedeni genellikle maddi kaynaklı olarak ve kişilerin kendi tercihleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri bir eylem olarak görülmüştür. Fakat göç, sadece bir etken doğrultusunda gerçekleşecek bir eylem değildir (Parlak ve Utku, 2015: 67). Göç olgusunun birçok sebebi vardır. Tek başına hiçbir bir sebep insanların neden kendi ülkelerinden ayrıлып başka bir ülkeye yerleşmeye karar vermelerini açıklamaz (Castles ve Miller, 2008: 39). Bu bağlamda göç bir problem değildir. Aslında mevcut olan bir soruna karşı çözüm amaçlı gerçekleştirilen bir eylemdir. Fakat çok eski bir geçmişi olan göç kavramı bazıları için olumlu sonuçlanırken bazıları için olumsuz sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Göç olgusu sonucunu sadece bir yönden ele almak doğru değildir. Göç olgusu sebepleri ve sonuçlarıyla farklılık göstermiş olsa dâhi fiziksel olarak yer değiştirme sosyokültürel yapıda değişime neden olmaktadır (Cengiz, 2015: 106).

Göç kavramı, yapılış nedeni açısından iki kavram ele alınmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan ise “gönüllü ve zorunlu göç” kavramlarıdır. Gönüllü göç, kişinin bulunduğu mekânı, gönül rızası olarak bırakıp başka bir yere göç etmesidir. Zorunlu göç ise kişilerin gönül rızası olmadan zorlamalarla ve çeşitli yaptırımlar sonucu meydana gelen göçtür. Gönüllü göç, kişilerin daha iyi koşullarda yaşamlarını idame ettirmek, daha iyi eğitim almak gibi etkenler doğrultusunda gerçekleştiği gibi zorunlu göç ise savaşlar, çatışmalar ve doğal afet gibi yaşanan kötü olaylar sonucunda meydana gelmektedir. Göçün iki aktörü göç eden kişiler ve göç alan yerdeki kişilerdir. Her iki tarafta göçten sonra bir sürecin başlaması beklenmektedir. Bu süreç göç alan ve veren yerdeki kişileri de etkisi altına almaktadır. Toplumda meydana gelen bu hareketlilik farklı toplumlardan gelen kişilerin bir arada bulunmasıyla meydana gelen bir değişim süreci başlatmaktadır. Bu süreç beraberinde birçok sorunu da doğurmaktadır. Farklı kültürden kişilerin bir arada bulunması toplumda çatışma, dışlama ve adaptasyon sorunlarına yol açmaktadır. Bu tarz problemler daha çok uluslararası göçlerde görülmektedir (Sezgin ve Yolcu, 2016: 419-421).

1.1.1. Uluslararası Göç

Ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber devletlerin kendi sınırlarının belirginleşmesinden sonra bu sınırlardan içeriye yabancıların girmeye başlamasıyla

beraber ortaya çıkmıştır. Bir ulus devletten diğerine gerçekleşen uluslararası göç, bu süreçte ülkeleri ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel olarak birçok yönden etkileyen bir süreçtir. İkinci Dünya savaşıdan sonra uluslararası göçe dâhil olan kişi sayısı ve göçün etki alanı giderek daha da artmıştır (Bahçeci ve Uzun, 2016: 3-5).

20. yüzyılda meydana gelen savaşlar nedeniyle milyonlarca insan yerinden olmuştur. Yaşamış oldukları çeşitli nedenlerden dolayı başka bir ülkeye gitmek zorunda kalmışlardır. Yaşanılan siyasi sorunlar, uygulanan politikalar, yaşanılan şiddet, saldırı, kargaşa ortamı, güvenlik sorunları ve can korkusu gibi nedenlerden dolayı birçok insan farklı ülkelere göç etmiştir. Uluslararası göç İkinci Dünya savaşıdan sonra olarak Batıya yönelik olmuştur. Kendilerine daha iyi bir yaşam sağlamak için ucuz iş gücü arayan Batıya yönelik olarak göç gerçekleştirilmiştir (Sezgin ve Yolcu, 2016: 419-420).

1990'lı yıllardan itibaren küreselleşen dünyada yaşanan çatışmalar, savaşlardan dolayı göçler her geçen gün artmaktadır. Bu durum uluslararası göç bağlamında söz konusu olan, kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülke ayrımlarını karmaşık hale gelmesine neden olmuştur (Bahçeci ve Uzun, 2016: 5). Kaynak ülke, farklı bir ülkeye göç eden kişilerin çıkış yaptıkları ülkeye denilmektedir. Hedef ülke ise kişilerin yasal ya da yasal olmayan yollarla ulaşmak istedikleri ülkeye denilmektedir. Transit ülke ise göç sürecine dâhil olan kişilerin ulaşmak istedikleri yani hedef ülkeye geçmek amacı ile kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki köprü görevindeki ülkedir. Fakat bu ayrım son yıllarda daha da karmaşık bir hal almıştır (Çiçekli, 2009: 30-63). Bu bağlamda uluslararası meydana gelen göç hareketlerinde göçmen, mülteci, sığınmacı ve yabancı kavramları daha çok duyulmaya başlanmıştır (Göktuna Yaylacı, 2016: 4). Göçmen denildiği zaman ilk olarak ifade edilen kişinin bulunduğu yerden ekonomik olarak daha iyi koşullara sahip olmak ve daha yaşanılabilir bir hayat sürmek için başka ülkeye gitmesi olarak tarif edilmektedir. Göçmen kavramında önemli olan husus şudur ki isteğe bağlı olarak gerçekleştirilmiş olmasıdır (Adıgüzel, 2015: 5). Mülteci ise savaş, ölüm korkusu, birçok şeyini kaybetmiş ve kurtuluş yolu arayan ve kendi ülkesinin de kendisini koruyacağını düşünmeyen kişileri kapsamı içerisine alırken göçmen kişilerin çaresizlik ve korkudan ziyade kendi arzularıyla başka bir yere gitmeyi tercih etmeleridir (Ziya, 2012: 233). Göçmen kavramında ait olduğu yeri terk ediş amacı, nedenler ve araçlar bağlamında mültecilik kavramıyla benzerlikleri bulunmamaktadır

(Ziya, 2012: 232). Kendi ülkesinin sınırlarını geçerek başka bir ülkede yaşamaya devam eden kişiler, genelde mülteci olarak görülmektedir. (Yüceşahin ve Özgür, 2006: 16) Bauman, mülteci ve göçmen olarak kabul edilen kişilerin sosyolojik bağlamda “yabancı” olarak görüldüğünü söylemiştir. Çünkü mülteci ve göçmenlerin, toplum içinde daha sonradan dâhil oldukları için ve orada yaşayan kişilerle sosyokültürel anlamda benzerliğin olmaması, oraları tarafından kendi sınırları içine kabul edilmemesine neden olduğunu belirtmiştir. Modern dünya ile birlikte öteki kavramıyla ilgili olarak yabancı kavramı üzerinde de tartışılmaya başlanmıştır (Özselçuk, 2017: 118; Bauman, 2016: 74). Kaya’nın da bu konuyla ilgili tartıştığı önemli konulardan biri de toplumun sınırlarıyla ilgili olarak Habermas’ın ifade ettiği gibi toplumun sınırlarının önceden tanımlanmaması gerektiğini savunmaktadır. Sınırlar önceden tanımlandığı zaman farklı bir ülkeden gelen göçmen, mülteci gibi unsurların sınırlar içinde yer bulmalarının oldukça zorlaştığını ifade etmektedir (Habermastan aktaran; Kaya, 2016: 14). Kaya, bu bağlamda göçmenlerin, mültecilerin “bize ait olan dünyaya yönelen tehditler” olarak görüldüğünü söylemiştir (Kaya, 2008: 87).

Yabancı tam olarak tanınmayan fakat hakkında az da olsa bilgi sahibi olunandır. Yabancı, kişinin yaşamını sürekli gerçekleştirdiği vazgeçmek istemediği çevrenin içinde yer almaktadır. İçinde bulundukları toplumda kolay bir şekilde kabul edilmeyendir. Yabancı girmiş olduğu topluluğun içine dâhil edilmemektedir. Bauman, toplum içindeki yabancılara yönelik bir benzetmede bulunmuştur. Vahşi otların bir ormanda bulunmalarının bir sorun yaratmadığı ve fayda sağlayacağını ancak bu vahşi otların bizim bahçemizde olmasının bahçenin düzenini görüntüsünü alt üst eden zararlı bir hale dönüştüğünü belirtmiştir. Bauman, göçmenlerin toplum içinde ön yargılarla karşılaştığı ve gerçekleştirmiş oldukları eylemlerin toplumun huzuruna kaçırın, tehlikeli olan toplum içinde endişe yaratan kişiler olarak görüldüğünü ve bu şekilde yaftalandıklarını söylemiştir (Bauman, 2016: 60-68).

Bauman’ın The Times New York gazetesine vermiş olduğu ifadesinde ise son yıllarda dünyanın gündeminde olan sığınmacılara yönelik endişe ve kaygının oluşmasının nedenini açıklamıştır. Son yıllarda gelen sığınmacıların ekonomik yetersizlikten dolayı değil iç savaştan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişilerden oluştuğunu belirtmiştir. Gelen bu kişilerin içlerinde kendi ülkelerinde sosyoekonomik olarak oldukça iyi durumda olanların da geldiğini belirtmiştir.

Sığınmacıların geldiği ülkelerde yaşayanlar; bu kişilere karşı sahip oldukları toplumsal durumlarını güvence altına almaya yöneldiğini, sığınmacıların ansızın toplumlarında bulunması “onların bütün korkularını ifade ettiği, bütün korkularını cisimleştirdiğini” belirtmiştir. Bu bağlamda sığınmacıların yabancı olarak görülüp kendilerinden endişe duyulan korkulan olduğunu söylemiştir (Bauman’dan aktaran İçtem, 2016).

Bu bağlamda uluslararası göç farklı birçok etkenden dolayı zorlu bir yapıya sahiptir. Göç eden kişinin gittiği ülkeye uyum sağlaması ve göç alan ülkenin de gelen yabancı kişileri kabul etmesi gerekmektedir. Ancak kabul edilmeleri göç alan ülke için zorlu bir süreçtir (Ünal, 2014: 69-70). Göç alan ülkede göçmenlerin gelmesiyle birlikte politik olarak, toplumsal olarak ve finansal yönden çeşitli alanlarda sorunlar yaşanmaktadır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015: 77). Yaşanan bu sorunlar her ülkenin kendi yapısı bağlamında farklılık göstermektedir (Bahçeci ve Uzun, 2016: 5).

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği’nin (BMYK) 2014 yılı verilerine göre yurtdından edinmiş kişilerin sayısı oldukça yüksek olarak kaydedilmiştir. İkinci dünya savaşından sonra en yüksek sayıya ulaştığı söylenmektedir. Ülkesinden ayrılmış kişilerin sayısı 59,5 milyona ulaşmıştır. Bunların “19,5 milyonu mülteci, 1,8 milyonu sığınmacı, 38,2 milyonu ise ülke içinde yerinde edilmiş kişilerden (ÜYEK) oluşmaktadır.” Mülteciler ve sığınmacılar hem gelişmemiş hem de gelişmekte olan ülkelere yönelmektedir. Göçmenler ise daha çok gelişmiş ülkelerde yer almaktadır. Son yıllarda en fazla göçmeni barındıran ülke Amerika Birleşik Devleti (ABD)’ dir. Mülteci sayısı en fazla olan ülke ise Türkiye’dir (Adıgüzel, 2016: 99-100).

1.1.2. Uluslararası Göç ve Türkiye

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca göç güzergâhları üzerinde yer almıştır. Türkiye batısında demokrasi, insan hakları bakımından oldukça gelişmiş ve refah seviyesi yüksek olan Avrupa’ya, doğusunda ve güneyinde ise siyasi sorunların yaşandığı, savaşların, çatışmaların olduğu ve ekonomik olarak sorunlar olan Ortadoğu ve Asya ülkelerine komşudur (Bahçeci ve Uzun, 2016: 5). Bu bağlamda Türkiye coğrafi konumu nedeniyle dünya göç coğrafyasının ve siyasetinin önemli bir parçası olmaktadır (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 1).

Uluslararası göç bağlamında Türkiye’ ye yönelen göçlerin genel olarak dört ana nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye’nin coğrafi konumu nedeniyle göç

güzergâhı üzerinde yer alması, ikincisi komşu ülkelerde artan siyasi sorunlar, çatışmalar ve savaşlar, üçüncüsü ise Avrupa ülkelerinin göçmenleri sınırlarından geçirmesi ve kabul etmesinin zorlu bir süreç olması ve kolay kolay kabul etmemesi, dördüncüsü ise Türkiye'nin diğer komşu ülkelere göre refah seviyesinin daha iyi durumda olmasıdır (Deniz, 2014: 184-185).

Avrupa'ya büyük sayıda göçmen göndermesiyle bilinen Türkiye artık son birkaç on yıldır göç alan bir ülke konumundadır. Bu durum olağandışı olarak görülmektedir. Göç veren bir ülkeden biranda göç alan ülke konumuna geçiş söz konusudur. Bu değişimi tetikleyen birkaç sebep vardır. Çevre ülkelerde meydana gelen siyasi karışıklıklar, savaşlar bu bağlamda ortaya çıkan ekonomik sorunlar ve güvenlik sorunları, oralarda yaşayan insanları Türkiye'ye yönlendiren en önemli etkenler olmuştur (Ünal, 2014: 70).

Türkiye bulunduğu coğrafi konumu nedeniyle göç bağlamında köprü durumundadır. Bu durum başka ülkelere göç etmek isteyen milyonlarca kişinin geçici olarak kaldığı ara bir koridor görevi görmektedir. Avrupa'ya göç etmek isteyen birçok kişi Türkiye üzerinden ulaşmaya çalışmaktadır. Sürecin bu şekilde devam etmesi Türkiye'nin yoğun bir göç dalgası yaşamasıyla sonuçlanmaktadır. Ayrıca 1980 sonrası dönemde Türkiye'de öğrenci statüsünde, iş için ve emekli olup Türkiye'yi tercih eden kişilerde gerekli yasal prosedürleri tamamladıkları takdirde Türkiye'de bulunmuşlardır (Ünal, 2014: 70).

1980 sonrası dönemde meydana gelen Körfez Savaşı sonrasında da Türkiye'ye yoğun göçler gelmiştir. (DİSKAR, 2013: 127) Avrupa'ya göç vermesi ile bilinen Türkiye son yıllarda göç alan ülke konumuna geçmiştir. Önceden göç veren ülke iken artık göç alan ülke konumundadır. Bu dönüşümü tetikleyen birçok sebep vardır. Bunların başında çevre ülkelerde meydana gelen siyasi problemler ve neticesinde yaşanan iç savaş, kaos ortamları ve ekonomik sorunlar insanların Türkiye'ye gelmeleri için haklı gerekçeleri oluşturmaktadır (Ünal, 2014: 70).

Türkiye'ye yönelen göçler iki şekilde ifade edilebilmektedir. Bunlardan birinci düzenli göçtür. Düzenli göç, insanların kendi ülkelerini bireysel olarak veya gruplar halinde yasal yollarla terk ederek başka bir ülkeye giriş yapmalarıdır. Gittikleri ülkede de gerekli yasal yolları kullanmaktadırlar. Düzensiz göç ise kendi ülkesini terk ederek yasal olmayan yollarla başka bir ülkeye giriş yapmak olarak

tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2016: 4). Düzenli göç, gittikleri ülkede kayıtlı altında öğrenciler, işçiler, profesyoneller ve emeklilerdir. Düzensiz göç ise kayıt altında olmayan göçmen, sığınmacı ve mültecilerden meydana gelmektedir. (Ünal, 2014: 70) Yasal yollarla göç etmenin zorlu bir süreç olması Türkiye'ye yönelen göç dalgasında da kendisini göstermektedir. Ülkesinden Türkiye'ye gelmek için çıkış yapan binlerce mülteci göçmen sığınmacı yasal olmayan yollarla düzensiz bir şekilde Türkiye'ye giriş yapmaktadır (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 6). Meydana gelen düzenli ve düzensiz göçler, Türkiye'yi geçiş ülkesi konumuna getirerek yasa dışı olarak gelen kişi ya da grupların etkisi altında kalmasına neden olmuştur (Eşsiz ve Günel, 2007: 12).

Son yıllarda Türkiye farklı ülkelerden farklı etnik kökenlere sahip farklı amaçlarla gelen göçmen gruplarına sahne olmuştur (İçduygu, 2006: 70). Göç ile ilgili olarak yaşanan en büyük göç hareketi ve sorunu Suriye'de yaşanmıştır. Suriye'de 2011 yılında meydana gelen iç savaş, milyonlarca insanı Suriye'yi terk ederek başka ülkelere yöneltmiştir (DİSKAR, 2013: 126). Yaşanan bu iç savaş Suriye'ye sınırı olan ülkeleri daha çok etkisi altına almıştır. Bu ülkelerden en fazla etkilenen ise Türkiye'dir. Türkiye 2011 yılından itibaren Suriye tarafından yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Türkiye, kitleler halinde sınırına gelen Suriyelilere kapılarını açmıştır. Kendi ülkelerinden ayrılan Suriyelilerin yüzde doksanı Türkiye'de bulunmaktadır (Çetinkaya, Erdoğan ve Kavukçuer, 2017: 8). Türkiye'ye gelen Suriyeliler içersinde her kesimden ve her statüden kişiler bulunmaktadır. Kadın, erkek, genç, yaşlı, çocuk, işçi ve doktor şeklinde çok farklı statüde bulunan kişilerden oluşmaktadır (ORSAM, 2016).

Bu süreçte Türkiye mülteci krizinin merkezinde yer almış ve merkezinde olmaya da devam etmektedir (Kahraman, Kâhya Nizam, 2016: 809). Suriyeliler ilk olarak Suriye'ye sınırı olan Türkiye'nin güney bölgelerdeki şehirlere yönelik olmuştur. Güney Doğu Anadolu bölgesi bu süreçte yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Suriyeliler ilk olarak Hatay'ın Yayladağı, Altınözü ve Reyhanlı ilçelerine gelmişlerdir. Öncelikli olarak bu bölgelerde Suriyeliler için çadır kentler kurulmuştur (Canyurt, 2015: 133).

Suriyeliler çoğunluk olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunuyor olmalarına rağmen ilerleyen yıllarda Türkiye'nin çeşitli illerine de yönelmişlerdir.

Samsun'da bu illerden bir tanesidir. 2018 yılında Samsun valisinin yapmış olduğu açıklamasında ise Samsun'un artık göç veren değil göç alan bir il olduğunu söylemiştir. (GİGM, 2018) İçişleri Bakanlığı Genel Müdürlüğü (2018) verilerine göre, Türkiye'de geçen yılın tamamında 593 bin 151 olan ikamet alan göçmen sayısı 2018 yılının ilk iki ayında 621 bin 412 kişi olarak belirlenmiştir. Samsun'da Karadeniz bölgesinde ilk sıra da yer almaktadır. Samsun'da bulunan göçmen nüfusunun içerisinde Suriyelilerin sayısı sadece yüzde on civarındadır. Son yıllarda Suriyelilerin sayısının fazla olduğu düşünülse dâhi açıklanan bu oran Suriyeli sayısının Samsun ilinde diğer göçmenlere nazaran daha az bulunduğu göstermiştir. GİGM (2019) Nisan ayı verilerine göre ise Samsun'daki kayıtlı Suriyeli sayısı 5.655 kişi olarak açıklanmıştır.

Türkiye 2014'ten bu yana en çok mülteci barındıran ülke konumunda olmuştur (Çetinkaya, Erdoğan ve Kavukçuer, 2017: 9). Yapılan resmi açıklamalara göre Birleşmiş Milletlerin (BM) yapmış olduğu açıklama şu şekildedir. 2014 yılında Türkiye 2 milyon 900 bin geçici koruma altındaki Suriyeli bulunmaktadır. Türkiye içinde barındırdığı iki milyon dokuz yüz bin mülteci ile dünyada birinci sırada yer almaktadır (<https://p.dw.com/p/2eznt>) (04.07.2017). İçişleri Bakanlığının 21 Mart 2019 tarihinde yapmış olduğu açıklamaya göre ise Türkiye'de bulunan ve biyometrik veriyle kayıt altına alınan Suriyeli sayısını 3 milyon 651 bin 635 kişi olarak ifade etmiştir. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (08.04.2019) Bu kadar çok yüksek sayıya ulaşan Suriyelilerin, her geçen gün giderek artması ve artık geri dönmeyecekleri düşünülmeye başlanması Suriyelilere yönelik olumsuz tepkilerin daha da çok artmasına neden olmuştur. Suriyelilere yönelik olarak, yabancı korkusu, nefret söylemi ve ötekileştirme pratiklerini sosyal hayatın içersinde görmek mümkün hale gelmiştir (Boztepe, 2017: 116). Türkiye'nin bir anda en fazla mülteci barındıran ülke konumunda yer alması Türkiye'yi hukuksal bağlamda zorlamıştır. Bu durum Türkiye'nin yasal mevzuatta yeni çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir (YUKK, 2013).

1.2.Türkiye'de Mültecilik: Hukuksal Boyutu ve Kavramlar

Mülteci hukuku bakımından; Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya, her zaman ciddi boyutta nüfus hareketlerine sahne olmuştur. Türkiye'deki ilgili düzenlemeler uygulamada sorunlara neden olduğu için yasal düzenlemelere gidilmiştir (Erguvan ve Özturanlı, 2013: 1008). Son yıllarda Suriye'den Türkiye'ye

yapılan göçler Türkiye’yi her alanda etkisi altına aldığı gibi hukuksal anlamda da birçok boşluğun meydana gelmesine sebebiyet vermiştir (DİSKAR, 2013: 125-126). Türkiye’de 2013 yılına kadar bu alanda geniş çaplı bir çalışma ve yasal düzenleme bulunmamaktadır. 2013 yılından önce var olan yasal mevzuatlar 1951 Cenevre Sözleşmesiyle başlamıştır (BMYK, 1951).

1.2.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi

1951 Cenevre sözleşmesi Birleşmiş Milletlere üye yirmi beş ülke ile imzalanmıştır. 1951’de kabul edilmiştir fakat on yıl sonra 1961 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir (DİSKAR, 2013: 127). Cenevre’de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış ve Türkiye 1961 yılında Cenevre sözleşmesine müdahil olmuştur (BMYK, 1951). 1951 Cenevre Sözleşmesinin amacı: ülkelerini terk ederek başka bir ülkeye giden kişilerin göç ediş nedenler ile ilgili değildir. Asıl amaç edinilen nokta göç eden kişilerin gittikleri yerlerde göç sonucunda yaşadıkları olumsuz durumları en aza indirmek ve onlar için daha yaşanılabilir bir yaşama dâhil olmaları içindir (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1022).

Birleşmiş Milletler (1951) Cenevre Sözleşmesinde mülteci kavramı şu şekilde ifade edilmiştir.

Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; din, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyendir kişidir.

Mülteci statüsü, mülteci hakkına sahip olan bir kişi bu statüyü aldığı ülkenin korumasını da almaktadır. Mülteci statüsü vatandaşlığını kaybederek ya da kendi ülkesinin korunmasından mahrum kalan kişilere verilebilmektedir. Korkuya sahip olan kişi korkusunu kabul edilebilir gerekçelere dayandırması gerekmektedir. Bu tanımın yorumunun hassasiyetlikle değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü mülteci kavramında işkence, zulüm ve baskıya uğranıldığının da kanıtlanması gerekmektedir. Kanıtlamak oldukça güçtür. Dışlayıcı şekilde müdahale edildiğinin gösterilmesi gerekmektedir (Güven ve Usanmaz, 2009: 150-151). Bu kişiler yaşadıkları çeşitli travmalardan dolayı özel ilgi gereksinimi olan gruplardır (Buz, 2003: 1).

Başak'ın yapmış olduğu çalışmasında mülteci kavramının kapsamını şu şekilde belirtmiştir. Kişinin bulunmuş olduğu yerden zulme uğramaktan korktuğu için ve kendisinden ötürü meydana gelen korkudur. Başka bir ülkeye başvuruda bulunan kişiler kendi ülkesi dışında bulunması gerekmektedir. Kendi ülkesine haklı gerekçelerle yani savaş gibi olumsuz nedenlerden dolayı gitmek istememesidir. Bileşmiş Milletler Yüksek Komiserliği dışında herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından koruma altında olanlar, ikamet ettiği ülkenin vatandaşlığına sahip olan kişilere uluslararası korumaya alınmayacaktır (Başak, 2011: 21- 22).

1.2.2. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

1951 Cenevre sözleşmesinde, 1951 tarihinden önce yaşanan olaylardan sonra yukarıda verilen tanımda da belirtilen şartlara uyan kişiler mülteci olarak kabul edilmektedir. Çünkü İkinci Dünya savaşı sonrasında ülkesinden ayrılan kişilerin ülkelerine geri dönmesi istenmektedir. 1967 yılında yapılan protokol doğrultusunda tarih kısıtlaması kaldırılmıştır (Bozbeyoğlu, 2015: 64).

Türkiye 1967 yılında “Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Protokol” imzalamıştır. İmzalamış olduğu protokolün dışında, Türk mevzuatında sığınmacı kavramı bulunmaktadır. 1967 protokolünde Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımını coğrafi olarak kısıtlama koyarak kabul etmiştir. Coğrafi kısıtlama ise mülteci olarak tarif edilen tanıma “Avrupa’dan gelen” kişilere eklemiştir. Coğrafi olarak bir kısıtlamanın konulması aslında Orta Doğu ve Asya bölgesindeki yaşanan olaylardan dolayı mültecilerin gelmesini ve Türkiye’nin geçiş bölgesi olarak kullanılmasının engellenmesi içindir (Bozbeyoğlu, 2015: 65-66).

1951 Cenevre Sözleşmesi Türkiye için mültecilerle ilgili olarak önemli bir sözleşmedir. Fakat Türkiye bu sözleşmeyi coğrafi sınırlama ile kabul edilmiştir. Yani 1951 Cenevre Sözleşmesinde net bir şekilde belirtilen ise mülteci olarak kabul edilecek kişilerin Avrupa Birliğine üye olan ülkelerden gelen kişileri kapsamaktadır. Mülteci olarak kabul edilmesi için Avrupa’dan gelme diye şart belirgin şekilde açıklanmıştır (Adıgüzel, 2014: 6-7).

1.2.3. 1994 Yönetmeliği ve Uygulaması

1951 Cenevre Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesinden uzun bir süre mülteci hukukuna yönelik olarak bir düzenleme yapılmamıştır. Fakat seksenli yıllardan sonra sığınma arayan kişilerin gündeme gelmesiyle 1994 tarihli sözleşmeyle ilgili

yönetmelik yürürlüğe konulmuştur. 1994 yönetmeliği içerisinde mülteci ve sığınmacı kavramalarının da tanımı yapılmıştır (1994 Yönetmeliği Uygulama Kararı, 1999: Mad.1).

Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.

Sığınmacı tanımı ise şu şekildedir.

İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.

30 Kasım 1994 tarihli yönetmelikle ifade edildiği gibi Avrupa’dan gelenleri mülteci, Avrupa dışından gelenleri ise sığınmacı statüsünde kabul edildiği belirtilmiştir (Canyurt, 2015: 130).

Mülteci ve sığınmacı kavramı çok benzerlik göstermiş olsa da bakıldığında mültecilik kavramı ve sığınmacı kavramında temelde farklı olmasına neden olan 1967 Protokolü ile ortaya konulmuştur. Ülkesini haklı gerekçelerle terk eden bir kişinin korunma talebinde bulunarak başka bir ülkeye sığınması sonucunda bu kişinin mülteci olarak kabul edilmesi için Avrupa’dan geliyor olması gerekmektedir. Avrupa dışından bir yerden geliyorsa eğer sığınmacı statüsü kabul edilmektedir. Avrupa haricinde başka bir yerden gelen kişiler mültecinin sahip olduğu özelliklere sahip olmasına rağmen mekân sınırlamasından dolayı kabul edilmediği için sığınmacı olarak kabul edilmektedir. Mülteci ve sığınmacı kavramında Türk hukukunda ve uluslararası hukukta fark bulunmaktadır. Uluslararası hukukta sığınmacı olarak kabul edilen kişi gerekli şartlar olgunlaştıktan sonra mülteci statüsüne geçilebilmektedir. Fakat Türk hukukunda böyle bir süreç mümkün gözükmemektedir. Çünkü Türk hukukunda mülteci olarak kabul edilmesi için Avrupa’dan gelmiş olma şartı bulunduğu için sığınmacı olarak kabul edilen kişinin mülteci statüsüne geçişi mümkün olmamaktadır (Adıgüzel, 2014: 6-7).

Türkiye’de göç hareketleriyle ilgili olarak yasal olarak kabul edilen sadece yönetmelik genelgeler ve sözleşme bulunmaktadır. Türkiye’de 1951 Cenevre

Sözleşmesi ve ek olarak 1967 protokolünden sonra 1994 yönetmeliği çıkartılmıştır. Fakat bu sözleşme ve yönetmelik dışında Türkiye’de uygulanan bir kanun yoktur. Türkiye son yıllarda kitlesel olarak yoğun bir göçe maruz kalmış 1994 yönetmeliği de yetersiz kalmıştır (Çelik, 2015: 67-68). Bu durum Türkiye’ye hukuksal anlamda sorun oluşturmuştur. Suriye’den kitleler halinde insanların Türkiye’ye gelmesi sonuç olarak yönetmelik ve genelgelerin yetersiz kalması ve bu kişilerin hukuki olarak tanımlanmasında sorun meydana gelmiştir. Bu sorunun giderilmesi, hukuksal boşluğun doldurulması için gerekli çalışmalar yapılmıştır. Nisan 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkartılmıştır. Sonrasında yürürlüğe konulmuştur (Canyurt, 2015: 130-131).

1.2.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiştir. Bu konunun çıkarılma amacı ise şu şekilde ifade edilmektedir. Türkiye’ye gelen yabancıların ülkeye girişleri, kalışları ve çıkışlarıyla ilgili olarak gerekli yasal süreçlerin nasıl işleyeceğinin belirtmek, Türkiye’ye sığınarak korunma talebinde bulunan kişilere yönelik olarak kimleri kapsadığı ve bu süreçte yasal prosedürlerin uygulanmasıyla ilgili olarak ve tüm bu mevzuatların işleyişinde ana faktör olan İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruluşlarının sorumluluklarını düzenleyip belirtmektir (YUKK, 2013: Md.1).

11 Nisan 2013 yılında resmi gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda 11 Nisan 2013 yılında yayınlanan ve 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu üç tane uluslararası koruma statüsü tanımlamıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1994 tarihli genelge de mülteci kavramının tarifinde coğrafi olarak sınırlama var olduğu için yeni yasa da çerçeveyi biraz daha genişletmek için Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma kavramları açıklanmıştır (YUKK, 2013). Mülteci tanımı, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1994 yönetmeliğinde olduğu gibi 2013 yılında yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda anlatılan mülteci tanımıyla aynıdır. Herhangi bir değişiklik yoktur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda sığınmacı kavramı ayrı olarak tanımlanmamıştır (Çelik, 2015: 76). Fakat 1994 yılı yönetmeliğinde sığınmacı olarak tanımlanan kişiler için YUKK da şartlı mülteci olarak tanımlanmıştır (Bozbeyoğlu, 2015: 70).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu göre şartlı mülteci şu şekilde tanımlanmıştır (YUKK, 2013: Md.62).

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

Şartlı mülteci kavramında önemli bir hususta şudur ki üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmasına izin verilmektedir. Bu durumda şartlı mülteciliğin bir devamlılığı söz konusu değildir (Çelik, 2015: 76-77).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunda ifade edilen bir diğer uluslararası koruma statüsü olan “ikincil koruma” kişinin kendi ülkesini haklı gerekçelerle terk edip ayrılarak başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunur. Fakat korunma talebinde bulunan kişinin sığındığı ülkede mülteci ya da şartlı mülteci olarak kabul edilemeyecek pozisyonda olan kişiler için ikincil koruma kavramı ortaya çıkmıştır. Çünkü kişinin ülkesine geri gönderilmesi uluslararası kanunda suç sayılmaktadır. Can korkusu, açlık, sefalet hastalık şeklinde ifade edilen zor durumlardır. Kendi ülkesinde korunamayacak durumda olan kişileri kapsamaktadır (YUKK, 2013: Md. 63/1).

İkincil korumaya örnek verilecek olursa eğer şeriatın olduğu bir ülkede evli olmadığı kişilerle birlikteliği ortaya çıkan kişilerin ülkesinden kaçarak Türkiye’ye sığınan, kendi ülkesini gittiği zaman ölüm cezasıyla karşı karşıya kalacakları için ülkesine dönemeyen kişiler Türkiye’de ikincil koruma statüsü altında korunabilmektedir (Erdem, 2017: 337).

YUKK’ da ifade edilen uluslararası koruma statüleri olarak belirtilen mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma kavramları yukarıda açıklanmıştır. Bu kanunda önem arz eden bir önemli kavram ise geçici korumadır (YUKK, 2013).

1.2.4.1. Geçici Koruma

Geçici koruma kavramı, Avrupa’da ilk defa Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Sırbistan’da meydana gelen savaş sonucunda katliam, tecavüz ve ölüm gibi birçok olumsuz olaylarla karşı karşıya kalan kişilerin Avrupa’nın kapısına

dayanmasıyla gündeme gelmiştir. Avrupa’da bu süreçte geçici koruma statüsü çıkartılmıştır. Çünkü bu kişileri tek tek mülteci statüne uyup uymadığını incelemek mümkün olmadığı için toplu bir şekilde geçici koruma statüsü kapsamına alınmıştır. Böylelikle mülteci hukukunun içerisine yeni bir kavram olarak geçici koruma kavramı kazandırılmıştır (Erdem, 2017: 337).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda açıklanan statülerin yanında bir de geçici koruma statüsüne yer verilmiştir. Bu kanundan önce yapılan sözleşme ve yönetmeliklerde bu kavrama yer verilmemiştir (Poyraz, 2012: 57-58). Türk hukuk sisteminde geçici koruma statüsü YUKK da 91. maddesinde ilk defa düzenlenmiştir. Çünkü 2011 yılından itibaren Suriye’deki savaştan kaçarak Türkiye’nin kapısına, üç buçuk milyona yakın Suriyelinin gelmesi Türkiye’nin de geçici koruma statüsüne kanunda yer vermesini zorunlu kılmıştır (Erdem, 2017: 337-338). Kitlel olarak gelen bu kişilere Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda yer verilen uluslararası koruma statüleri (Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma) içine dâhil edilmemişlerdir. Uluslararası koruma statüsünde olmayan bu kişiler geçici koruma statüsüne alınmıştır. Geçici koruma altındayken uluslararası koruma başvurusunda da bulunamamaktadırlar (YUKK, 2013: Md. 7/3 ve md. 16).

Geçici koruma kavramı ise “ülkesinden ayrılmak zorunda kalan ülkesine geri dönemeyecek durumda olan ve acil korumak için sınırlarımıza gelen kitlel olarak gelen kişileri ifade etmektedir (Ciğer, 2016: 65-66). Kitlel akın kavramı genellikle göç ve mülteciler konusu, söz konusu olduğu zaman kullanılmaktadır. Fakat kitlel akın kavramı için uluslararası literatürde kabul edilen bir kavram yoktur. Kitlel akın olarak kabul etmek için kısa süre içerisinde bir ülkeye gelen göçmen ve mülteci sayısının çok fazla olması, gelen kişilerin aynı ülkeye, aynı bölgeye yoğun bir şekilde gelmesi sonucu gerçekleşmektedir. Gelen kişilerin sayılarının çokluğu sebebiyle bireysel mülteci statü belirlemenin zor olduğu durumlardır (Ciğer, 2016: 67).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda geçici koruma kavramının açıklanmasının yanında, bu statüde olan kişilerin sahip olduğu hakların Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanacak yönetmelik doğrultusunda açıklanacağı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda 2014 yılında bakanlar kurulu “Geçici Koruma Yönetmeliğini” yayınlamışlardır (YUKK, 2013: Md. 91).

1.2.4.2. Geçici Koruma Yönetmeliği

2013 yılında yayınlanan YUKK' un 91. Maddesinde belirtilen; ülkelerinden kitleler halinde ayrılmak zorunda kalan ve acil korunma talebinde bulunan ve uluslararası koruma talebinin bireysel olarak değerlendirilemeyen kişilerin, sahip oldukları haklar ve hakların uygulanış şekli yönetmelikle birlikte açıklanmıştır. Bu genelgenin dayanağı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesidir. (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Mad.1) Yönetmelikte geçici koruma altında bulunan kişilerin Türkiye'de kalışları ikametgâh, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve iş piyasasına erişim hizmetleri de açıklanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

İkametgâh koşulları; Türkiye'ye 2011 yılında gelmeye başlayan Suriyelilerin geçici koruma kapsamında kapılar açılmıştır. Suriye'deki yaşanan olayların düzelmesine kadar Suriyelilerin geri dönecekleri düşünülerek aslında misafir olarak kabul edilmiştir. Kendi arzularıyla gitmedikleri sürece geri gönderilmeyeceklerdir (Poyraz, 2012: 65). Türkiye'ye giriş yaptıkları anda kendileri için geçici veya uzun süreli geçici koruma kimlik kartları verilmiştir. Suriyelilere verilen geçici kimlik kartı, YUKK'da açıklanan yabancılar için gerekli olan ikametgâh izni yerine geçen belgelere denk sayılmamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Md.22). Bu doğrultuda Suriyelilerin geçici koruma yönetmeliği doğrultusunda kendileri için oluşturulan valiliklere bağlı barınma merkezlerinde ya da barınma merkezinde kalmak istenmiyorsa eğer kimlik kartları çıkartılana kadar sevk merkezlerinde kalmaktadırlar. Barınma merkezi dışında kalmak isteyenler ise genel müdürlük tarafından belirlenen illerde; kamu düzenini bozmadan, toplumun sağlığını tehlikeye atacak bir sorun görülmediği zaman müsaade edilmektedir. Suriyelilerin süreli ya da süresiz kalışlarına müsaade edilmiş olsa da yönetmelik yürürlükte olduğu sürece geçici koruma statüsünden yararlanabilmektedirler (Çelik, 2015: 99-100).

Suriyelilerin geçici koruma statüsünde altında alması gereken hizmetler; çalışma izni hakkı, eğitim ve sağlık hakları 2014 yılında yayınlanan geçici koruma yönetmeliği içerisinde belirlenmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

1.2.4.2.1. Çalışma Hakkı

Geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların da çalışma hakkı bulunmaktadır. Çalışma hakları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi

üzerine bakanlar kurulu tarafından belirlenir. Geçici koruma kimlik kartına sahip olan yabancılar bu haktan yararlanabilmektedir. Bakanlar kurulu tarafından belirlenen sektörlerde çalışabilmektedirler. Hangi sektörde hangi il, ilçe ve köylerde çalışma izni Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına yapılacak başvuru sonucunda gerçekleştirilmektedir (Çelik, 2015: 124). Çalışma izin hakları ise geçici korumanın süresinden daha fazla değildir. Geçici koruma süreleri bittiği zaman çalışma izin hakları da bitmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Md. 29/4).

Zorunlu olarak başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalan kişiler gittikleri yerlerde ihtiyaçlarını karşılayamadıkları zaman hayatlarını idame ettirmek için gerekli yasal yolları denemeden izin hakkına sahip olmadan çalışmaya başlamaktadır (Özdemir ve Öner Özkan, 2016: 232-242).

Suriyelilerin birçoğu Türkiye'ye kaçak yollarla girmiştir. Kaçak yollarla giriş yaptıkları için çoğunun Türkiye'de ikamet izni bulunmamaktadır. Yasal olarak gerekli prosedürleri tamamlamadıkları için sahip olmaları gereken haklardan da yararlanma imkânları bulunmamaktadır. Bu nedenle birçok Suriyeli Türkiye'de çalışma için izne sahip değildir. Bu durumun yaşanmasında Suriyelilerin gerekli yasal prosedürlerden habersiz olmaları, yasal olarak Türkiye'de bulunmaları için işlemlerin yapılmasını belirli bir zaman alması, çalışma için izin alınması sürecinin biraz çetrefilli olmasına neden olmuştur (Koyuncu, 2014: 61). Durum bu şekilde olunca sonuç olarak kamp dışında ve kayıt altında bulunmayan Suriyeliler de bir şekilde yaşamalarını idame ettirmek zorundadır. Yasal olarak da gerekli prosedürler tamamlanmadığı sürece Suriyeliler çalışma izni olmadan kayıt dışı çalışmaya devam etmektedir (İGAM, 2013: 11).

Göçmenler daha çok enformel sektörde çalışmaktadır. Göçmen olmayan kişiler ise formel işlerde daha iyi koşullarda ve yüksek ücretlerle çalışmaktadır. (Duman, 2013: 5) Suriyeliler Türkiye'de enformel sektörlerde çalışmaktadırlar. Önemli bir statüsü olmayan işlerde daha çok Suriyeliler görülmektedir (Çağlar, Deniz ve Hülür, 2016: 25).

1.2.4.2.2. Eğitim Hakkı

Suriye'de çatışmaların başlamasıyla birlikte Suriyeli çocukların eğitim hayatında aksamalar meydana gelmeye başlamıştır. Suriyeli çocuklar Türkiye'ye gelmeden önce çocuklar belli bir süre okula gidememişlerdir (Seydi, 2014: 268).

Eğitim insanları her konuda bir adım daha ileriye götürdüğü gibi kültürel olarak da gelişimine katkı sağlayacaktır. Aynı ortamda bulunan insanlar farklı olsa dâhi eğitim hepsi için gereklidir (Güvenç, 1995a: 34). Suriyeliler için bu bağlamda geçici koruma kapsamında olan yabancılar için eğitim ve öğretim hakkı yönetmelik doğrultusunda açıklanmıştır. Geçici koruma statüsü altında olup barınma merkezinde bulunan kişiler için eğitim imkânı sağlandığı gibi barınma merkezleri dışarısında bulunan kişiler içinde imkânlar doğrultusunda bu hizmetten yararlanmaları için çaba gösterilmektedir. Barınma merkezinde bulunan kişilerin talepleri doğrultusunda dil eğitimi, meslek edindirme gibi kurslarda açılmaktadır (Geçici koruma Yönetmeliği, 2014: Mad. 28/c). Suriyeli çocukların okula gitmesi için her koşulda imkânlar sağlanmaya çalışılmıştır. Kamplarda yaşayan çocuklar içinde eğitim imkânı sağlanmaya çalışılmıştır (UNHRC, 2015: 20).

Yönetmelik doğrultusunda eğitim için Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği halinde yürütülecektir. Okul öncesi eğitimden başlayarak ortaöğretim, lise, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleri verilebilmektedir. Bu süreçlerde eğitimin her düzeyiyle ilgilenen kurumların belirleyeceği mevzuatlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir (Çelik, 2015: 113. İlköğretim ve ortaöğretim eğitim hizmeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi ise Yüksek Öğretim Kurumu tarafından belirlenmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: md28/2). Geçici koruma altındaki yabancılar için eğitim hizmetin yararlanmaları için Milli Eğitim Bakanlığı 2014/ 21 numaralı eğitim genelgesi yayınlanmıştır (Ağbaba vd., 2016: 81).

Türkiye’de geçici koruma statüsünde eğitim almış yabancılar, eğitim süreçlerinin tamamlanmasından sonra kendilerine aldıkları eğitimi gösteren belge verilmektedir. Eğer ellerinde daha önceden aldıkları eğitime yönelik belgeleri bulunan kişilere ise Milli Eğitim Bakanlığının ilgili bölümlerinde denklik belgesi verilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Md.28/4).

Suriyeliler eğitime kolay ulaşması için yaşamlarını devam ettirdikleri yerlerde, geçici eğitim merkezlerinde (GEM) eğitim imkânı sunulmaktadır. Suriyeliler bu merkezlerde öğretmenler eşliğinde gerekli destekler verilmiştir. Bu merkezlerde 12.630 Suriyeli öğretmen görev yapmaktadır (TBMM, 2018: 255).

AFAD barınma merkezinde 80.742 Suriyeli çocuk eğitime katılmıştır. Milli eğitim bakanlığıyla yapılan iş birliğiyle beraber anaokulundan liseye kadar bütün imkânlar sağlanılmaya çalışılmıştır. 508.846 okula gitmeyen çocuklar eğitime kazandırılmıştır (AFAD, 2017: 1).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün en son yapmış olduğu açıklamasında ise Suriyelilerin eğitim durumuyla ilgili olarak GBM: 83.246, devlet okulları: 350.493, Geçici Eğitim Merkezi: 170.267, açık okullar: 8.597, toplam: 612.603 kişidir öğrenci sayısı. Suriyeli öğrencilerin sınıf seviyesi ise; okul öncesi: 33.337, ilkokul: 378.244, ortaokul: 141.218, lise ve diğer: 59.804, Mesleki Eğitim: 87.168, genel eğitim: 216.060 olarak belirtilmiştir (AFAD, 2018: 1).

Suriye'deki eğitimlerinin yarıda bırakarak Türkiye'ye gelmiş olan Suriyeli öğrencilerden, kamp dışında yaşayanlar kamplarda yaşayanlara göre eğitim sürecine dâhil olmakta daha da zorlanmaktadırlar. Sınırdan geçiş yaparak Türkiye'ye giriş yapan ancak yasal bir kaydını olmamasından dolayı herhangi bir statüye sahip olamayanlar, her alanda olduğu gibi eğitim hizmetinden yaralanma imkânı oldukça kısıtlanmıştır. Kamp dışında bulunan kişilerden çok azı eğitimden yaralanmaktadır (Koyuncu, 2014: 58-59).

AFAD ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğinin 2013 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında kamplarda eğitim alan 50 bin Suriyelinin, fakat kamp dışında bulunan ve eğitimden mahrum kalan ise yaklaşık yetmiş bin Suriyeli çocuk bulunduğu belirtilmiştir. Kamp dışında kalan Suriyeli çocuklar için eğitimsiz geçen süre, onlar için ağır ve tahmin edilemeyecek sonuçlar doğurabilmektedir. Çünkü Suriye'den bir savaş ortamından dolayı yaşamış oldukları travmalardan kurtulmuş değillerdir. Bunun devamında da başka bir ülkede eğitimsiz bir yaşam geçirmek Suriyeli çocuklar için oldukça ağır sonuçlar getirebilmektedir (Seydi, 2014: 268).

Şanlıurfa il Milli Eğitim Müdürlüğü kamp dışında yaşayan Suriyeli çocuklar için eğitimden yararlanması için Birleşmiş Milletler Çocuk Yardım Fonu (UNICEF)'in Türkiye'nin desteği ile sağlanmaya çalışılmıştır. Kampta yaşamayan Suriyeli çocukların okula devam etme süreci oldukça düşüktür. Suriyeliler için Suriyeli Misafirler Bilgi Edinme Merkezi açılmıştır. Sırrın'da açılan bu merkeze birçok Suriyeli çocuk kayıt yaptırmıştır. Bu merkezlere devam etme oranı oldukça düşüktür.

Açılan bu merkez ilköğretim çağındaki çocuklar içindir ve burada eğitim verenler ise Suriyeli öğretmenlerdir (Türkmen Sanduvaç, 2013: 31).

Sosyoekonomik olarak zor koşullar altında bulunan Suriyelilerin Türkiye’de bekleme sürelerinin uzamasıyla birlikte birçok sorun yaşanmaktadır. Bu sorunların başında; eğitim sorunları, psiko sosyal sorunlar, dil konusunda yaşanan sorunlardan oluşmaktadır. (Buz, 2008: 122) Fakat yaşadıkları dil problemi nedeniyle bu destekte verimli bir şekilde verilememektedir. (Bütün, Mercan, 2015: 78) Eğitim sürecinde yaşanan büyük sorunların başında dil gelmektedir. Çünkü dil kavramı sahip olunan kültürle ilişkilidir. Ait olunan kültürün dille birlikte devamlılığını sağlamaktadır. İçinde bulunulan toplumunda sahip olunan dil büyük önem atfetmektedir (Güvenç, 1995b: 45-46).

Türkiye’deki Suriyeliler bakımından yaşanan en önemli sorunlarından biri çocukların eğitime ulaşma konusunda yaşanan problemlerdir. Çünkü Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMYK)’nin verilerine göre Türkiye’deki Suriyelilerin %53 den fazlası 18 yaş altı çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk yardım Fonu (UNICEF), Türkiye’deki Suriyeli çocukların % 73 ‘ünün okula gitmediğini açıklamıştır. Bu kayıp kuşak hızla eğitimin içine çekilmelidir. Suriyelilere karşı birçok alanda ayrıştıracı yaklaşımlar sergilenmektedir. Eğitim hakkı konusunda Suriyelilere karşı olumsuz tepki diğerler haklar kadar çok değildir. Eğitim hakkına sıcak bakılmaktadır (Erdoğan, 2014: 28). Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis’te yapılan çalışmalarda kamp dışında yaşayan ve okula gitmesi gereken çok sayıda Suriyeli çocuğun olduğu tespit edilmiştir. Kamplarda yaşayan Suriyeli çocuklar için eğitim imkânı sağlanmasına rağmen kamp dışında yaşayan Suriyeli çocuklardan eğitim sürecine dâhil olamayan çok fazla Suriyeli çocuğun bulunduğu tespit edilmiştir (İGAM 2013: 12). Türkiye’de bulunan Suriyelilerin 650.000 ni okula gitme yaşında olan çocuklardan meydana gelmektedir. Özellikle kentlerde bulunan Suriyeli çocukların okula ulaşma fırsatları daha çoktur. Kentlerde yaşamalarına rağmen buralarda yaşayan çocukların sadece yüzde yirmi üçünün eğitime ulaşma imkânı bulmuştur (UNHRC, 2015: 20). Suriyeli çocuklardan bazılarının okullara kayıtları bulunmasına rağmen okula devam edememekte olduğu görülmüştür. Okula gitmeleri için gerekli ihtiyaçları karşılayamadıkları için okulda kayıtları olmasına rağmen gidemedikleri belirtilmiştir (Türkmen Sanduvaç, 2013: 26). Ekonomik olarak zor durumda olan birçok Suriyeli çocuk okula gitmek yerine bir işe girip çalışmayı

tercih etmektedir. Bu durumda eğitim hizmetinden yararlanamamalarına neden olmaktadır (Ağbaba vd., 2016: 83).

1.2.4.2.3. Sağlık Hakkı

Geçici koruma statüsündeki kişiler barınma merkezlerinin içinde ya da dışında sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Barınma merkezlerinin içine sağlık merkezleri kurulmuştur. Bunun hacrinde dışarıdaki sağlık merkezlerinden de ihtiyaçlarını giderebilme hakları bulunmaktadır. Geçici koruma altında bulunana yabancılar özel ve acil bir durum olmadığı sürece özel sağlık merkezlerine başvuruda bulunma hakları bulunmamaktadır. Bulaşıcı hastalıklara karşı her türlü önlem alınmaktadır. Hastalıklarla ilgili gerekli olan aşılar yapılmaktadır. Üreme sağlığıyla ilgili yabancılar, sağlık personelleri tarafından gerekli bilgilendirme yapılmaktadır. Madde bağımlılığı ve psikolojik problemleri olan kişiler bu konuyla ilgili sağlık merkezlerine gönderilmektedir. Sınırı ilk geçişlerinde geçici kimlik belgesi verme işlemi tamamlanmamış olan yabancılar sağlık hizmetinden yararlanırken kimlik bilgileri doğrultusunda işlem yapılmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Mad. 24 / 1-2-3-4).

Geçici korunanlara yönelik gerçekleştirilecek olan psikososyal destek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından verilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Mad. 5). Bu kişiler aldıkları sağlık hizmeti karşılığında ücret ödemeleri gereken durumlarda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından belirlenen ücretin üzerinde ya da daha aşağısında ücret alınmamaktadır. Sosyal güvenlik kurumu tarafından ücreti karşılanmayan sağlık hizmeti verilmeyecektir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Mad. 6). Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başlamasıyla beraber şuanda 2.000.000 üzerinde Suriyeli sağlık hakkında yararlanmaktadır. (UNHRC, 2015: 21).

Kamplarda kalan bütün Suriyelilerin sağlık konusunda bütün tıbbi yardımlar ücretsiz olarak verilmektedir. Kamp dışında yaşayan Suriyeliler için Başbakanlık Afet Yönetimi Başkanlığı tarafından on sekiz ilin valiliğine gönderilen 18 Ocak 2013 tarihli 2013/1 sayılı Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri konulu genelge ile Suriyelilerin sağlık hakkında yararlanması ve sağlık için gerekli imkânın sağlanacağı belirtilmiştir. Genelgede belirtilen iller dışındaki diğer illerde de Suriyelilerin sağlık konusunda gerekli hizmetlerin ücretsiz olarak

gerçekleştirilmektedir. Fakat AFAD 9 Eylül 2013 tarihinde çıkardığı 2013/8 numaralı ek genelge ile Türkiye'nin 81 ilin, sağlık merkezlerinde gerçekleştirilmesi belirtilmiştir (Koyuncu, 2014: 54-55).

Türkiye'de kayıt altında bulunan kayıtlı Suriyeliler sağlık hizmetinden hiçbir ücret talep edilmeden verilmektedir. Bu süreç Sağlık Bakanlığı ile yapılan iş birliği ile gerçekleştirilmektedir. Afet ve Acil Durumu Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda savaştan kaçan Suriyelilere yeni bir yaşam imkânı sunmuştur. Tüm Suriyelilere sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır Suriyeli ve Iraklı sığınmacıların tedavileri kapsamında 953.466 bin ameliyat gerçekleştirilmiştir. 1.143.393 yatan hasta ve 25.919.750 milyon poliklinik hizmeti verilmiştir (AFAD, 2017: 1).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün en son yapmış olduğu açıklamasında Türkiye'de yaşayan Suriyelilerden doktor sayısı: 23, sağlık personeli: 162, poliklinikte hasta: 31.449.800 kişi, hastaneye sevk olan: 918.964, hastanede yatan ise: 1.326. 849, doğum: 276.158, ameliyat olan ise 1.112.058 kişidir (AFAD, 2018: 1). Şanlıurfa'da gerçekleştirilen çalışmada Suriyelilerin sağlık hizmetinden yararlanma imkânlarının olduğu tespit edilmiştir. Sağlık için gerekli hizmeti alanların oranı yüzde yetmiş üç civarındadır. Suriyelilerden sağlık için imkânlardan faydalanamayanların oranı ise yüzde yirmi üç civarında olduğu tespit edilmiştir. Suriyelilerden geçici kimlik kartına sahip olanlar sağlık hakkı konusunda erişimde herhangi bir sorun yaşamamaktadırlar. İhtiyaç duydukları gereksinimlerini karşılanmaktadır. Fakat 2013 yılında yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Türkiye'de ikamet eden Suriyeliler sağlık hizmetinden ücretsiz olarak karşılanmaktadır. İlaçların ise yüzde yirmisini sadece ödemektedirler. Kayıt altında bulunmayan Suriyeliler geçici kimlik kartı çıkarmak zorundadır. Bu kimlik kartını çıkarmak için ise Suriyeli Misafir Koordinasyon Merkezine başvuruda bulunulması gerekmektedir. Kimlik kartı bulunmayanlar gittikleri sağlık merkezlerinden Suriyeli Misafirlik Koordinasyon Merkezine başvuru yapmaları için yönlendirilmektedirler (Türkmen Sanduvac, 2013: 25-28).

Suriyeliler için sağlık konusunda gerekli hizmetlerin sağlanmasının yanında Sağlık konusunda yaşadıkları problemler de mevcuttur. Suriyelilerin dillerinin farklı olmasından dolayı sağlık personelleriyle iletişim kurmada sorun yaşamaktadırlar. Yani Suriyeliler tercüme konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Yüksek maliyete sahip

olan ilaçlar ve yurt dışından getirilmesi gereken ilaçlara ulaşmada sıkıntı yaşamışlardır. Sağlık Uygulama Tebliği'ni (SUT) kapsamı içerisinde olmayan ilaçlara ve tıbbi malzemelere ulaşmada sıkıntı yaşanmaktadır (UNHRC, 2015: 21).

Suriyeliler yaşadıkları dil problemi, sağlık sigortasının yokluğu gibi nedenlerden dolayı genellikle acil servisleri kullanmaktadırlar. Suriye sınırına yakın illerde bulunan Suriyeliler hastanelerin acil servislerine daha çok başvuruda bulunmuşlardır. Sınır illerde acil servislere başvuruda bulunan Suriyelilerin oranı yüzde onu geçmiştir. Suriye sınırından uzak olan illerde bu oran düşüktür. Suriyelilerin mesai saatleri içinde acil servislere başvurusu Türk vatandaşlarına göre oldukça fazla olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeni ise Suriyelilerin yaşamış olduğu dil problemi ve genel sağlık sigortasının yokluğudur (Yurtseven, Özcan ve Saz 2015: 136).

1.2.4.2.4. Vatandaşlık Hakkı

İngiliz sosyolog Marshall tarafından ikinci dünya savaşından sonra vatandaşların siyasi hakların yanında sosyal haklarında gerekliliğini, vatandaşlık kavramının temel olarak nelerden meydana geldiğini belirtmiştir. Marshall vatandaşlığın çeşitliği yönünde model oluşturmuştur (Şenkal ve Doğan, 2012: 75). Bu modelde vatandaşlık kavramını şu şekilde ifade etmektedir. Vatandaşlığı, üç alt başlık altında açıklamıştır: sivil vatandaşlık, siyasi vatandaşlık ve sosyal vatandaşlık. Vatandaşlıkla ilgili bu sınıflandırmanın sıralı bir şekilde geldiğinin söylemektedir. On sekizinci yüzyılda sivil vatandaşlığın, on dokuzuncu yüzyılda ise siyasi vatandaşlığın yirminci yüzyılda ise sosyal vatandaşlıktan söz etmektedir (Sarıipek, 2006: 92). Sivil vatandaşlığı, adalet özgürlüğü, konuşma, ifade, düşünce ve inanç özgürlüğü gibi kavramlarla; siyasi vatandaşlığı siyasete katılımında bulunulması seçme seçilme hakkıyla; sosyal vatandaşlığı ise toplum içerisinde uygun şartlar altında yaşamak, refah ve miras paylaşımına sahip olunmasıyla meydana geldiğini belirtmiştir (Şenkal ve Doğan, 2012: 75).

Avrupa vatandaşlık sözleşmesinde, vatandaşlık kavramı kişi ve devlet arasında olan hukuksal bağ şeklinde tarif edilmiştir (Eren ve Kaya, 2015: 61) “Vatandaşlık/ yurttaşlık kavramı kişinin sahip olduğu haklar ve yükümlülükleri ifade etmektedir. Kişinin sahip olduğu statü ve kimliktir” (Güney ve Konak, 2016: 119). Vatandaşlık kavramı ulus devletine geçişle birlikte konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Son

yıllarda da uluslararası göçlerde artışların yaşanmasından sonra en çok dile getirilen konuların başında gelmektedir. Vatandaşlık kavramı içerisinde birçok farklı unsurları da bulundurmaktadır. Kişi sahip olduğu vatandaşlıkla beraber içinde bulunduğu toplumda çeşitli haklara sahip olduğu gibi vatandaş olarak yapması gereken sorumluluklarda yüklemektedir. Vatandaşlık, kişileri toplum içerisinde politik olarak da sorumluluklar vermektedir. Ait olduğu toplum için yapması gereken ödevleri bulunmaktadır (Gülyaşar, 2017: 681-682).

Kişilerin sahip oldukları vatandaşlık, bu kişilere belirli haklar ve yükümlülükler yüklemesi toplumda vatandaşlık hakkına sahip olmayan kişilere yönelik olarak bu haklar ve yükümlülükler doğrultusunda dışlayıcı davranışların sergilenmesine neden olmaktadır. Yani vatandaşlık hakkına sahip olan kişiler ve vatandaşlık hakkı olmayan kişiler arasında “biz ve onlar” olarak bir ayrımın yaşanmasına sebebiyet vermektedir (Güney ve Konak, 2016: 121). Bu sorun daha çok 2011 yılından itibaren çok fazla ülkenin etkisi altında kaldığı uluslararası göç sürecinde meydana gelmektedir. Göç hareketleri sonucunda, göç alan ülkelerde çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların başında vatandaşlık hakkı gelmektedir. Bu süreçte göç alan ülkelere ciddi tartışma konularının başında başka bir ülkeden gelen bu kişilere vatandaşlık hakkının verilir verilmeyeceğidir (Giddens, 2009: 258).

Günümüzde Türkiye açısından en büyük göç hareketi olarak üç buçuk milyona yakın Suriyelinin gelişi ve Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması beraberinde vatandaşlık kavramını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda hem Türkler hem Suriyeliler için en çok tartışma konusu olan Suriyelilere vatandaşlık verilme hususu olmuştur (Gülyaşar, 2017: 682). Fakat bu konu Türk vatandaşları tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Suriyelilerin geri dönüş ihtimalinin çok zayıf olması ve burada yerleşik olarak kalma ihtimallerinin giderek artması Suriyelilerin bugünkü statüleriyle kalmalarını zorlaştırmaktadır (Gülyaşar, 2017: 694).

Türkiye’de vatandaşlık kavramının nesnel bir şekilde tanımına bakmak gerekirse öncelikli olarak anayasada bulunan vatandaşlık tanımına şartlarının incelenmesi gerekmektedir. “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir” (1982 Anayasası, md. 66).

Türk hukukunda 5091 sayılı kanunla vatandaşlığın nasıl kazanılacağı tarif edilmiştir. Vatandaşlığın kazanılması, doğumla ya da daha sonradan kazanılmaktadır. Doğumla kazanılan vatandaşlık; Türk ana ve babanın evlilik birlikteliğinde ya da evlilik birlikteliği dışında dünyaya gelinmesi halinde, yabancı bir ana babadan olan herhangi bir ülkenin vatandaşlığında bulunmayan Türkiye’de doğanlar, Türk vatandaşı sayılmaktadır (1982 Anayasa 5901 Kanun, mad. 6-7).

5901 sayılı kanunda dokuzuncu maddeden sonra vatandaşlığın sonradan kazanılması anlatılmıştır. Türk vatandaşlığının kazanılması evlat edinilme, seçme hakkının kullanılmasıyla kazanıldığı gibi onuncu maddede ise Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancının bu kanunda belirtilen şartlara sahip olması gerekmektedir. Bunlar olduğu zaman yabancılar vatandaşlığa sahip olabilmektedir. Fakat bu mutlak bir hak olarak kabul edilmemektedir. Gerekli şartların sağlanmasına rağmen yetkili makamlar tarafından Türk vatandaşlığına geçmek isteyen kişilerde aranan şartlar şu şekilde belirtilmiştir. Ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıldır bulunan, başvuruda bulunan kişinin ahlakıyla davranışlarıyla Türkiye’de kalmak istediğini göstermesi, iyi bir mesleğe sahip olmak, yeteri kadar Türkçe konuşabilmek ve kamu düzenini bozacak, tehlike arz edecek bir durumun olmaması gerekmektedir (1982 Anayasa, 5091 Kanun, mad. 66). Yabancıların vatandaşlığa alınmasıyla ilgili olarak kanunun on altıncı ve on yedinci maddesinde ifade edilen; yabancının Türk vatandaşı biriyle üç yıldır evli olması sonucunda kazanılmaktadır. Fakat burada vatandaşlığın verilmesi içinde şartlar bulunmaktadır; aile birliği içinde yaşamaya devam etmek, evlilik ile uyumlayacak bir eylemde bulunmamak ve güvenlik ve kamu düzenini teşkil edecek bir halin bulunmaması gerekmektedir. On yedinci maddede ise Türk vatandaşı tarafından evlat edinildiği tarihten itibaren vatandaşlık kazanılmış olmaktadır. Fakat kamu düzenini bozacak bir sorun görülmediği zaman verilmektedir (1982 Anayasa, 5091 Kanun, mad.17). Bahsedilen bu şartlar içişlerinin yapacağı araştırmalar sonucunda herhangi bir sorun bulunmadığı zaman vatandaşlığa geçiş başvuruları kabul edilmektedir. Uygun görülmeyenlerin başvurusu ise kabul edilmemektedir (Eren ve Kaya, 2015: 63).

Yukarıda Türkiye’de vatandaşlık kazanılması için gerekli şartlar anlatılmıştır. Suriyeliler bu şartlar düşünüldüğü zaman; Suriyelinin, Türk vatandaşıyla evlenmesiyle, Türk bir aile tarafından evlat edinilmesiyle ve Suriyeli kadın ve

erkekten Türkiye’de dünya’ya gelen çocuk doğum yerine göre Türk vatandaşlığı kazanabilme imkânı bulunmaktadır. Fakat bu seçeneklerle vatandaşlık kazabilme yolu, Suriyeliler için geçici koruma yönetmeliği ile kapatılmıştır. Yönetmeliğin yirmi beşinci maddesinde, geçici koruma altındaki Suriyeliler verilen geçici koruma kimlik kartı, süresinin ikametgâh şartı yerine geçmeyeceği de belirtilmiştir. Şöyle ki anayasa yabancıların vatandaşlık alması için gerekli şartlar arasında Türkiye’de aralıksız beş yıl ikamet etmiş olmak şartı, Suriyeliler için geçici koruma yönetmeliği ile engellenmiştir. Suriyeliler Türkiye’de geçici koruma statüsüyle kaç yıl kalırsa kalsın Türkiye’de zorunlu olan beş yıl ikametgâh şartı yerine geçememektedir. Bu durumda her ne kadar vatandaşlık kanunuyla ilgili şartlar Suriyelileri içinde uygulanabilir olsa dâhi geçici koruma yönetmeliği ile bunun önü kapanmıştır (Eren ve Kaya, 2015: 63-64).

Suriyelilerin sahip olduğu haklar yukarıda açıklanmıştır. Yasal olarak belirli haklara sahip olmaların yanında bir ülkeye düzenli ya da düzensiz bir şekilde giriş yapan göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar toplumda sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Son yıllarda artan uluslararası göçte bağlamında göçmenlerin üzerinde etkili olan “yabancı korkusu, nefret söylemi ve ötekileştirme” kavramları göçmenlerin topluma kabulünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu söylemlerin benzer örnekleriyle Suriye’den Türkiye’ye giriş yapan Suriyeliler de karşı karşıya kalmıştır. Suriyeliler Türkiye 2011 yılında ilk giriş yaptıkları zaman toplumda hâkim olan algı “misafirperverlik” şeklindeydi. Toplumda genel olarak hâkim olan misafirperverlik, ilerleyen süreçlerde nefrete ve korkuya dönmüştür. Bu durumda Suriyelilerin toplumsal kabulünü olumsuz yönde etkilemiştir (Ağbaba vd., 2016: 111).

1.3.Mültecilik Bağlamında Suriyelilerin Karşılaştığı Söylemler

1.3.1. Ötekileştirme.

Ötekileştirme kavramı: kısaca etraflarındaki kişiler tarafından farklı olarak görülen kişi ya da grupların, dışlanarak toplumdan soyutlamaya çalıştırılmasıdır. Yabancı olarak görülüp ve düşman haline getirmek olarak tanımlanmaktadır (Bayram, 2015: 1-15). Ötekilerle ilgili dile getirilen söylemler toplumsal temellidir (Öztekin, 2015: 927). Habermas, “ötekini benimsemek toplumsal sınırların herkese hatta ve özellikle de birbirine yabancı olan ve birbirine karşı yabancı kalmak

isteyenlere açık olması demektir” şeklinde açıklamaktadır (Habermes’tan aktaran Tarlan, 2015). İnsan doğası gereği bir grubun içerisinde bulunmak istemektedir. Bu bağlamda kimlik kavramının bir uzantısı olarak sosyal kimlik kavramı çıkmaktadır. Kendisini bir sosyal sınıfın içerisinde tanımlayan birey, diğer kişileri de birey olarak değil bir grubun üyesi olarak görmektedir. Sosyal sınıflandırmanın bir sonu olarak da biz’in dışında kalanlar onlar/ ötekiler olarak tanımlanmaktadır (Öztekin, 2015: 926). Öteki olarak görülen kişi ya da kişiler farklı bir toplumdan gelmişse eğer daha çabuk ötekileştirilmeye başlanmaktadır (TÖYEV, 2015: 34). Öteki olarak görülen kişi, toplumun üyelerinin çizmiş olduğu dairenin içerisine dâhil edilmeyerek bu dairenin sınırları dışında tutulmaktadır. Bu mesafenin konulması öteki olarak görülen kişiyle toplumun diğer üyeleri arasında olması gereken iletişim birlikteliğinin sağlanamamasına neden olmaktadır. Bu durumda öteki ve diğer kişiler arasındaki mesafe daha da çok artmaktadır. Sosyokültürel olarak, dil, din ve ırk olarak, sosyolojik bağlamda bu mesafenin aşılması daha da zor olmaktadır (Tatar, 2013: 77). Bu süreci zorlu kılan esasında toplumsal hayat içerisinde yabancı olarak farklı kabul edilen gruplarla birlikte yaşamanın en büyük sorunların başında farklı ve yabancının ötekileştirilmesi gelmektedir. Ötekileştirme sürecinin başlaması toplum içerisinde var olan farklılıkların artık topluma “aykırı” olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum beraberinde öteki olarak görülenlerin dışlanmasını ve daha da ileri boyutlara taşınarak toplumda çatışmaya dönüşebilmektedir (Ünal, 2014: 74).

İnsanların aynı toplum içerisinde bu şekilde karşı karşıya gelmesinde en önemli konulardan biri “biz ve onlar” kavramının içerisinde yer almalarıdır. Biz ve onlar sadece iki farklı insan grubunu ifade etmemektedir. Biz ve onlar kavramının var olmasında, toplum içerisinde yeniden üretilmesinde çeşitli konularda var olduğu kabul edilen farklılıklardır. Kendilerinin olan başkasının olamaz, başkasının olan ise kendilerinin olamaz (Bauman, 2016: 51). Bauman biz ve onlar kavramını şu şekilde ifade etmektedir. Biz kavramı temelde kişinin kendisini korumada hissettiği korunaklı bir ortamda bulunduğunu bilmesidir. Biz kavramı kişinin içinde bulunduğu ortamdan dolayı kendini bir başkası gibi hissetmemesidir. Onlar ise kendisini bulunduğu ortamda bir yere dâhil hissedemeyen kişilerdir. “Onlar” tarafından beklenen davranışlar hep olumsuz yöndedir. Biz ve onlar grubuna dâhil olan kişiler genelde birbirlerine olumsuz düşünceler beslemektedir (Bauman, 2016: 51-52).

Kişilerin kendi değerlerini yüceltmesi, onlar olarak atfedilen kişileri olumsuz olarak sınıflandırmanın ilk basamağıdır (Kaya ve Polat, 2017: 41). Bu sınıflandırmanın oluşumunda aslında onlar ve biz olarak ifade edilirken çoğu zaman sahip olunan kimliktir. Kimlik karmaşası bağlamında öteki olarak kabul edilenler kendi ülkesini bırakıp başka bir ülkeye gitmek zorunda kalan daha çok göçmen ve mülteciler olmaktadır (Özdemir ve Öner Özkan, 2016: 232). Toplumda istenmeyen gruplar olarak görülen; göçmen, mülteci ve sığınmacı olarak başka bir ülkede bulunanlara karşı “suç” korkusu daha yüksek düzeyde olmaktadır. Çoğu zaman “suçlu” ile yabancı, göçmen ve sığınmacı kavramları aynı kimlik üzerinden tarif edilmektedir. Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması beraberinde Suriyelilerin toplumda istenmeyen grup olarak atfedilmesine ve potansiyel suçlu olarak algılanmasına neden olmuştur (Karasu, 2018: 336-343). Sonuç olarak öteki olarak gördükleri kişilerden korunmaya çalışmaktadırlar. Öteki olana çizilen sınır, öteki olarak kabul edilen yabancıya karşı bir tavır bir korku ve daha sonrasında da nefrete dönüşmektedir (Vardal, 2015: 135). Tatar’ın ötekileştirme bağlamında gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, ötekileştirmenin inşasında ev sahipliği yapan halkın etkili olduğu ve hedef kitlenin de göçmenler olduğu üzerinde durmuştur. Toplumun üyeleri tarafından göçmenlere yönelik sergilenen öfke ve saldırılarla ülkelerine dönmeleri için baskı yapılmaktadır. Bu durumun benzeri Almanya’da Türk vatandaşlara karşı da sergilenmiştir. Almanya’da Türklerin yaşamış olduğu bu durumun benzeri ile bugün Suriyeliler karşı karşıyadır (Tatar, 2015: 78).

Suriye’deki savaş sonucunda Türkiye’ye milyonlarca Suriyelinin giriş yapmasıyla birlikte halkın her alanda iç içe olacağı yeni bir sosyal kimlik ortaya çıkmıştır bu da “Suriyeli” kimliğidir (Kaya ve Polat, 2017: 38). Suriyeli kimliği Türkiye’de hukuksal olarak geçici koruma statüsü altında kabul edilmiştir. Esasında geçici koruma statüsü Suriyeliler için yaygınlık kazanan misafir söyleminin hukuksal dayanağını ifade etmektedir. Suriyelilerin sahip olduğu statü Suriyelilere Türkiye’de daimi bir kalıcılık sunmamaktadır. Çünkü kalıcı olarak değil de ülkelerine geri dönecekleri düşünülmektedir.

Suriyelilerin misafir olarak adlandırılması Suriyelilere birçok alanda sınırlar çizilmesine yol açmıştır. Fakat ilerleyen süreçlerde misafir algısı beklenilenden çok daha ileri boyutlara taşındığı görülerek ev sahibi halk tarafından daha da ötekileştirici bir şekilde dile getirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Suriyelilere yönelik “misafir”

algısı aslında ilk ötekileştirme pratiği olarak ortaya çıkmaktadır (Kaya ve Polat, 2017: 42). Kaya, devlet aktörlerinin Suriyeliler için dile getirdiği “misafir söyleminin” ev sahibi halk tarafından Suriyelilerin misafir olarak görülmesine neden olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda ev sahibi halkın Suriyelileri kalıcı olarak görmediği, yardıma ihtiyacı olan kişiler olarak gördüğünü ve Suriyelilerin Türkiye’deki kalış sürelerinin uzaması ev sahibi halkın Suriyelilere karşı tepkilerin artmasına neden olduğunu katılmış olduğu panelde söylemiştir (Kaya, 2017: 65). Kalıcı olmadıklarını vurgulamak için misafir kavramı kullanılmıştır. Kullanılan misafir kavramı kişilere yönelik olarak bir kısıtlamanın da göstergesi olmuştur (Erdoğan, 2014: 21). Erdoğan’ın gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında “Suriyelilere, Türkiye’ye gelmeye başladıkları zaman kapıların açılarak kabul edildiği” önermesi araştırmaya katılanlar tarafından yüzde altmış dördlük bir oranla kabul edilmiştir. Suriyelilerin ilk başta gelmiş olmalarına yönelik olumsuz bakış oldukça azdır. Fakat Suriyelilerin Türkiye’de kalmaya devam etmeleriyle beraber birçok sorununda yaşanacağı düşüncesi yönelik endişe geniş tabanda kabul görmektedir. Çalışmada bu düşünceye katılım yüzde seksen civarındadır (Erdoğan, 2014: 24-30). Suriyelilerin ilk olarak “misafir” gibi görülüp kabul edildiği bu şekilde kapıların açıldığı ve insanların bu bağlamda yardım elini uzattığı belirtilmiştir. İlk başta mevcut olan “hoşgörünün sonrasında düşmanlığa” dönüşme ihtimalinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Suriye’de ki savaşın beklenilenden oldukça uzun sürmesi ve Suriyelilere yönelik olarak var olan misafir söyleminin toplumun her alanında artık krize dönüşmeye başladığını söylemek mümkündür (Erdoğan, 2014: 8-9; Tunç, 2015: 33). Misafir kavramıyla kabul edilen Suriyelilerin ilerleyen zamanlarda toplumda neden krize dönüşme yolunda ilerlediğini Erdoğan (2014) şu sözleriyle belirtmiştir

“Evrensel olarak her geçen gün yaşadıkları ülkede tutunmayı başaran insanlar, özellikle de ülkeleri daha kötü koşullara sahipse, savaş ortamı varsa, geldikleri ülkede kalmayı tercih etmektedirler. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, ülkelerinde barış ve huzur ortamı sağlanırsa geri dönebileceklerini söyleseler de bunun kısa ve orta vadede imkânsızlaştığını da kabul etmektedirler. Yani Türkiye’deki Suriyelilerin çok ciddi bir bölümünün geri dönmeme ve sürekli olarak Türkiye’de yaşamayı tercih etme olasılıkları oldukça yüksektir.”

Suriyeliler ülkelerini terk ederek Türkiye’ye giriş yaptığı zaman ilk olarak kendilerine sınır komşusu olan güneydoğudaki illere yerleşmişleridir. Fakat ilerleyen zamanlarda Suriyelileri farklı şehirlere yerleşerek hemen hemen Türkiye’nin bütün şehirlerinde görmek mümkün hale gelmiştir (Ezber, 2014). Suriyelilerin Türkiye’de

kalış sürelerinin beklenilenden daha da uzun sürmüş olması misafir algısının artık kaybolmaya başladığını göstermektedir. Çünkü Suriyelilerin toplumun ekonomik sosyal, siyasi ve kültürel dinamiklerinde sorun teşkil eder hale gelmesi, ev sahibi halkı tedirgin etmeye başlamıştır. Böylelikle Türkiye’de Suriyeliler konusu, günlük hayatın ve siyasetin bir parçası haline gelmiştir. Fakat ilerleyen yıllarda Suriyelilerin toplumda genellikle kaygı yaratacak olaylarının içinde yer alması Suriyelilere yönelik olarak var olan kabul düzeyinin düşmesine neden olmuştur (Erdoğan, 2014: 22). Suriyelilere yönelik kabul düzeyinin düştüğünü farklı çalışmalarla da görmek oldukça mümkündür.

Çeşitli kentlerde Suriyelilere yönelik artan tepkiler, basında Suriyelilere yönelik ötekileştirici söylemlerin sıklıkla yer alması Suriyelilerin artık misafir olarak dâhi görülmedikleri ve istenmediklerini göstermiştir (Kap, 2014: 33). Suriyelilere yönelik olarak olumsuz söylemlerin dile getirilmesi ve giderek artması orahlar tarafından “biz” kavramının daha güçlenmesine neden olmuştur. Biz kavramı güçlendiği oranda “onlar” kavramının içerisine dâhil edilerek ötekileştirilen Suriyelilerin toplum içerisinde kabul düzeyi düşmektedir ve bu durum beraberinde dışlanmayı da getirmektedir (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2015: 33). İstanbul Göç Edenler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Başkanı İlyas Erdem’e göre Suriyelilere yönelik oluşan söylemler sadece sanal iletişim ağlarında ortaya çıkan düşünceler olmadığını, toplum içerisinde hemen hemen her ortamda olumsuz söylemlerin dile getirildiğini belirtmiştir. Suriyelilerin genelde yaşamlarını devam ettirdikleri yerleşim yerlerinde “reddedilen” taraf olduğunu ifade etmiştir (Erdem’den aktaran, Akyol, 2016).

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyasal Bilimler Araştırma Merkezinin Suriyelilere yönelik olarak gerçekleştirdiği toplumsal kabul ve uyum konulu araştırmada, Suriyelilere yönelik olarak “kültürel olarak yakınlık” sorusuna yönelik yaklaşım oldukça düşük çıkmıştır. Suriyelilere yakınlık duyanların oranı yüzde on yedidir. Suriyelilere yönelik “kültürel” olarak yakınlık duyulmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Suriyeliler kültürel olarak farklılıklarından dolayı toplum içerisinde “biz” sınırları dışında kalarak “onlar” kategorisi içine alınmıştır. Sonuç olarak Suriyelilerin “kültürel farklılıkları” öteki olarak görülmelerinde etken olarak kabul edilmiştir (Erdoğan, 2014: 7).

Gaziantep ve Kilis’te yapılan araştırmada Suriyelilerin Antep ve Kilis’te “kültürel dışlanmaya” hangi bağlamlarda maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Ev sahibi halk tarafından Suriyelilerin etnik kimlikleri, ait oldukları kültürel yapının farklılığından dolayı toplum içerisinde dışlanmaya maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaya katılanlar, Suriyelileri “kendi ölkelerine gelen huzur bozan davranışlar sergileyen, sürekli problem çıkaran kişiler olarak görölüp, suç teşkil edecek hadiselerin içinde yer aldıklarını dile getirmiştir. Suriyelilere yönelik bu yöndeki söylemler etnik dışlanmalarına neden olmuştur. Bu durum bütün Suriyelilere atfedilerek Suriyeli olmakla suç işlemek birbirine denk görölmüştür. Suriyeli denilince akıllara ilk olarak bütün bu olumsuz düşüncelerin geldiği yapılan çalışmada ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Suriyelilerin geceleri geç saatlere kadar güröltü yaptıkları ve uyumadıkları gibi söylemlerde çok fazladır. “Suriyeliler çok güröltü yapıyor.” şeklindeki söylemler çevredeki diğer kişileri oldukça rahatsız etmiştir ve Suriyelilere karşı tepkilerin çoğalmasına neden olmuştur. Suriyelilerin geç saatlere kadar oturması aslında Suriyelilerin kendi ölkelerindeki bir yaşam tarzıdır. Çünkü Suriye’de insanlar genellikle yazları geç saatlere kadar oturmaktadırlar. Kendi ölkelerinde bu şekilde bir yaşantıya sahip oldukları için geldikleri yerlerde de aynısını devam ettirdiklerinde toplum içerisinde problemler ortaya çıkmaktadır (Deniz, Ekinci ve Hölür, 2015: 28-33). Erdoğan’ın gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında “Suriyeli sığınmacılar bulundukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır” önermesi ile genel kanaat ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Önermeye katılım yüzde altmış iki olarak tespit edilerek oldukça yüksek çıktığı görölmüştür. Suriyelilerin bulunduğu yerlerde kaçakçılık, fuhuş, hırsızlık ve taciz gibi olayların çok fazla olduğu ifade edilmiştir (Erdoğan, 2014).

Bayram’ın ötekileştirme kavramıyla ilgili olarak gazetelerin üçüncü sayfa haberleriyle ilgili Suriyelilere karşı ötekileştirme kavramının nasıl inşa edildiğini çeşitli gazetelerin incelenmesi sonucunda söylemleri araştırmıştır. Toplum içerisinde öteki algısının nasıl inşa edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda seçilen beş gazetenin bilgileri işığında “Ege’de umudun kaçak yolcuları, 40 kaçak jandarmaya takıldı, kaçak teknesi battı, Suriyeli dilenci, huzur mu kaldı? “ toplumsal huzuru bozan, toplumsal hoşnutsuzluğa sebep olan insanlar” olarak sunulmuştur. Suriyelilere yönelik belirtilen “kaçakçı, dilenci ve huzur bozucu” gibi söylemlerle,

Suriyelilere karşı öteki algısının iletişim kanallarıyla nasıl inşa edildiğinin ve hangi söylemlerin ötekileştirme pratiğini yansıttığı göstermektedir (Bayram, 2015: 18-21). Çeşitli kentlerde Suriyelilere yönelik artan tepkiler ve Suriyelilere yönelik olumsuz söylemlerin basında da sıklıkla yer alması Suriyelilerin artık misafir olarak dâhi görülmedikleri ve istenmediklerini göstermiştir (Kap, 2014: 33).

Suriyelilerin toplum içersinde dışlanmasında ve öteki olarak görülmesinde etkili faktörlerden biri de dillerinin farklı olması etkili olmuştur. Bu sorun daha çok kamp dışında kalan Suriyeliler ve ev sahibi halk tarafından hissedilmektedir. Özellikle de barınma merkezleri dışında kaldıkları yerlerde okula devam eden Suriyeli çocuklar hissetmektedir. Gittikleri okullarda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Birçok Suriyeli çocuk dillerinin farklı olmasından dolayı diğer öğrenciler ve öğretmenleriyle iletişim sağlayamadığı görülmüştür. Bu durumda beraberinde Suriyeli çocukların özellikle diğer öğrenciler tarafından dışlanmasına neden olmuştur (UNHRC, 2015: 20).

Kaya ve Kıraç'ın İstanbul'da gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında Suriyeli çocukların okula gittikleri zaman okuldaki öğretmenler ve öğrenciler tarafından "beğenilmediklerini, dışlandıklarını" düşündükleri ifade edilmiştir. Okul esasında Suriyeli çocuklar ve gençler için sosyalleşmenin ve uyumun sağlanabilmesi için adeta bir araç görevindeyken Suriyeli çocuklar okulda kendilerinin istenilmediğini beğenilmediklerini düşünmektedir. Bu durumda Suriyelilerin okullarda da öteki olarak görüldüğünü ve kabul düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Kaya ve Kıraç, 2016: 23-28).

Samsun'da sınıflarında Suriyeli öğrencilerin bulunduğu okul öncesi öğretmenler ile bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucunda Suriyeli öğrencilerle ilgili olarak problem olarak belirtilen; dil sorunu ve Suriyeli öğrencilere yönelik tutumlardır (Bütün ve Mercan, 2015: 75). Suriyeli çocukların okullarında dillerinin farklı olmasından dolayı yaşamış oldukları dil problemleri bulundukları çevrelerde gerekli iletişimi sağlayamıyor olmaları ve bu durumunda beraberinde dışlanmayı getirdiği yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir (Reçber, 2014: 258). Suriyeli çocukların anadillerinin farklı olması, okulda adaptasyon sorunu yaşamalarının kaynağı olduğu tespit edilmektedir. Suriyeli çocukların ne öğretmenleriyle ne de arkadaşlarıyla iletişime geçemedikleri ifade edilmiştir (Bütün ve Mercan, 2015: 76). Suriyeli öğrencilerin, okullarda öğrenci velileri tarafından

istenmemekte olduğu dile getirilmiştir. Velilerin evde çocuklarına karşı söylemiş olduğu “onlarla oynama, yakın davranma” şeklindeki olumsuz söylemlerin, çocuklarda ön yargı oluşturduğu ve Suriyeli çocuklardan uzak durduğu belirtilmiştir. Çocukların, Suriyeli çocukları oyunlarının içine almadığı, öğretmenlerinin öğrencilerine uyarılarına rağmen Suriyeli çocukları oyunlarına almadıkları belirtilmektedir. Suriyelilere karşı ön yargılı davranan ailelerin çocukları da ailelerinden duydukları söylemlerin etkisinde kalarak okulda bu söylemleri davranışlarıyla yansıtmakta olduğu ve okullarında bu şekilde dışlanan Suriyeli çocukların da okula gelmemeye başladığı öğretmenleri tarafından belirtilmiştir (Bütün ve Mercan, 2015: 75-77).

1.3.2. Nefret Söylemi

Nefret söylemi “ön yargılar, ayrımcılık ve ırkçılıktan beslenen bir söylem şeklidir. Etnik aidiyetler, kültürel kimlik, yaşam biçimleri gibi etkenler nefret söyleminin yönünü ve etkisini belirlemektedir” (Alp, 2018: 25). Nefret söylemi, toplum içerisinde genellikle farklı olarak kabul edilen, başka bir ülkeden gelen göçmen, sığınmacı ve mültecilere yönelik olarak toplumdan ayrımcı, dışlayıcı bir şekilde dile getirilerek ve meşru hale getirilen ifade şeklidir (Çelik, 2015: 3). Aynı zamanda azınlıklara göçmenlere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlüğü de ifade etmektedir. Göçmenlere ve yabancılara karşı toplumda her konuda önlerine çekilen birer set şeklinde ifade edilerek insanların ırksal bağlarından dolayı hiçbir müsamahayı hak etmedikleri düşünülerek şiddete sebebiyet verebilecek kadar ileri boyutlara giden söylem şeklidir (Göktepe, 2016: 176).

Parekh nefret söyleminin üç özelliğinin olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan birincisi, kişileri toplum içerisinde yalnız bırakmaktır. İkincisi bu kişileri toplum içerisinde kabul edilmeyecek sıfatlarla yaftalamaktır. Üçüncüsü ise bu kişilerle hiçbir şekilde bağ kurulmamasıdır (Parekh’tan aktaran, Çelik, 2015: 5).

Nefret söylemi, kişilere yönelik olarak sadece söylemsel olarak değil yazılı metinlerle de ifade edilmektedir. Nefret söylemi hedefindeki kişi ya da kişileri toplumda küçük düşürerek toplumdan dışlamayı amaç haline dönüştürmektedir. (Çınar, 2013: 79-80) Nefret söylemini inşa eden taraf, kendisini hep daha yukarı görmektedir. Bu söylemlerin kendilerini daha da yücelttiği düşünülmektedir. Nefret söylemine maruz kalan tarafı kendisinden daha aşağıda görerek toplum içerisinde

söylemsel kaynaklı hiyerarşi ilişkisine dönüştürülmektedir (Öztekin, 2015: 925). Nefret söylemini üreten taraf, hedefindeki gruplara karşı klişe yargıları üretmesi ve bu söylemlerin sürekli hale getirilerek hedef grubun üzerinde kalması bu kişilerin toplumda öteki olarak görülmesine neden olmaktadır. Türkiye’de de bu söylemlerin örnekleri bulunmaktadır. Bugün Türkiye’de çoğunlukla göze çarpan başka bir ülkeden gelen yabancılara yönelik gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de daha önceden de Ermenilere ve Kürtlere yönelik olarak nefret söylemleri oluşturulmuştur (Vardal, 2015: 146).

Nefret öğrenilen bir duygudur. Nefret söyleminin kontrol altına alınması da oldukça zor olduğu için beraberinde nefret suçlarını da getirmiştir. (Övet, 2016: 113) Yani nefret söylemi sadece söylem olarak sözlerle kalmayarak eylemlere de dönüşerek sonunda insanların hayatlarına ciddi anlamda zarar vererek can kayıplarının yaşanmasına neden olmaktadır (Çelik, 2015:7).

Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) nefret suçunu tanımlamıştır. Bir kişinin sahip olduğu özellikleri kimliği, cinsiyeti, nereli olduğu, ülkesi, inanç yapısı ve herhangi bir grupla olan ilişkisi bağlamında farklı yollarla kişilere karşı işlenen suçlardır (AGİT’ten aktaran, Çelik, 2015: 3). Farklı kanallarda kullanılarak nefret söylemi inşa edilerek ve nefret suçlarının oluşması, toplumda farklılıklara karşı hoşgörünün kaybolmasına neden olmaktadır (Kuş, 2016: 100).

Dünyada ve Türkiye’de de dile getirilen daha çok göç eylemi sonucu oluşan sığınmacı, göçmen ve mültecilere yönelik olarak meydana gelen nefret içerikli söylemler bulunmaktadır (Öztekin, 2015: 927). Göçmen ve mültecilere yönelik nefret söylemleri, sosyal ağlarda kısa sürede hızlı bir şekilde yaygınlık kazanmaktadır (Çelik, 2015: 6). Koçak’ın Almanya’da yaşayan Türklerle ilgili olarak gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, Türklere yönelik olarak sosyal medyada yayılan şakaların, analizi yapılmıştır. Bu söylemlerin genellikle Türkleri aşağılayıcı küçük düşürücü şekilde olduğu tespit edilmiştir. Bu söylemler Türklerin pis olduğu, saldırgan olduğu, Türklerin mutlu olmadığı ve iş olarak sadece temizlik işleriyle ilgilendikleri ve Türk çocuklarının genellikle çöpe benzetildiği yönündedir (Koçak, 2012: 93). Türklerin toplumda çok fazla ciddiye alınmadığı ve meslek olarak sadece basit işlerde statü olarak küçümsenen vasıfsız işlerde çalışabilecekleri ifade edilmiştir. Türklere yönelik olarak küçük düşürücü, ırkçı söylemler dile getirilmiştir. Türklere yönelik olarak ifade edilen küçük düşürücü söylemler, Avrupalı olarak

atfedilen kişiler hakkında ifade edilmemiştir. Bu bağlamda Türklere etnik olarak da dışlanmakta olduğu görülmüştür (Koçak, 2012: 99). 1990'lı yıllarda Almanya'da yaşayan Türklerle ilgili yapılan çalışmada Türklerle ilgili olumsuz söylemlerin olduğu tespit edilmiştir. Yurt dışındaki Türk işçiler farklı sosyal ve kültürel özelliklerinden dolayı diğer yabancılara karşı daha çok dikkat çekmiştir. Türk işçileri, Alman halkı tarafından "kavga eden, ter kokan" kişiler olarak tarif edilmektedir (Doyuran, 1990: 57-58).

Doksanlı yıllarda Almanya'ya giden Türk vatandaşlarının karşı karşıya kaldığı olumsuz söylemlerin benzerinin de Türkiye'de Türk vatandaşları tarafından bazı sosyal ağ kanallarıyla Suriyeliler yönelik olarak toplum içerisinde ötekileştirici söylemler inşa ettiği görülmüştür. Sosyal ağ kullanıcıların düşünceleri himaye altına alınmaya çalışılmaktadır. Toplum içerisinde Suriyelileri küçük düşürücü sıfatlar ve onur kırıcı ifadeler kullanılarak Suriyelilerin kendi içlerinde kabul edilmediği dile getirilmektedir (Tarlan, 2015). Kaya ve Kırac'ın İstanbul'da Suriyelilerle ilgili olarak gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında Suriyelilerin ev sahibi halk tarafından: şiddet olaylarının içinde yer alan, sürekli sorun çıkaran, ahlaksız şeklindeki ifadelerle Suriyelilere yönelik nefret ve suçlayıcı söylemlerin var olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Suriyelilerin İstanbul'da kabul düzeyinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Fakat bütün olumsuz söylemlere rağmen İstanbul'a gelen Suriyelilerin İstanbul'da yaşamaya devam etmek istedikleri görülmüştür. Kaya, Suriyelilerin İstanbul'da kalmak istemelerinin nedeni ise Osmanlı döneminde Halep şehrinin İstanbul ve İzmir'den sonra üçüncü büyük şehir olduğunu ifade ederek tarihten gelen yakınlığa bağlamıştır (Kaya ve Kırac, 2016: 10-25). İstanbul'da özellikle Fatih'te yaşayan Suriyelilerle gerçekleştirilen görüşmelerde neden İstanbul'u tercih ettikleri sorusuna verdikleri cevaplar; Osmanlıdan bugüne kadar devam kültürel, dinsel ve tarihsel bağlardan dolayı tercih ettiklerini dile getirmişlerdir (Kaya, 2017: 56).

Suriyelilere yönelik ön yargıların oluşmasında önemli bir etkende Suriyelilerin Türkiye'ye girişte beraberinde birçok sağlık sorunlarını da getirdiği yönünde söylemler olmuştur. Suriye'de yaşamış oldukları sorunlar ve salgın hastalıklar; tıbbi malzemelerin eksikliğinden dolayı ciddi sağlık sorunları yaşamışlardır. Sağlık yönünden yaşadıkları sıkıntılarla beraber Türkiye'ye giriş yapmışlardır. Gerek göç öncesi gerekse göç sırasında ve göç ettikten sonra yaşadıkları sağlıksız yaşam koşulları nedeniyle önemli sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Dünya sağlık

örgütü (DSÖ) Ürdün, Lübnan, Irak ve Türkiye’deki kamplarda yaşayan Suriyelilerde kızamık, verem ve çeşitli bulaşıcı hastalıklara rastlandığını ifade etmiştir (Korkmaz, 2014: 40). Kaçak olarak gelen göçmenlerin birçoğunda AIDS hastalığının olduğuna yönelik de ön yargılar bulunmaktadır (Ağbaba vd., 2016: 111). Bu bağlamda Suriyelilerin yaşadıkları yerlerde çeşitli sağlık problemlerine yol açacağı yönünde haberler de oldukça fazladır. Bu söylemler Suriyelilerin toplum içinde uzak durulması gereken sağlık için tehdit unsuru kişiler olarak görülmesine neden olmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2016: 17).

ORSAM’nin Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis illerinde yaptığı araştırma sonucunda oluşturduğu raporda, Suriyelilerin yoğun olarak geldiği bu illerde daha sonrasında, çeşitli salgın hastalıkların ortaya çıktığı, Türkiye’de görülmeyen ve aşılmasının dâhi kaldırıldığı çocuk felcinin, güney sınırlarındaki illerde son yıllarda yeniden görülmeye başlandığı, kızamık ve şark çıbanı hastalıkları tekrardan görüldüğü belirtilmiştir. Bulaşıcı ve tedirginlik verici boyutta olan bu hastalıklardan korunmak için özellikle de tekrardan görülen çocuk felci hastalığı için güney illerindeki 0-5 yaş arası bütün çocuklara çocuk felci aşısı yapılmıştır. Suriyelilerin Türkiye’ye gelirken beraberinde bulaşıcı hastalıkları da getirdiği, Suriyelilere yönelik oluşturulan söylemler arasında yer almıştır (ORSAM, 2015; Ezber, 2014). Bu durum Suriyelilere karşı Türk vatandaşlarının muzdarip olduğu konulardan biri haline gelmiştir. Suriyelilerle birlikte sağlık için endişeye neden olacak sorunların Türkiye’ye geldiği belirtilmiştir. Bu durumda Suriyelilerin “hastalık bulaştıran kişiler” olarak görülüp dışlanmasına yol açmıştır (Ünal, 2014: 77).

Konya’da gerçekleştirilen çalışmada kamp dışında yaşayan Suriyelilerin, Türk vatandaşlarının sağlığı için sorun oluşturacağı yönünde bir kaygı bulunduğu tespit edilmiştir. Sağlık açısından kaygının oluşmasında ise çocuk felci aşısı ve çocuk aşısı olmayan çocukların sayısının çok olması, yaşadıkları yerlerdeki diğer insanların da sağlığı açısından bir tehdit unsuru olabileceği düşünülmektedir (Koyuncu, 2014: 55-56). Suriyelilerin gelmesiyle beraber sağlık alanında ortaya çıkan sorunlardan birisi de şudur ki Suriye’de meydana gelen savaştan yaralı ve ciddi sağlık problemleriyle beraber Türkiye’ye giriş yapan Suriyeliler, güney bölgelerdeki illerde hastanelerde yoğunluğu neden olduğu gibi ameliyathanelerde de hasta sayısında artış yaşanmıştır. Bu durum da ev sahibi halk tarafından Suriyelilerin “kendilerine sunulması gereken sağlık hizmetinden yeterince yararlanmalarına engel oluşturduğu düşünülmektedir.”

Bu düşüncenin yanında Suriyelilerin kendilerinin yaşadığı sağlık sorunları kadar bulundukları toplumunda sağlığını olumsuz etkilediği fikri giderek yaygınlaşmaktadır (Korkmaz, 2014: 40-41).

Adana’da üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada görüşmeciler, Suriyelilerin birçok alanda ücretsiz, sürekli başkalarından bekleyerek yaşadığı ve ayrıcalıklı haklara sahip olduğu ifade edilmiştir. Sağlık konusunda da ayrıcalıklar verildiği; Suriyelilerin ücretsiz muayene olduğu fakat bu ayrıcalıkların Türk vatandaşları tarafından kabul edilmediği belirtilmiştir. Netice olarak Suriyelilere ayrıcalıklı hizmetler veriliyor algısı Suriyelilere karşı tepkili yaklaşılmasına neden olmaktadır (Kaya ve Polat, 2017: 44).

Ünal, Suriyelilere yönelik olarak sosyal medya haberleriyle ilgili olarak 2014 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında Suriyeliler için ifade edilen söylemlerin olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen verilerde Suriyelilerin Türkiye’de çok yüksek sayıya ulaştığı ve artık daha fazla Suriyelilerin alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Sayıları her geçen gün artan Suriyeliler “ölkelerinde kalarak savaşmayan, ölkesini terk eden” kişiler olarak kabul gördüğü ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Suriyelilerin bu kadar çok fazlalığı Türkiye için zorlu süreçlerin meydana gelmesine sebebiyet vereceği belirtilmiştir. “Arapların geçmiş yıllardan beri Türkler için tehlikeli olduğu” belirtilerek bugün Suriyelilere “güvenilmemesi” gerektiği ifade edilmektedir. Türkiye’nin başına olumsuz bir olay gelse “ilk fırsatta darbe verecek olanların Araplar” olacağı düşünülmektedir. Bugün Suriyelilere yardım edilmesine rağmen ilerde ellerinden gelse Türkiye’den toprak almaya kalkacakları düşünülmektedir. Türkiye’nin ölk olarak millet olarak çözölməsi gereken fazlasıyla problemlerin olduğu belirtilerek bu süreçte Suriyelilerin de ölkeleri için yük olacağı düşünülmektedir. Suriyelilere yönelik ayrımcı söylemlere bu gerekçelerle meşruiyet kazandırılmaya çalışılmaktadır (Ünal, 2014: 77). Suriyelilere yönelik ifade edilen olumsuz söylemlerin başında “vatan haini” söylemi gelmektedir. Bu söylemler Suriyelilerin toplumdaki içerisinde dışlanmasına ve ayrımcı söylemlerin artmasına neden olmaktadır. Suriyelilere yönelik yaklaşım sürekli aşağılayıcı bir şekilde devam etmektedir (Ünal, 2014: 79 -80).

Kaya’nın İstanbul’da gerçekleştirmiş olduğu çalışmada Suriyelilere karşı tarihten gelen bir düşmanlığın devam ettiğini, Suriyeli Araplara karşı “Batı ile birlikte olup Türkleri arkadan vurduğu” yönünde söylemlerin var olduğu tespit

edilmiştir. Bu söylemler Suriyelilerin toplumdan dışlanmasına ve toplumda kabul düzeyinin düşmesine neden olmaktadır (Kaya, 2017: 60).

Koyuncu'nun Suriyelilerle ilgili olarak Konya'da gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, Suriyelilere karşı geçmişten gelen bir düşmanlığın var olduğu görülmüştür. Özellikle Suriyeli Araplara karşı üç gerekçe öne çıkmıştır. Bunlardan birincisi Suriyelilerin birinci dünya savaşında Türkleri arkadan vurduğu, ikincisi ise Suriyelilerin ülkelerindeki savaştan kaçarak vatanlarına ihanet ettikleri ve üçüncü olarak ise bugün Suriye'de yaşanan olayların Türkiye'nin başına gelmiş olsa Suriyelilerin Türklere kapılarını açmayacağı düşünülmektedir. Arap etnik kimliğini geliştiren negatif yöndeki bu düşünceler Suriyelilere karşı ayrımcı ve dışlayıcı bir nitelik kazandırmaktadır (Koyuncu, 2014:133).

2017 yılında Adana ilinde Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada; Suriyelilerin ülkelerindeki savaştan kaçarak Türkiye'ye gelmeleri; vatanları için yapmaları gerekeni yapmadıkları şeklinde düşünülmektedir. Türk askerinin Suriye'ye gittiği savaştığı fakat Suriyelilerin vatanlarına hainlik yaptığı düşünülmektedir. Bu durum Suriyelilere yönelik olarak “vatansız ve namusuz” şeklinde olumsuz ithamlarda bulunulmasına ve sosyal dışlanmaya maruz kalmalarına neden olmuştur (Kaya ve Polat, 2017: 42-44).

Vardal'ın sosyal medyada, nefret söylemiyle ilgili yapmış olduğu çalışmasında, son yıllarda sayıları her geçen gün artan Suriyelilerle ilgili gerçekleştirmiştir. 23 Eylül 2014 tarihinde Suriyelilerin sayısına yönelik olarak çıkan haberlere yönelik yorumların analizi yapılmıştır. Suriyelilere yönelik olarak olumsuz düşünceye sahip kişilerin sayısı oldukça çoktur. Suriyelilere yönelik olarak belirtilen olumsuz söylemler beraberinde Suriyelilerin Türkiye'de bulunmasına izin veren olarak Ak Parti hükümetine ve Ak Partiye oy veren kişilere karşı “siyasal nefret” söyleminin oluştuğu tespit edilmiştir. Bazı kullanıcıların yorumları ise şu şekildedir. “Bu olay Türkiye'nin nüfusunu değiştirmeye yönelik bir istiladır, gelecek nesillere en büyük kötülüğü yapıyoruz, tarihte ilk kez bir devlet dilenci ithal etti, terörist ihraç etti.” şeklindedir (Vardal, 2015: 147-148). Suriyelilerin ötekileştirilmesinde ifade edilen söylemlerin medya aracılığıyla daha da kalıcı hale geldiği ve her gün yeniden üretildiği görülmektedir (Kaya ve Polat, 2017: 46).

Suriyelilere yönelik olarak toplumda her alandan dışlayıcı söylemler ve eylemler görülmektedir. Dışlama sadece sözde kalmayarak saldırı boyutuna kadar da gitmiştir. Gaziantep’te yaşanan olumsuz durumu örnekleyecek davranışlardan sadece bir tanesidir. Gaziantep’te Ünalı Mahallesinde Suriyeli bir kiracının ev sahibini öldürmesi sonucu olayın boyutu daha da büyümüştür. Mahallede Suriyelilere karşı biranda tansiyonlar yükselmiş ve olaylar patlak vermiştir. Suriyelilere karşı linç girişimleri başlamıştır. Suriyelilere ait bütün mekânlar yerle bir edilmiştir. Temelde yatan duygu ise Suriyelilere karşı var olan ve her geçen gün daha artarak devam eden “Suriyeli nefreti” dir. Suriyelilere karşı meydana bu nefret Parekh’in nefret söyleminin üç ana özelliği olarak belirttiği hedef grubuna karşı etiketleme, ilişki kurulmama ve yalnızlaştırılma süreçlerinin işleyişinin nasıl olduğu yukarıdaki verilerde ifade edilmiştir. Şöyle ki Suriyelilere karşı tarihten gelen Arap düşmanlığının, Suriyelilere bugün güvenilmez Arap, arkadan vuran Arap Aynı zamanda Suriyeliler vatanlarını savunmayan gerekli mücadeleyi vermeyen vatan haini şeklinde etiketlemelerde bulunulmasında dayanak olarak gösterilmiştir. Bu söylemlerin yanında Suriyelilere karşı hastalık bulaştıran, hastalık yayan bu yüzden uzak durulması gereken ve toplumun sağlığını tehlikeye atan kişiler şeklinde tarif edilmesi hedef grubundaki Suriyelileri olumsuz olarak yaftalamaktadır. Bu şekildeki yaftalamalarla Suriyelilere karşı oluşan algı Suriyelilerin uzak durulması gereken kişiler olarak atfedip toplumda yalnızlaştırılmaya çalışılmaktadır. Böylelikle misafirperverlikten nefrete dönüşen bir süreç yaşanmaktadır (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2015: 29-30).

1.3.3. Yabancı Korkusu

Kişinin kendisi gibi olmayan farklı kültürden gelen farklılığından dolayı toplum içerisinde tehlikeli ve korkulu olarak adlandırılan kişilere karşı ortaya çıkmaktadır. Yabancı korkusu etnik ayrımcılığın daha da ileri bir boyutu olarak görülmektedir (Ural, 2015). Toplum içerisinde farklı olarak kabul edilen kişi toplumda birçok alanda ekonomik, sosyal ve siyasi olarak birçok alanda tedirginlik sebebi olabilmektedir İnsanlar ayrıştırdığı ve farklı şekilde etiketlediği sosyal gruplara karşı daha fazla korku ve endişe duymaktadır (Karasu, 2018: 343; Şahin, 2017: 93).

Yabancı korkusunu oluşturan önemli etkenlerden biri göç faktörüdür. Göç faktörü, göç eden kişiyi ve göç alan yerlerdeki kişiler açısından probleme sebep

olmaktadır. Zorunlu olarak kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkeye gitmek zorunda kalan kişilerin gittikleri yerlerde yabancı kabul edilerek kendilerine karşı meydana gelen korkunun sebebi olmaktadır. Göç eden kişi, göç ettiği ülkede ev sahibi halk için tedirginliğin sebebi olurken kendileri de bu tedirginlikten dolayı toplumdan dışlanmaktadır (Ural, 2015). Farklı bir ülkeden gelen kişi gittiği ülkede bilinmeyen olarak görülmektedir (Şahin, 2017: 92). Göçmenleri hedef göstererek onlara yönelik olarak ayrımcı uygulamalar yapılmaktadır. Ayrımcılığı oluşturan ise farklı olanın algılanma şeklidir. Toplumda azınlık olarak görülen kişilere karşı ise dışlayıcı ve ayrımcı söylemler meydana gelmektedir (Çötek, ve Taşdelen, 2013: 10).

Yabancı, içinde bulunduğu uygunsuzluk haliyle büyük bir girdaba dönüşen ve kendisine karşı mücadeleyi gerekli kılan bir korku oluşturmaktadır (Şahin, 2017: 93). Kişilerin sahip olduğu kimlik, kültür ve din yabancı korkusunun oluşmasına neden olan önemli etkenlerdendir. Bu etkenler yabancıyı daha aşağılayıcı göstermek için araç olarak kullanılabilir. Yabancıya sahip olduğu dil, din ve kültürel özellikleri, yabancıya içinde bulunduğu toplumda da değişikliğe yol açacağı düşünüldüğü için bu yönde korku meydana gelmektedir. Yabancıya karşı duyulan korku, aslında onların yabancı olmasından değil, gelecekte kendileri için tedirginlik oluşturmaları tartışılan konular arasındadır (Yılmaz, 2004: 37-41).

Farklı ülkeden göç eden kişi ya da grupların geldikleri topluma uyum sağlayabileceğine yönelik kaygı bulunmaktadır. Bu durumda toplumda yabancı korkusunun oluşmasında önemli etkenler arasında kabul edilmektedir (Çötek ve Taşdelen, 2013: 4). Böylelikle yabancı, göçmen, mülteci veya sığınmacı düşman kategorisine konulup “tedbir alınması gereken korkulacak kişiler” olarak görülmektedir (Tatar, 2013: 77). Kendi ülkelerini güvenlik problemleri gerekçesiyle terk eden mültecilerde gittikleri ülkelerde, güvenlik sorunlarına ve korkuya sebebiyet vermektedir (Kabaklı Çimen ve Ersoy Quadır, 2018: 330). Yabancıya varoluşu günlük hayatın güvenilirliğine karşı bir başkaldırı şeklinde görülmektedir (Şahin, 2017: 95). Toplum içerisinde güvenilirliğin kaybolması, yabancılara yönelik kolektif bir korkunun oluşmasına neden olmaktadır. Farklı olana karşı gösterilen tedirginlik ve kaygı zihinsel bir süreçtir. Bu süreç uzadıkça karşı taraf için etnik ayrımcılığa kadar gidecek sonuçlar doğurabilmektedir (Yılmaz, 2004: 39; Ural, 2015).

Türkiye’de her geçen gün sayıları artan ve kalıcı oldukları düşünülen Suriyelilere karşı bir yabancı korkusu gelişmiştir. (Özdemir, 2015: 247) Kilis’te

gerçekleştirilen çalışmada, Kilis'te yaşayan Suriyelilerinin sayısının Kilis'in halkından daha da fazla olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak günlük hayatın içinde her yerde Suriyelilerle karşılaşılması kaçınılmaz olmuştur. Sayı olarak kendilerinden de fazla bir grupta bir arada bulunulması Kilis halkının üzerinde tedirginliğin ve korkunun oluşmasına neden olmuştur. Bu durum da beraberinde Suriyelilerin istenmemesine ve dışlanmasına sebebiyet verdiği ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2015: 247).

Ünal'ın Suriyeliler bağlamında gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında toplum içerisinde Suriyelilere karşı olumsuz söylemlerin çok fazla dile getirildiği tespit edilmiştir. Suriyelilere karşı oluşturulan olumsuz söylemlerin başında endişenin ve tedirginliğin olduğu belirtilmiştir. Araştırmaya katılan kişiler Suriyelilerin gelmesiyle birlikte toplum içerisinde güvenli ortamların kaybolduğu söylenmektedir. Suriyelilerin gelmesiyle birlikte toplum içerisinde nizamın bozulduğu, kaos ortamlarının çoğaldığı yönünde tepkiler mevcuttur. Suriyeliler, toplumda “tanınmayan, korkuya neden olan toplum içerisinde problemlerin kaynağı” olarak kabul edilmektedir. Suriyelilerin asıl amacının Türkiye’de kalıcı olmak yönünde olduğu düşünülmektedir. Kendi ülkelerinde böyle bir durum yaşansa kendilerinin ülkelerini terk etmeyeceği söylenmektedir. Suriyelileri ülkelerini terk ettiği için suçlamaktadırlar. Suriyelilerin gelişiyi birlikte artık her tarafta onları görmenin mümkün olduğu belirtilerek bu durumundan dolayı da fazlasıyla şikâyetçi oldukları söylenmektedir. Suriyelilerin gelişiyi beraber toplumda “güvenilir ortamların” azaldığı düşünülmektedir. İnsanların artık eşi, dostu, akrabaları için tedirginliğin olduğu çok fazla dile getirilen söylemlerdendir. Suriyeliler gelmeden önce kendilerini artık daha da güvende hissettikleri ve gece gündüz çok rahat hareket ettikleri belirtilmektedir. Suriyelilerin gelişiyi birlikte daha çok korku tedirginliğin hâkim olduğu söylenmektedir. Bu konuda Suriyelilere yönelik şikâyetler oldukça fazladır. Suriyeliler için oluşturulmaya çalışılan esenlikli bir ortam insanlar tarafından kendi esenliklerini bozduğu söylenmektedir. Kendi ülkelerinin sınırları içerisinde bu kişilerin istenmemesinin katı yüreklilik olarak atfedilmesinin doğru olmadığı belirtilmektedir (Ünal, 2014: 77-78; Erdoğan, 2015: 19).

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Araştırma Merkezinin Gaziantep ve Kilis'te gerçekleştirmiş oldukları çalışmada Suriyelilere karşı “estetik güvenlik” kaygısı olduğu tespit edilmiştir. Suriyeliler çoğunlukla dilencilik konusunda toplumda ciddi

anlamda problemlere sebep olmuştur. Dilencilik hususu hem güvenlik hem de Suriyelilerin hepsinin üzerine etiketlenen bir algı unsuru olmuştur (Erdoğan, 2014: 21).

Yukarıda Suriyelilere yönelik olarak güvenlik kaygısından dolayı meydana gelen korkuların hangi bağlamda oluştuğu açıklanmıştır. Bir diğer önemli etken ise Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte toplumda ev sahibi halk tarafından Suriyelilere yönelik endişe ve korkunun artmasında Suriyelilerin çalışma hayatının içinde olması etkili olmuştur. Hangi ülkede nerde olursa olsun başka bir ülkeye göç eden kişilere yönelik olarak vatandaşların kaygılandığı konuların başında iş gücünde artış yaşanması ve beraberinde de işçi ücretlerin de ciddi düşüşlerin yaşanmasından dolayı iş alanında yaşanan değişimler gelmektedir. “Ucuz iş gücünün” artması beraberinde işin kaybedilme korkusunu da doğurmaktadır. Başka bir ülkeye göç eden kişiler gittikleri ülkede iş hayatına katılmak istemektedir. Bu durumda ev sahibi halk ile göçmenler arasında gerilimin yaşanmasına neden olmaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015: 44-45). Ev sahibi ve göçmenler arasında yaşanan gerilim bugün Türkiye’de Suriyelilerle yaşanmaktadır. Gerilimin oluşmasında aslında Suriyelilerin çoğunun kayıt altında olmadan düzensiz bir şekilde Türkiye’ye giriş yapması bu durumun beraberinde de Suriyelilerin vasıfsız işlerde izin almadan daha düşük ücretle ve hakka ve güvenceye sahip olmadan hiçbir hak talebinde bulunmayarak çalışmaları neden olmuştur (UNHRC, 2015: 22). Zorunlu olarak başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalan kişiler gittikleri yerlerde ihtiyaçlarını karşılayamadıkları zaman hayatlarını idame ettirmek için gerekli yasal yolları denemeden izin hakkına sahip olmadan çalışmaya başlamaktadır (Özdemir ve Öner Özkan, 2016: 232-242). Bugün Türkiye’de Suriyelilerle ekonomik kaygılardan dolayı yaşanan gerilim doksanlı yıllarda Federal Almanya’da Türklere yönelik olarak yaşanmıştır. Türk vatandaşların Almanya’ya gidip Almanların “işlerini ellerinden aldıkları” söylenmektedir. Bu şekilde bir korkunun var olmasıyla birlikte Almanya’ya çalışmak için giden Türk işçilerin bir gün kendi ülkelerine dönecek olan kişiler olarak da görülmektedir (Doyuran, 1990: 57). “Dünyanın her yerinde işine kaybedecek insanın öfkesinin dindirmek çok zordur. Alman Türk’ten, Amerikalı Meksikalıdan korkar. Bizde Suriyelilerden korkar hale geldik.” (Erdoğan’dan aktaran, Karakaş, 2015).

Suriyelilerin çalışma hayatının içinde olması ev sahibi halkın çalışanlarının önüne geçerek işlerinden edeceği yönünde bir korku meydana getirmektedir. Aynı zamanda Suriyelilerin çalışma izni olmadan çalışması, işverenler tarafından bir imkân gibi görülerek çalışmak zorunda kalan Suriyelilerin zor durumundan yararlanarak ve onları daha “ucuz bir iş gücü” olarak görüp çalıştırmaktadırlar (Koyuncu, 2014: 61). Bu durum da Türkiye’de bulunan Suriyelilerin çoğunluğu düzensiz bir şekilde çalışmasına yol açmaktadır (UNHRC, 2015: 22). Bugün resmi rakamlara göre yaklaşık Türkiye’de üç buçuk milyon Suriyeli bulunduğu söylenmektedir ve sayılarının bu kadar çok olması birçoğunun da barınma merkezleri dışında kayıt altında olmadan bulunduğu düşünüldüğünde kayıt dışı çalışan çok fazla Suriyelinin olması kaçınılmaz olmaktadır (GİGM, 2018). Türkiye’de sayıları ciddi bir şekilde artan Suriyeliler, belirli haklara sahip olmadan sigortasız ve düşük ücretlerle çalışarak çalışma hayatında içinde bulunmaktadırlar (Koyuncu, 2014: 61). Suriyelilerin çalışmaya başlaması Türk vatandaşlarını “iş piyasasının” paylaşılacak olmasından dolayı rahatsız etmiştir. Çünkü Suriyeliler bir yerde çalışmak için piyasaya göre oldukça düşük ücretlerle çalışmaktadır. Bu durumda da Türk vatandaşlarının sahip olduğu iş imkânlarına, daha düşük ücretlerle çalışarak engel oldukları düşünülmektedir. Bunun neticesinde Türk vatandaşlar “işsiz kalma korkusuyla” karşılaşmıştır. Ve bu durumda Suriyelilere karşı kızgınlığın ve öfkenin artmasına neden olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Hacettepe Üniversitesi Göç ve Araştırma Merkezinin yapmış olduğu araştırmada Suriyelilerin işlerini ellerinden aldığı yönde önermeye katılım yüzde ellinin üzerinde çıkarak oldukça yüksek katılım olmuştur. Çalışma hakkı konusunda da Suriyelilere yönelik algıların olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2014: 27-28).

ORSAM ve TESEV tarafından gerçekleştirilen çalışmada Suriyelilerin Türkiye’ye etkisi bağlamında rapor hazırlanmıştır. Bu rapor doğrultusunda güney sınırındaki bölgelerde iş kaybedenlerin yüzde kırkı işlerini Suriyeliler yüzünden kaybettiğine yönelik algı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada “Suriyeliler işimizi elimizden alıyor” önermesine katılım, Adana, Gaziantep, Hatay, Mardin, Şanlıurfa illerinde yüzde altmış sekiz çıkmıştır. Suriyeliler yüzünden işlerinin kaybedilmesinden dolayı Suriyelilere karşı tepkili oldukları tespit edilmiştir (Kaygısız, 2017: 8-9).

Adana’da üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada, İstanbul Kemer Burgaz Üniversitesi’nin yapmış olduğu çalışma ile benzer sonuçlar çıkmıştır. Suriyelilerle beraber yaşamaya karşı olumsuz bakıldığı ortaya çıkmıştır. Bu şekilde bakılmasının nedeni ise “Suriyelilerin düşük ücretle ve kayıt dışı” çalışıyor olmalarının Türk vatandaşının önünde iş piyasasında engel teşkil ettiği düşünülmektedir. İş arayan çok sayıda ev sahibi halk için işsizlik sürelerinin devam etmesine yol açacağı yönünde düşünceler vardır (Kaya ve Polat, 2017: 46).

Gaziantep ve Kilis’te yapılan çalışmaya katılan ev sahibi halkın, Suriyelilerin işlerini ellerinden alacağı yönden bir tedirginlik olduğu ve kitlesel halde gelen Suriyeliler işveren için “ucuz iş gücü deposu” olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Vasıfsız iş alanlarında Suriyelileri görmek mümkün hale geldiği ve Gaziantep’li ve Kilisli çalışanlara göre daha düşük ücretlerle çalıştıkları için birçok iş alanında Gaziantep’li ve Kilisli çalışanların önüne geçtikleri görülmüştür. Orallılara göre daha düşük ücretlere çalışmaları işveren için Suriyelilerin tercih sebebi olmasında etkili olmuştur. Suriyeliler düşük ücrete ve sigortasız olarak çalışması Suriyelilerin “ucuz iş gücü deposu” olarak görülmesine neden olduğu yapılan çalışmada tespit edilmiştir (Çağlar, Deniz ve Hülür, 2016: 24). Özellikle bu durum Suriyelilerin en çok bulunduğu illerin başında gelen Kilis’te Suriyelilere karşı büyük bir tepki meydana getirmiştir. Suriyelilerin, hem işsizliğe hem de ücretlerin düşmesine neden olduğunun düşünülmesi toplum içerisinde Suriyelilere yönelik olarak saldırıların yaşanması olası bir durum olarak düşündürmektedir (Kaygısız, 2017: 9).

Boyras’ın Akçakale’de gerçekleştirmiş olduğu çalışmada Suriyelilerin Akçakale’ye gelmelerinden sonra işsizlik sayısında ciddi artışlar yaşandığı dile getirilmiştir. Bunun sebebinin de “düşük ücretle” çalışıyor olmalarından kaynaklandığı belirtilmiştir. Araştırmaya katılan Türklere göre Suriyeliler düşük ücretle “sigortasız ve primsiz” çalıştıkları için daha çok inşaatlarda, lokantalarda ara eleman olarak çalışmaktadırlar. Suriyelilerin bu şekilde düşük ücretlerle çalışmaları Akçakalelilere göre kendilerinin tercih edilmemesine neden olmuştur. Bazı Suriyelilerde Akçakale’de kendilerine dükkân açmışlardır. Bu durum esnafın biraz daha zor durumda kalmasına neden olmuştur (Boyras, 2015: 52). Mersin ilinde yapılan çalışmalarda da Suriyelilerin çalışma iznine sahip olmasına karşın olumsuz söylemlerin var olduğu tespit edilmiştir (Akta ve Gülçür, 2017: 246).

Suriyelilerin çalışma hayatının içinde olmasına yönelik meydana gelen korku ve tepkilerin ekonomik kaygıdan meydana geldiği ifade edilmiştir. Suriyelilerin çoğunluğu ilk başlarda kendilerine yapılan yardımlarla ve kendi sahip oldukları imkânlar doğrultusunda yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Bunun yanında Suriyelilere yapılan yardımların siyasi aktörler tarafından dile getirilmesi; Suriyelilerin, Türk vatandaşları tarafından kendilerine yapılması gereken hizmetlerin önüne geçen ve Türkiye için ekonomik olarak yük olan kişiler olarak algılanmasına neden olmuştur (Özdemir, 2015: 247).

Ünal'ın yapmış olduğu çalışmada Suriyelilerin Türkiye'de ekonomik kaynakları kullanmasından dolayı tepkilerin olduğu ortaya çıkmıştır. Finansal kaynakların Türkiye'nin kendi halkının hakkı olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin kaynakların kullanımıyla vatandaşların önüne geçmiştir. Fakat devletin ilk olarak kendi fakirini doyurması gerektiği düşünülmektedir. Fayda sağlayacak ve gerekli imkânlardan ilk önce yararlanması gerekenlerin önce kendi vatandaşları olması gerektiği belirtilmektedir. Türkiye'nin vatandaşlarına ancak yetebildiği dile getirilmiştir. Bu durumdan dolayı da Suriyelilerin öncelikle kendi ülkelerine dönmeleri gerektiği söylenmektedir. Suriyelilere yapılan yardımların onlar için yapılan harcamaların Türkiye'yi ekonomik olarak daha zor duruma sokacağı düşünülmektedir. Bundan dolayı da kendi vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanacağı ve ihmal edileceği dile getirilmiştir. Suriyelilerle ekonomik kaynakların paylaşılması istenmemiştir. Suriyelilerin, ekonomik olarak Türkiye'den daha iyi bir konumda olan ülkelere gidebilecekleri ifade edilmektedir (Ünal, 2014: 78). Bu durum vatandaşların Suriyelilere yönelik olarak “ekonomik temelli bir kaygının” var olduğunu göstermektedir (Boztepe, 2017: 114).

Suriyelilere yönelik korku ve nefretin artmaya başladığı bir süreçte Suriyelilere vatandaşlık verileceği yönünde söylemler duyulmaya başlanmıştır. Bu söylemler Suriyelilerin yerleşik olarak kalacağı yönündeki algıyı daha da güçlendirmiş ve tepkilerin daha da yükselmesine neden olmuştur. Bu algılar Suriyelilere yönelik toplumda büyük bir tedirginliğe neden olduğu gibi nefrete ve ırkçılığa varacak söylem ve eylemlere dönüşebilme ihtimali meydana gelmektedir (Kaya ve Kıracı, 2016). Yapılan çeşitli çalışmalarda tepkilerin yükseldiğini görmek oldukça mümkündür.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Araştırma Merkezinin yapmış olduğu kamuoyu araştırmasında araştırmaya katılanların, Suriyelilere vatandaşlık verilmesine tepkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Suriyeliler gelmeye başladıkları zaman gerekli yardım elini uzatarak her konuda kapıların açıldığı düşünülmektedir. Fakat bugün gelinen noktada Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesi konusunda ise çok büyük tepkiler meydana gelmiştir. Yapılan çalışmada “sığınmacılar vatandaşlığa alınmalı “ önermesine yönelik olarak verilen cevap yüzde seksen dört oranında olumsuz olmuştur. Suriyelilere zor durumda oldukları için gerekli yardımların yapıldığı fakat vatandaşlık verilmesi gibi bir sürecin yaşanmaması gerektiği dile getirilmektedir. Suriyelilerin hepsine değil de bir kısmına da vatandaşlık verilmesine yönelik önermeye de katılım genel olarak olumsuz yöndedir. Türk halkının Suriyelilerle aralarında her konuda farklılığın olduğu ve aralarında oluşan mesafenin doldurulmasının oldukça zor olması ve Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin dönüşü olmayan problemlere neden olacağı gerekçe gösterilerek hiç bir şekilde Suriyelilere vatandaşlık verilmesi kabul edilmemektedir. Suriyelilere vatandaşlık verilmesine genellikle olumsuz bakılmasının temelinde bir önemli etken de insanların Suriyelilerin kendileri gibi görmemelerinden kaynaklıdır. Suriyelileri savaştan kaçan, zor durumda oldukları için ülkelerini terk eden kişiler olarak görülmektedir. Suriyelilerle ilgili olarak “bizden birileri değil” şeklinde söylemler daha da artmıştır (Erdoğan, 2014: 33-35). Suriyelilere vatandaşlık verilmesi için bir gereğin olmadığı sonuçta başka bir ülkeye sığınan kişiler ve kendilerinden tamamen farklı olarak kabul ettikleri kişiler olarak görülmektedir (Gülyaşar, 2017: 694).

Mersin’in Mezitli ilçesinde, Suriyelilerin toplumsal kabul konusu ile ilgili çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya katılan görüşmecilerin, Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusuna yaklaşımı tespit edilmiştir. Suriyelilerin toplumsal kabulün düştüğü önemli konulardan birinin vatandaşlık hakkı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda üniversite eğitimi alan, almaya devam edenlerin yüzde sekseninin; lise ve altı eğitim sınıfında olanların ise yüzde yetmiş altısının, Suriyelilere vatandaşlık verilmemesi gerektiğini düşündüğü tespit edilmiştir. Mezitli halkı tarafından Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı yaklaşımının nedeni ise şudur; Suriyelilerin kültürel farklılıkları ve Mezitli halkının kendi kültürlerini ve değerlerini korumak için Suriyelilere karşı bir duvar ördüğü tespit edilmiştir (Akta ve Gülçür, 2017: 246).

Gülyaşar'ın gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin reddedildiği tespit edilmiştir. Gerekçe olarak ise Suriyelilerin vatandaşlık alması ile Türkiye'de kalıcı olarak kalmaya devam edecek olmaları ve bu durumun beraberinde Suriyelilerle ilgili olarak dile getirilen finansal sorunların problemlerin, şikâyetlerin devam edeceği ve toplumda istedikleri gibi hareket edecekleri gerekçe gösterilerek Suriyelilere vatandaşlık verilmesi reddedilmiştir (Gülyaşar, 2017: 695-699).

Bolu'da gerçekleştirilen çalışmada; Suriyelilere vatandaşlık verilmesi durumunda kendilerinin sahip olduğu birçok hakka onlarında sahip olacağı ve vatandaşlığı hakkını aldıktan sonra da devletten vatandaşı oldukları için taleplerin daha fazla artacağı düşünülmektedir. Maddi kaynaklardan yararlanmaları ve taleplerinin artması; Türkiye'nin sahip olduğu kaynakların azalmasına ve Türkiye'nin finansal olarak sorun yaşamasına neden olacağı için “ekonomik temelli bir tehdit unsuru” olarak görülmüşlerdir. Bu bağlamda Suriyelilerle sosyoekonomik olarak aynı haklara sahip olmak reddedildiği için Suriyelilere vatandaşlık verilmesi kabul edilmemiştir (Güney ve Konak, 2016: 122). Adana'da üniversite öğrencileriyle ve İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi öğrencileriyle yapılan çalışmada, Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesi konusunda benzer sonuçlar çıkmıştır. Vatandaşlık verilmesinden ziyade Suriyelilere yönelik olarak göçmen politikalarında değişiklik yapılarak Türkiye'de kaldıkları süre zarfında daha iyi imkânlar sunulabileceği düşünülmektedir (Kaya ve Polat, 2017: 46).

Koyuncu'nun Konya'da yapmış olduğu çalışmasında Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesine genel olarak olumsuz bakılmasına rağmen Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin gerek olduğu da düşünülmektedir. Çünkü Suriyelilere vatandaşlık verildiği durumda Türk vatandaşlığına sahip olan kişilerin yapmaları gereken sorumluluklara da sahip olacağı düşünerekten olumlu yaklaşımlarda bulunmaktadır (Koyuncu, 2016: 19).

Suriyelilerin Türkiye'de yerleşik olarak kalma ihtimalinin yüksek olmasının düşünüldüğü bir süreçte toplumda Suriyelilere yönelik olarak gündeme gelen vatandaşlık hakkı verileceği şeklindeki söylemler beklenen bir durum değildi. Çünkü bugün Türkiye'de Suriyelilerle ilgili var olan mevzuat “savaş var ülkende, geldin ama yarın gideceksin” anlamına gelmekteydi (Erdoğan'dan aktaran, Karakaş, 2015). Ülkelerindeki durum düzeldiği ve gerekli şartlar iyileştiği zaman ülkelerine

geri dönecekleriydi. Bundan dolayı Suriyelilerin geldiği ilk günden beri yaygınlık kazanan misafir söyleminden sonra vatandaşlık söyleminin ortaya çıkması Suriyelilere yönelik tepkilerin artmasına neden olmuştur. Suriyelilerin geri döneceği düşünüldüğü için onlara hitaben resmi söylemlerde siyasi aktörler tarafından “misafir” kavramı kullanılmıştır. Suriyelilere yönelik oluşan misafir kavramı; geçici koruma statüsüyle hukuksal metinlerle de yasal olarak koruma altına alınmıştır. Böylelikle yasal olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmelerinin önü kapalıdır (Kap, 2014).

Suriyelilere yönelik toplumda var olan kaygıların kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasi olarak nelerden kaynaklandığı yukarıdaki metinde çeşitli çalışmalarla gösterilmiştir. Suriyelilere yönelik olarak ev sahibi halkın en çok kaygılandığı konuların başında Suriyelilerin çalışma hayatının içinde olması ve Suriyelilere yönelik vatandaşlık verileceği yönündeki söylemlerin ortaya çıkması olmuştur (Akta ve Gülçür, 2017: 247). Bunların yanında Suriyelilere yönelik ortaya çıkan olumsuz etiketlemelerle nasıl nefret edilen ve korkulan olarak atfedildiği ve toplumda misafir olarak kabul edilen Suriyelinin nasıl öteki kabul edilerek ötekileştirildiği çeşitli çalışmalarla desteklenerek ifade edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

2.1.1. Araştırma Modeli

Samsun'da Suriyelilere yönelik, algının ve mülteci sorununa ilişkin düşüncelerin ölçülebilmesi için Samsun'un en işlek şehir merkezi caddelerinden olan Gazi ve Çiftlik Caddeleri tercih edilmiştir.

Gazi ve Çiftlik Caddeleri, şehrin merkezinde yer almaktadır. Samsun'un en işlek caddelerinden ve alışverişin yoğunluk kazandığı caddelerdendir. Çok fazla kişi tarafından ziyaret edilen ve tercih edilen caddelerdendir. Aynı zamanda bu caddelerde yabancıları da görmek mümkündür. Bu bağlamda bu caddeler üzerinde esnafılık yapan kişilerin gün içinde birçok kişi ile görüşme fırsatı bulunmaktadır. Esnafların gerek yabancılarla gerekse kendi halkıyla her kesimden kişilerle devam eden bir iletişim hali söz konusudur. Gazi ve Çiftlik caddeleri üzerindeki esnafların toplum içinde olan farklı kimlikten kişilerle de yüz yüze görüşme imkânı bulunmaktadır. Bu bağlamda esnafların Suriyelilerle de görüşme fırsatının olmasından dolayı araştırmanın saha kısmının esnaflardan oluşmasına neden olmuştur.

Yapılan çalışmada araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kişinin etrafındakilerle ilişkisinin ve etkileşiminin incelenmesini sağlayan bir yöntemdir. (Böke, 2014: 290) Niteliksel araştırma modeli doğal bir ortam da gerçekleştirilir ve sübjektif gerçeklere dayanmaktadır. Nitel araştırmalarda az kişi ile görüşme gerçekleştirilerek derinlemesine incelemeyi, daha detaylı verilerin elde edilmesini ve yorumlamayı amaçlamaktadır. Nitel araştırmada olayların daha detaylı ele alınarak arka planda nelerin etken olduğu ve sonucunda nelerin meydana geldiğinin tespit edilmeye çalışılmaktadır. (Böke, 2014: 289-290)

2.1.2. Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Nitel araştırma yönteminde, görüşme, gözlem, odak grubu görüşmesi ve içerik incelemesi gibi teknikleri bulunmaktadır. Görüşme tekniği nitel araştırma yönteminde çoğunlukla tercih edilen bir tekniktir. Yapılan çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğinde önceden sorular hazırlanıp, görüşme gerçekleştirileceği zaman görüşmeciye yöneltilmektedir. (Böke,2014: 291)

Görüşmeler yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış olarak alt seçenekleri bulunmaktadır. Yapılandırılmış görüşmelerde survey olarak kapalı uçlu sorularda bulunmuştur. Yapılandırılmış görüşmede soruların cevapları önceden belirlenmiştir. Görüşmeciye cevap için seçenekler sunulmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde ise sorular açık uçludur. Görüşmeciye yöneltilen sorularla ilgili herhangi bir cevap seçenekleri sunulmamaktadır. Görüşmecinin kendisine yöneltilen sorulara tamamen kendi düşünceleri ve yorumlarıyla cevap vermesi sağlanmaktadır. (Böke, 2014: 291) Gerçekleştirilen bu çalışma için oluşturulan görüşme formunda soruları yarı yapılandırılmış şekilde oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmada sorular belirli bir sistemsel çerçeve içerisinde oluşturulmuş bu şekilde kategorilendirilmiştir. Kategoriler ise beş bölümden oluşmaktadır. Kategoriler şu şekildedir; Birinci olarak öncelikle demografik bilgiler kısmı bulunmaktadır. İkinci bölümde ise kavramlara yönelik sorular bulunmaktadır: mültecilik, sığınmacı, göçmen ve yabancı kavramlarının nasıl algılandığını ölçmek için görüşmecilere bu kavramlar yöneltilmiştir. Samsun'da bulunan farklı gruplarla bezerlikler ve farklılıkların neler olduğu üzerinde de durulmuştur. Üçüncü bölüm ise haklar bölümüdür: Eğitim, sağlık, çalışma hakkı ve vatandaşlık hakkından oluşmaktadır. Bu bölümde bu hakların yerel hak tarafından birer hak olarak kabul edilip edilmediği üzerinde durulmuştur. Bu haklar kapsamında nelerin doğru nelerin yanlış kabul edildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu hakların daha sağlıklı yürütülmesi için nelerin yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunların yanında ise istihdam ve barınma konusu da bulunmaktadır. Samsun'da bulunan Suriyelilerin çalışmalarının nasıl değerlendirildiğine yöneliktir. Kayıt dışı çalışmaya karşı bakışın nasıl olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Barınma konusunda ise Suriyelilerin gelmesiyle beraber kira fiyatlarında meydana gelen değişim ve kiralık bir evin Suriyelilere kiralama konusundaki görüşler alınmıştır. Vatandaşlık hakkı konusunda Suriyelilere vatandaşlık hakkının verilip verilmemesi konusundaki düşünceler ve hangi statüde kalmaları gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Dördüncü bölüm ise ayrımcılık konusundan oluşmaktadır. Bu bölümde Suriyelilerin ilde bulunması herhangi bir sorun çıkartıp çıkartmadığı, son olarak beşinci bölümde ise görüşme yapılan kişilerin bu konuyla ilgili genel olarak görüş ve beklentilerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.1.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması için küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Birey veya öge belirlenmiş küme içerisinde rastgele örnekleme yöntemi ile seçilir. (Böke, 2014: 117) Yapılan bu çalışmada araştırmanın saha kısmını Samsun'un en işlek caddelerinden olan Gazi ve Çiftli Caddesi, olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu caddeler üzerinde kırk esnaf rastgele seçilmiştir. Gazi ve çiftlik caddeleri üzerinde esnafılık yapan kişilerle bu görüşmeyi gerçekleştirmek için sahaya ilk çıkıldığı zaman bir kadın bir erkek olmak üzere iki esnafla görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilere, görüşmelerde kimlik bilgisini vermek zorunda olmadıkları ifade edilmiştir. Bu konuda bir tedirginliğin olmaması sağlanmıştır. Görüşmeler 2016 yılı eylül ayının sonundan başlayıp toplamda üç hafta gibi bir süre zarfında tamamlanmıştır. Öncelikli olarak iki kişi ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, görüşme formunda bazı ufak değişikliklere gidilmiştir. Bu süreçte Gazi Caddesi üzerinde esnaf olarak çalışan bir kişiden, esnafların zaman olarak hangi saat aralıklarında müsait oldukları sorulmuştur. Esnafların genellikle sabah erken saatlerde dükkânlarını açıp ufak bir temizlik yapıp daha sonrasında bazılarının da kahvaltısını yaptığı ve öğlene kadar çok fazla yoğunluğun olmadığı belirtilmiştir. Çünkü saat on iki den sonra ciddi anlamda bir yoğunluk ve hareketlilik başladığı belirtilmiştir. Görüşmelerin genelde sabah ile öğle arası ve akşamüzeri yapılmasına dikkat edilmiştir.

Bilgiler doğrultusunda diğer görüşmelere sabaha erken saatlerde gidilmiştir. Görüşme öncesinde bu çalışmanın hangi amaçla yapılacağı belirtilerek ve görüşmecinin görüşmeyi kabul etmesinden sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeyi kabul eden esnafların yanında görüşmeyi kabul etmeyen çok fazla esnafla da karşılaşmıştır.

2.1.4. Veri Analizi

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, veri analizinde ise elde edilen veriler betimsel analiz yapılarak konularına göre verilerin analizi yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen veriler, görüşmecilerden elde edildiği şekilde değiştirilmeden alıntılar şeklinde yazıya dökülmüştür. Görüşme formundaki sorulara verilen cevaplar çalışmaya olduğu gibi aktarılmıştır. Görüşmecilerin özelliklerini belirtici özelliklerinden bazıları

alıntılarının altı kısmına yerleştirilmiştir. Elde edilen veriler belirli kategorilere ayrılarak içeriğine göre analiz edilmiştir. Elde edilen veriler yorumlanarak belirli kategorilerin oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda kavramlar, haklar, istihdam ve ayrımcılık konusunda çeşitli kategoriler oluşturulmuş ve veriler analiz edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Görüşmecilerin Profili

Bu kapsamda kırk esnafla yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Esnafların genel olarak profili ise kırk esnafın üç tanesi kadın esnaftır. Otuz yedi tanesi ise erkek esnaftır. Kadın esnaflardan görüşmeye katılım az olmuştur. Görüşme gerçekleştirilen kadın esnaflar orta yaşlardadır. Kırk ve elli beş yaş aralığındadırlar. Erkek esnaflar arasında ise yaşlı esnaflar ve genç esnaflarda bulunmaktadır. Yaşlı esnafların yıllardır burada esnaflık yapan eski esnaflardır. Genç esnaflar, çalışma yılı olarak eski esnaflara göre daha kısa süredir buralarda çalışan yeni esnaflardır. Yaşlı esnafların bir kısmı artık emekli olmuş fakat çalışmaya devam etmektedir. Esnaflar bu caddeler üzerinde çalışmaktan oldukça memnundurlar. Samsun’da yoğun caddelerden biri olduğu için ekonomik olarak getirisinin iyi olduğu ifade edilmektedir.

Tablo 1. Görüşmecilerin Profil Bilgisi

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Çalışma Yılı	Meslek
1	Erkek	58	Evli	25	Restorantta Müdür
2	Erkek	60	Evli	30	Emekli
3	Erkek	55	Evli	44	İnşaat malzemesi Satıcısı
4	Erkek	49	Evli	10	Oto yıkama yağlama Çalışanı
5	Erkek	35	Evli	11	Lokantada çalışan
6	Erkek	53	Evli	6	WC de para tahsili
7	Erkek	40	Evli	8	Büfe İşleticisi
8	Erkek	35	Evli	7	Turkcell Satış Sorumlusu
9	Erkek	71	Evli	40	Emekli
10	Erkek	50	Evli	25	Ambalajcı
11	Erkek	28	Bekâr	4	Çanta Satıcısı
12	Erkek	50	Evli	30	Saat Satıcısı
13	Erkek	50	Evli	35	Emekli
14	Erkek	55	Evli		Emekli
15	Erkek	40	Bekâr	10	Vodafone Satış Sorumlusu
16	Kadın	48	Bekâr	8	Simit Satıcısı
17	Erkek	39	Evli	14	Züccaciye Satıcısı
18	Erkek	60	Evli	30	Kitap Satıcısı
19	Erkek	37	Evli	12	Elektrikçi
20	Erkek	36	Evli	7	Takıcı, Hediye­lik Eşya Satıcısı

Tablo 2. Görüşmecilerin Profil Bilgisi

21	Erkek	53	Evli	16	Simit Satıcısı
22	Erkek	38	Bekâr	12	Yufka Satıcısı
23	Kadın	-----	-----	1-2 aydır	Kıyafet Mağazasında Çalışan
24	Erkek	28	Evli	1	Fotografçı
25	Erkek	51	Evli	25	Çay Ocağı İşletiyor
26	Erkek	41	Evli	4	BİM Mağaza Sorumlusu
27	Erkek	36	Evli	28	Simit Center’da Pasta Ustası
28	Erkek	61	Evli	40	Çay Ocağı İşletiyor
29	Erkek	28	Bekâr	5	Büfe İşletiyor
30	Erkek	22	Bekâr	1	Spor Salonu İşleticisi
31	Erkek	31	Bekâr	40	Ayakkabı Satıcısı
32	Kadın	53	Evet	20	Kur’an-ı Kerim ve Satıcısı
33	Erkek	38	Bekâr	9	Sigortacı
34	Erkek	33	Evli	23	Oto Yedek Parça ustası
35	Erkek	60	Evli	30	Hediyelik Gemi Yapımı Ustası
36	Erkek	45	Evli	20	Gümüşçü
37	Kadın	51	Evli	20	WC Para Tahsili
38	Erkek	36	Evli	15	Hediyelik Gümüş Eşya Satıcısı
39	Erkek	58	Evli	23	Hediyelik Eşya
40	Erkek	43	Evli	17	Kırtasiye Çalışanı

Görüşme gerçekleştirilen kırk esnafın otuz yedi tanesi erkek esnaftır. Üç tanesi ise kadın esnaftır.

Görüşme gerçekleştirilen kişilerin yaşları göre profil dağılımı tabloda verilmiştir. Tablolarda da gösterildiği gibi görüşme gerçekleştirilen esnafların yaş aralığı 22 ile 71 yaş aralığındadır. 20-25 yaş aralığında bir kişi, 26-30 yaş aralığında üç kişi, 31-35 yaş aralığında dört kişi, 36-40 yaş aralığında dokuz kişi, 41-45 yaş aralığında üç kişi, 46-50 yaş aralığında beş kişi, 51-55 yaş aralığında yedi kişi, 56-60 yaş aralığında beş kişi, 61-65 yaş aralığında bir kişi, 66-71 yaş aralığında bir kişi bulunmaktadır. Kadın esnaflardan ise bir kişi yaşını açıklamamıştır.

Yapılan görüşmede esnafların medeni durumu şu şekildedir. Görüşme gerçekleştirilen üç kadın esnaftan bir tanesi evli bir tanesi ise bekârdır. Kadın görüşmecilerden ise bir tanesi medeni durumunu açıklamak istememiştir. Erkek esnaflardan ise otuz tanesi evli ve yedi esnaf ise bekârdır.

Esnafların yıllara göre çalışma dağılımı ise bir ile beş yıl arası dört kişi, beş on yıl arası yedi kişi, on on beş yıl arası yedi kişi, on beş yirmi yıl arası üç kişi, yirmi yirmi beş yıl arası altı kişi, yirmi beş otuz yıl arası dört kişi, otuz otuz beş yıl arası dört kişi, otuz beş kırk yıl arası bir kişi, kırk kırk beş yıl arası dört kişi bulunmaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen esnafların ilgilendikleri iş alanları ve sayıları yukarıdaki tablolarda belirtilmiştir. Restorantta müdürlük yapan bir kişi, inşaat malzemesi satıcısı bir kişi, oto yıkıma yağlama bir kişi, wc de ücret alımından sorumlu iki kişi, büfe işleten iki kişi, Tukcell Satış Sorumlusu bir kişi, Ambalaj bir kişi, çanta satıcısı bir kişi, Saat satıcısı bir kişi, ayakkabı satıcısı bir kişi, Simit satıcısı iki kişi, züccaciyeci bir kişi, elektrikçi bir kişi, Takı eşyaları satıcısı üç kişi, Yufka satıcısı bir kişi, kıyafet mağazasında satıcı bir kişi, fotoğrafçı bir kişi, çay ocağı işletmecisi iki kişi, BİM mağaza sorumlusu bir kişi, pasta ustası bir kişi, spor salonu işletmecisi bir kişi, Kur'an-ı Kerim satıcısı bir kişi, sigortacı bir kişi, oto yedek parça ustası bir kişi, hediyelik gemi yapım ustası bir kişi, kırtasiyede çalışan bir kişi, vodafone satış sorumlusu bir kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.2. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen, Yabancı Deyince

3.2.1. Mülteci Kimdir?

Esnaflarla yapılan çalışmada mültecilik, sığınmacı, yabancı ve göçmen kavramlarının algısı üzerinde durulmuştur. Esnaflarla yapılan bu çalışmada araştırma formunun birinci bölümünün yer alan kavramlar; Mültecilik, sığınmacı, göçmen ve yabancı kavramları araştırılmıştır. Bu bağlamda görüşme gerçekleştirilen esnaflara öncelikle, “Mültecilik denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, mültecilik kavramını nasıl açıklarsınız?” Sorusu yöneltilmiştir. Bu kavramların nasıl algılandığı, hangi kavramlarla tanımlandığı analiz edilmiştir. Mültecilik, sığınmacılık, yabancı ve göçmen kavramları arasındaki benzerlik ve farklılıklar da tespit edilmiştir. Esnaflarla yapılan görüşmelerde mültecilik kavramını, vatansızlık olarak, yoksulluk olarak ve din bağlamında açıklayanlar bulunmaktadır. Bu üç kavram üzerinde algıların yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

3.2.1.1.Mülteci Yoksul Olandır!

Mültecilik kavramı, yoksulluk olarak yani sosyoekonomik olarak yardıma muhtaç kişiler olarak görülmektedir. Bu sebepten dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişiler olarak görülmektedir.

Ekmek parası için ülkemize gelen çok zor durumda kalan kişilerdir.
(45,20 yıldır çalışan, Gümüşçü, Evli, Erkek)

Can korkusu olan bir dilim ekmek için başka ülkeye sığınan kişilerdir.
(65,emekli Esnaf, Erkek)

İhtiyaç sahibi kişiler geliyor aklıma fakat başka ülkeden ülkemize gelen kişilerledir. Mülteci olarak aklıma bugün bizim ülkemizde bulunan Suriyeliler geliyor. (51, 25 yıldır çalışan Restorantta Müdür, Erkek)

Yukarıda belirtildiği gibi esnaflardan çoğunlukla yaş olarak büyük ve uzun yıllar çalışmış olanların ve kırk beş yaş üzerinde olan ve sosyoekonomik olarak orta düzeyde diyebileceğimiz kişilerin ifadesi bu şekildedir. Mültecilik kavramı isteğe bağlı olarak değil mecburiyetten yapılmış bir gidiştir.

İnsanların başka bir ülkeye mecburi olarak gitmesine ana etken ise yaşanan sosyoekonomik olarak zorluklardır. Bunun sonucunda meydana gelen yoksulluk başka bir ülkeye göçü zorunlu kılmaktadır ve mülteciler yoksul kişiler olarak görülmektedir.

3.2.1.2. Mülteci Vatansızdır!

Mültecilik kavramını vatansızlık olarak da adlandırılmaktadır. Mülteciler, vatanını terk etmek zorunda kalan başka bir ülkede yaşamını devam ettiren kişiler olarak görülmektedir.

Vatansızlık demektir. Aslında bu çok büyük sıkıntı demektir. Vatanı olmayanın namusu da olmaz, vatanı olmayanın her şeyi tehlikededir. Toprağının mülkünün olmaması demektir. (58, Emekli Esnaf, Evli, erkek)

Vatanını terk eden vatandaşa mülteci denir. (50, 25 yıldır esnaf, Erkek)

Topraklarının terk etmek zorunda kalan vatansız kişilerdir. (40,10 yıldır çalışan BİM’’de Müdür yardımcısı, Erkek)

Mülteci göçmen sığınmacı hepsi vatanını bırakıp gelen kişilerdir. (33,23 yıldır çalışan, Esnaf, Erkek)

Ülkesini vatanını bırakmak zorunda kalan başka ülkeye giden kişilere denir. (55, 35 yıl çalışmış Emekli esnaf, Erkek)

Allah kimseyi vatansız bırakmasın. Bir yere misafir olarak gittiğimizi düşün ne kadar kalıcı oluruz bir gün iki gün hadi üç gün dur dördüncü gün ne zaman gideceksin diye bakar ev sahibi bugün Suriyelilerin yaşadığı durumda aynı böyle işte. Bizler artık ne zaman gidecekler diye bakıyoruz. Bir taraftan da onlar vatanlarını terk ederek gelmiş gerçekten zor bir durum. (58, 25 yıldır çalışan, Restorantta Müdür, Evli, Erkek)

3.2.1.3. Mülteci Hicret Edendir

Mültecilik kavramıyla ilgili esnafların ifadeleri arasında, mültecilik kavramını din bağlamında açıklayan esnaflarda bulunmaktadır. Geçmişte yaşanan hicret kavramıyla bağdaştıranlar bulunmaktadır. Gelen kişileri muhacir kendilerini ensar olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Çeşitli sebeplerden dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan kişilerin aslında Yahudilerin fitnecilerin bir oyunu nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kaldıkları düşünülmektedir.

Günümüzde aslında insanları ayırt etmemek gerek, Allah-u Teâlâ bu şekilde olmasını önermiştir. İnsanların başına gelenleri Yahudilerin fitnecilerin yapmış olduğu bir oyun olarak görüyorum. İnsanları ayırt edemem ülkemize gelmiş muhtaç kişiler olarak görüyorum. Nerdeyse 15 Temmuzda bizlerde aynı şeyi yaşayacaktık. Rabbim bizleri fitnecilerden korudu. Nerde ne zaman ne olacağı belli olmadığı için gelen bu kişileri ben kesinlikle dışlamam. Müslüman’ız hepimiz. (40, 10 yıldır Büfe işletiyor, Evli, Erkek)

Dinde adı farklıdır. Başka bir ülkeye uluslararası antlaşmayla gidenlerdir. Biz önceleri yani Suriyeliler ilk ülkemize gelmeye başladığında, bu olayı Peygamber efendimizin yaşamış olduğu “ Mekke- Medine” hicret olayı gibi görmüştük. Yani biz onları macir kendimizi ensar olarak görmüştük. Bir zaman sonra bu insanlar duygularımızı suiistimal ettiler. (65, 30 yıldır Kitap Satıcısı, Evli, Erkek)

Mültecileri, kendi ülkesini bırakmak zorunda kalarak başka bir ülkeye hicret eden kişiler olarak görüyorum. (60, 35-40 yıl çalışmış, emekli Esnaf, Erkek)

3.2.2. Sığınmacı Kimdir?

Yapılan çalışmada sığınmacı kavramının algısının nasıl olduğu, sığınmacı denildiği zaman zihinlerinde nelerin inşa edildiği üzerinde de durulmuştur. Yapılan çalışmada esnaflara “sığınmacı denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, sığınmacı kavramını nasıl açıklarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru bağlamında elde edilen veriler sonucunda şunlar ortaya çıkmıştır. Görüşülen esnaflardan üç tanesi kadın, otuz yedi tanesi ise erkek esnaftır bu esnaflar, bu esnaflar arasında eski esnaf ve genç esnafta bulunmaktadır. Esnaflar sığınmacıları “savaşta kaçarak, kendi ülkesini terk eden” bunun sonucunda da gittiği ülkede muhtaç durumda olan kişiler olarak ifade etmektedirler.

3.2.2.1. Sığınmacı Ülkesinden Kaçandır

Sığınmacı kavramı, genç esnaflar tarafından şu şekilde ifade edilmektedir: zor durumda olan kişiler, savaşta kaçan ve kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkeye kaçak yollarla sığınan kişiler ve ülkesindeki savaşta zulümden kaçan kişiler olarak tanımlamaktalar.

Savaşta kaçıp gelen kişilere denir. (28, 2 yıldır çalışan, Fotoğrafçı, Evli, Erkek)

Kendi ülkesini terk eden, bizlere göre yabancı vatansız kalan kişilere denir. Yaşamlarına bu ülkede devam eden kişilere denir. (38, 6-7 yıldır çalışan, Takıcı, Erkek, Evli)

Vatanının bırakıp o ülkeye yerleşmeyi talep eden kişilerdir. (40,10 yıldır çalışan BIM’’de Müdür yardımcısı, Erkek)

Ülkemize başka ülkeden kaçarak gelen kişilerdir. (51, 20 yıldır WC’ de çalışıyor, Kadın)

3.2.3. Göçmen Kimdir?

Mültecilik ve sığınmacılık kavramından sonra göçmen kavramı üzerinde de durulmuştur. Göçmen kavramıyla ilgili olarak esnaflara yöneltilen soru “göçmen denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, göçmen kavramını nasıl açıklarsınız?” Bu bağlamda elde edilen veriler şu şekildedir: Görüşülen kırk esnafın göçmen kavramıyla ilgili ifadelerin büyük bir kısmı ortaktır. Göçmenlik kavramın mültecilik ve sığınmacılık kavramında ifade edilen zorunlu olarak mecburi olarak gerçekleştirilen bir göç olarak görülmemektedir.

Elde edilen verilerde iki kavram ortaya çıkmıştır. Balkanlar göçmenleri ve ekonomik nedenlerle göç edenler olarak farklı iki kategoride analiz edilmektedir.

3.1.3.1. Ekonomik Sebeplerle Göç Edenler

Görüşülen esnaflardan daha çok genç esnaf olan ve uzun yıllar çalışma hayatında bulunmamış daha yeni esnaflık yapmaya başlayan en fazla on, on üç yıllık esnaflık yapan erkek esnafların ifadesi ise genel olarak isteğe bağlı olarak gerçekleştirilen, genelde başka bir ülkeye çalışmak amacıyla ekonomik nedenlerden dolayı giden kişiler göçmen olarak kabul edilmektedir.

Ekonomik nedenlerden dolayı başka ülkeye göçen insanlara denir. (38, 9 yıldır çalışan, Bekâr, Erkek)

Zorunlu olduğu için değil ihtiyacı için başka ülkeye giden kişidir. (21, 1 yıldır çalışan, spor salonu işletiyor, Bekâr, Erkek)

Çalışmak için başka bir ülkeye giden kişilerdir. (31, 13 yıldır çalışan, Ayakkabıcı, Bekâr, Erkek)

Benim aklıma iş için gelen kişiler geliyor, kalıcı olarak gelenler değil. (36,15, Hediyelik Eşya Satıcısı, Evli, Erkek)

3.2.3.2. Balkan Göçmenleri

Görüşülen esnaflardan, göçmen kavramını farklı bir boyutta anlatanlarda bulunmaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi insanların mecburi olarak değil isteğe bağlı olarak daha çok çalışmak amacıyla başka bir ülkeye giden kişiler göçmen olarak ifade edilmektedir. Yaş olarak daha büyük, uzun yıldır çalışan ve eski esnaflardan olanlar ise göçmenlik kavramıyla ilgili ifadeleri genç esnaflara göre farklılık göstermektedir. Eski esnaflar göçmen kavramını yasal yollarla yapılan resmi olarak gerçekleştirilmesi gereken bir eylem olarak görmektedir. Bu şekilde göç eden kişiler ise zorunlu olarak göç eden kişilerdir. Bunların sonucun da göçmen kavramıyla ilgili olarak ekonomik nedenlerle göç edenler ve balkanlardan göç eden kişilere göçmen denildiği ve bu iki kavramında göçmen kavramı altında birleştirildiği ortaya çıkmıştır.

Göçmen denildiğinde aklıma Bulgaristan'dan gelenler geliyor. (60, 30 yıldır çalışan, Gemi Ustası, Erkek, Bekâr)

Daha önceden zorunlu yer değiştirmiş; Arnavut Muhacir gibi kişilerdir. (60, 35-40 yıl çalışmış, Emekli Esnaf, Erkek, evli)

Yıllar önce Bulgaristan'dan Selanik'ten gelen kişilerdir. (61, 40 yıldır çalışan, çay ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Balkanlardan gelen kişilere göçmen denir. (38, 12 yıldır çalışan, Yufkacı, Bekâr)

3.2.4. Yabancı Kimdir?

Yapılan araştırmada esnafların yabancı kavramıyla ilgili algıları ve algıların temelinde neler olduğu sosyolojik bağlamda analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda “yabancı denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, yabancı

kavramını nasıl açıklarsınız?“ şeklinde soru yöneltmiştir. Öncelikle kırk esnafla yapılan görüşmede, yabancı kavramıyla ilgili iki farklı boyut ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi farklı bir ülkeden gelen kişiler yabancı olarak adlandırılmaktadır. İkincisi ise yabancı kavramı içerisinde, batılı olan aynı dinin paylaşılmadığı kişiler olarak ifade edilmektedir.

3.2.4.1. Farklı Ülkeden Gelendir

Farklı bir ülkeden gelen kişiler yabancı olarak adlandırılmaktadır. Farklı bir ülkeden kendi ülkelerine genellikle turist olarak gelen kişiler yabancı olarak tanımlanmıştır.

Almanya'dan Fransa'dan gelen kişiler bana yabancı olarak geliyor. (48, 8 yıldır simit satıcısı, Kadın, Bekâr)

Turistlere yabancı diyorum. (22, 1 yıldır çalışan spor salonu işletiyor, Bekâr, Erkek)

Yabancı denildiğinde aklıma geçici olarak burada bulunan kişiler gelmektedir. (51,20 yıldır WC de çalışan, Evli, Kadın)

Bulunduğu ülke dışında, başka bir ülkede bulunan kişidir. (37, 12 yıldır çalışan, elektrikçi, Evli Erkek)

Ülkemize misafir olarak gelendir. (35, 7 yıldır çalışan, Esnaf, Evli, Erkek)

3.2.4.2. Batılı Olan ve Aynı Dinden Olmayandır

Görüşülen esnaflardan yabancı kavramına farklı bir boyuttan bakan esnaflar da bulunmaktadır. Görüşülen bu esnaflar yabancı kavramına başka bir ülkeden gelen kişiler ve turist olarak kabul eden esnaflara göre daha yaşlı eski erkek esnaf ve uzun yıllar çalışmış esnaflardır. Bu esnafların yabancı kavramına bakışı “bizden olmayan” şeklindedir. Yani yabancı olarak ifade ettikleri kişileri kendilerine yakın hissetmeyen sosyokültürel olarak, dil ve dini olarak birçok yönden farklılıkların bulunduğunu kabul ettikleri için yabancı kavramını bizden olmayan kişiler olarak ifade etmektedirler. “Bizden olmayan“ kavramının altında ise daha çok Avrupa'dan gelen Batıdan gelen kişiler ifade edilmiştir. Bu kişileri kendilerine yakın görülmemektedir.

Benim dinimden olmayan kişidir. (60, 30 yıldır çalışan, Gemi ustası, Evli, Erkek)

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlı olmayan bizim dinimizden de olmayan kişilere yabancı denir. (53,25 yıl çalışmış emekli esnaf, Evli, Erkek)

Türk ırkından olmayan dili ve ırkı farklı olan, dini farklı olan kişilerin hepsine yabancı denir. (58, 23 yıldır çalışan, Hediyeelik eşya dükkânı işletiyor, Evli, Erkek)

Yabancı denildiği zaman aklıma batıdaki insanlar geliyor, Avrupa geliyor. Bizi sevmeyenler kişilerdir. (50, 25 yıldır çalışan, Ambalaj, Evli, Erkek)

3.3.Toplumsal Kabul ve Benzerlikler

Çalışmada öncelikli olarak görüşme yapılan esnafların Samsun’a gelen bu vatandaşlara karşı algılarının nasıl olduğunu ortaya çıkarmaktır. “Özellikle sayı olarak fazla olan Suriyelilere karşı algının nasıl olduğunu düşünüyorsunuz? Eğer varsa benzerlik olarak ortak olarak kabullerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş bu bağlamda algılar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma yapılan kırk kişilik esnafın bir kısmı uzun yıllardır esnaflık yapmaktadır. Bir kısmı ise daha sekiz on yıllık esnafdır. Sosyoekonomik olarak durumlarından oldukça memnundurlar. Görüşmecilerden elde edilen veriler iki başlık altında kategorilendirilmiştir.

1. Müslümanlık Kimliği

2. İnsan Olmak

3.3.1. Müslümanlık Kimliği

Esnaflarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerde benzerlik olarak çoğunluğunun ifadesi din bağlamındadır. “Müslümanlık kimliği” sadece benzerlik olarak kabul edilmektedir.

Bu grupların bizimle benzerlikleri dini açıdan yakın görüyorum. Başka da bir benzerlik göremiyorum. Müslüman olmamızdan başka bir benzer özelliklerimizin olduğunu düşünmüyorum. (58, 44 yıldır çalışan, Esnaf, Erkek, Evli)

Benzer tek yönümüzü din olarak görüyorum. Yani Müslüman olmamız. (50, 25 yıldır çalışan, Ambalajcı esnaf, Erkek, evli)

Bizimle ortaklıları sadece Müslüman olmalarıdır. (39,15 yıldır çalışan, Esnaf hediye, Erkek, Esnaf)

Din bağlamında, Müslümanlık kimliği altında ortak bir noktanın bulunduğunu kabul edenlerin yanında yine Müslümanlık kimliğinin ortak olduğunu kabul edip bunun yanında dini olarak yaşantılarındaki farklılığın olduğu da dile getirilmektedir. Aşağıdaki alıntılarda da ifade edildiği gibi Müslümanlık kimliği ortak kabul ediliyor fakat bu ortak kabulünün yanında kendileri kadar iyi bir Müslüman olarak görülmemektedir. Müslüman oldukları fakat Müslüman olarak yapılması gerekenleri yapmadıkları; namaz kılmamak, cuma namazına gitmemek gibi davranışlarda bulunanların olduğu ve bu bağlamda da Müslüman olarak eksik ve iyi bir Müslüman olarak görülmediği de ortaya çıkmıştır.

Aslında dışarıdan bakıldığı zaman bu insanlarla dini anlamda aynı noktada olduğumuzu düşünüyoruz. Fakat Suriyelilerin içlerinde Alevi olanlarda var ve çoğunluğu da dine çok uzak ve alakasızdırlar. Ama

sınırdakiler yani Gaziantep de Kilis de Hatay da bulunanların dini anlamda daha iyi olduğunu düşünüyorum. (40,10 yıldır çalışan, Esnaf, Evli, Erkek)

Dini açıdan aynıyız ama buna rağmen bu insanlarda namaz bile yok. Yemek kültürümüz benzer, dini açıdan aynıyız. (21, 1 yıldır çalışan, Spor Salonu işletiyor, Erkek, Bekâr)

Müslüman'ız, sonuç olarak onlarda Müslüman değil mi! aynı dini yaşıyoruz. Fakat çevremde gördüğüm kadarıyla Cuma namazına bile gelmiyorlar. (31, Ayakkabı Satıcısı, Erkek, Bekâr)

Esnaflarla yapılan görüşmede genel olarak din bağlamında, Müslümanlık kimliği altında ortak noktada buluşulduğunu ifade eden esnaflar bulunmaktaydı. Fakat din bağlamında benzerliği kabul edip fakat bu noktada da farklılıkların olduğunu ifade eden esnaflar bulunmaktadır. Bu konuya bu şekilde yaklaşan esnaflar din bağlamında benzerliği kabul edenlere göre daha genç esnaflardır. Yaş olarak küçüktürler. Çalışma tecrübesi olarak da diğer esnaflara göre daha az tecrübeleri bulunmaktadır. Fakat bu genç esnafların diğer yaşlı eski esnaflara göre daha sorgulayarak ve daha ince detayları göz önünde bulundurdukları görülmektedir. Bu şekilde algıları ölçülmeye çalışılmıştır.

3.3.2. İnsan Olmak

Esnaflar yapılan görüşmelerde sonucunda elde edilen verilerde, Samsun ilinde bulunan farklı ülkeden gelen vatandaşlarla özellikle Suriyelilerle ortak özelliklerinin neler olduğu konusunda Müslümanlık kimliği gibi “insan olmak” kavramı da ön planı çıkmıştır. Bu şekilde ortak noktayı belirten erkek esnafların çoğunluğu Müslümanlık kimliğini ortak olarak görmektedir. Erkek esnaflardan genç yaşta olup çok eski esnaf olmayanların ifadeleri çoğunlukla bu yöndedir. Farklı bir boyuttan bakmaktadırlar. Samsun iline gelen vatandaşlara kapıları açmada ortak bir bağ olarak sadece insanlık kavramına önem verip insan oldukları için kabul gördükleri ifade edilmiştir. Yani şu şekilde insan olmak kavramıyla ifade edilen; nereden hangi ülkeden gelirse gelsin, kim olursa olsun sonuçta insandır. Ortak nokta olarak sadece insan olmak kavramı kabul edilmektedir. Bunun dışında başka bir benzerliğin olmadığı ifade edilmiştir.

Ben onlara Hümanistçe yaklaşıyorum. Bana göre insan olmamız önceliklidir. Merkezi din birlikteliğimizi almıyorum. Önemli olan insan olması benim için aynı dinden olup olmadığımız önem arz etmez. (40,10 yıldır çalışan, Vodafone iletişim Sorumlusu, Erkek, Bekâr)

Vatandaş olarak görüyorum. Sonuçta onlarda insan. (Kıyafet mağazasında çalışan kişi, 1-2 aydır çalışan, Kadın,)

Hiç benzerliğimiz yok, bizden çok farklılar. Sadece insan olmamız diyebiliriz. (61, 40 yıldır çalışan, çay ocağı işletiyor, Erkek, Evli)

Bu insanlarla, hiçbir ortak yönümüzü benzerliğimizin olduğunu düşünmüyorum. Ülkemize gelmiş insanlar, sonuç olarak bizde kapımızı açtık. İnsan olmaları benim için her şeyden daha önde geliyor. (48,8 yıldır çalışan, Simit satıcısı, Kadın, Bekâr)

Kim olursa olsun sonuçta onlarda insan bunu söyleyebilirim. (51, 20 yıldır çalışan WC de ücret alımında, Kadın, Evli)

Yapılan görüşmelerde ve yukarıda belirtilen ifadelerde: insan olmak bir ortaklık olarak ve insan olmaktan başka bir ortaklık olmadığıdır.

3.4. Samsun'un Ötekisi Suriyeliler

Esnaflar yapılan araştırmada, Samsun'da bulunan Suriyelilere karşı nasıl bir söylemin olduğu da araştırılmıştır. Bu bağlamda "Suriyelilerin kendi vatandaşlarıyla nelerin farklı olduğu ve farklılık olarak neleri kabul gördükleri sorusu yöneltilmiştir." Yapılan görüşmelerde Suriyelilere karşı ötekileştirme bağlamında, olumsuz bir yargının var olduğu ortaya çıkmıştır. Ötekileştirme bağlamında Suriyelilere karşı esnafların söylemleri şu başlıklardan oluştuğu tespit edilmiştir.

1. Farklı Bir Dil Kullanması
2. Fiziki Görünüşlerin Farklı Olması
3. Şehir Yaşantılarına Alışkın Olmamaları
4. Temiz olmamaları
5. Toplum İçerisinde Dilenmeleri

3.4.1. Suriyelilerin Farklı Bir Dil Kullanması

Suriyelilerin kullandıkları dil, Arapçadır. Arapça kullanmaktadırlar. Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriyeliler kendi dillerini kullanmaktadır. Tabi işlerinde Türkçeyi bilen konuşan Suriyeliler olabilir. Fakat genel tablo Suriyelilerin Türkçe bilmediği ve bu durumunda toplum içerisinde, çeşitli problemlere ve iletişimin tam olarak sağlanamamasına sebebiyet verdiği görülmüştür.

Yukarıda söylediklerim farklılarımız aslında bezerlik gibi gözüktüp aslında farklılığında başladığı nokta olarak düşünüyorum. En önemli sorunumuz dil sorunudur. Bu dil sorunun çözülmesi gerekmektedir. Yemeklerimiz, giyim ve kuşam zaten büyük çoğunlukla farklıdır. (40,12 yıldır çalışan, Büfe işletiyor, Evli, Erkek)

Özellikle dilleri farklı tamamen, fiziksel olarak da farklıyız. Ne konuştuklarını anlamıyoruz. Bu durum beni rahatsız ediyor. Çok rahatlar toplum içinde yolda yürürken bile yol vermiyorlar, bizim halkımıza göre çok kabalar. (31, 12 yıldır çalışan, Ayakkabı satıcısı, Bekâr, Erkek)

Çok net farklılığımız dil konusundadır. Bu durum aramızda birçok şeye engel çıkartıyor. En büyük farklılık olarak; dilimizin, ırkımızın farklı olmasıdır. (58,40 yıldır çalışan, Emekli esnaf, Evli, Erkek)

Dilleri farklıdır. Dilin farklı olması, farklılıklarımızın oluşmasında çok büyük bir etkindir. Hareketleri farklı giyimleri farklıdır. Bir de çok kalabalık geziyorlar. Bizim kadar cesaretli ve yürekli değiller. (33,23 yıldır çalışan, Oto yedek parça ustası, Evli, Erkek)

3.4.2.Suriyelilerin Fiziki Görünüşlerinin Farklı Olması

Suriyelilerin fiziksel görünüm olarak da farklılık gösterdiği, esnaflarla yapılan araştırmada ifade edilen söylemler arasındadır. Esnaflar, Suriyelileri dış görünüş olarak hemen ayırt ettiklerini ifade etmişlerdir.

Kıyafetleri, giyim kuşamları, tarzları ve tarzları bizden farklıdır. (28,1 yıldır çalışan, Fotoğrafçı, Evli, Erkek)

Bizim gibi giyinmiyorlar. Erkekleri de kadınları da çok farklı giyinmektedir. Kadınların başörtü bağlama şekilleri bile farklıdır. (48,1-2 aydır çalışan, Kıyafet mağazasında çalışıyor, Kadın)

Suriyeliler özellikle giyim kuşam olarak perişan durumdadır. Çoğu Suriyeli vatandaş bu durumdadır. Etrafımızda bu şekilde çok fazla Suriyeli vatandaş vardır. (58, 23 yıldır çalışan, Hediyelik Eşya dükkânı var, Evli, Erkek)

3.4.3. Şehir Yaşantısına Alışkın Olmamaları

Esnafların çoğunluğunun ifade ettiği, ötekileştirme bağlamında ele alınacak bir diğer konu ise Suriyelilerin Türkiye’deki şehir yaşantısına alışkın olmamaları ve bu yaşam tarzına uyum sağlayamamalarıdır. Esnafların dile getirmiş olduğu konular; Suriyelilerin toplum içerisinde oturup kalkmayı bilmemesi, toplu taşıma araçlarında gerekli görgü ve ahlak kurallarına uymamalarıdır. Çoğu kişinin şikâyetinde bulunduğu bir konu ise Suriyelilerin çok fazla gürültülü olmasıdır. Özellikle de geceleri geç saatlere kadar uyumamalarıdır. Bu konuda ciddi problemlerin yaşandığını ifade edilmektedir. Suriyelilerin dışarıda çoğunlukla toplu halde dolaşması tepkilere sebep olmaktadır. Bunların hepsini bir araya getirdiğimiz zaman sosyolojik bağlamda ötekileştirme söylemine temel oluşturmaktadır.

Bu insanlara önce şehirde yaşamayı öğreteceksin. Hiç bizim gibi değiller; yolda yürümeleri, oturup kalkmaları bizim gibi değil. Geçen gün dolmuşta rastladım birine, bana göre bunlarda hiç görgü kuralı yok, kadınların çocukların yanında nasıl oturulacak bilmiyorlar. İçimize sokmadan önce bunların eğitimi de verilmelidir. (60, 35 yıldır çalışan, Gemi ustası, Bekâr, Erkek)

Etrafımdan duyuyorum; Suriyeliler geceleri çok fazla gürültülü oluyormuş. Hatta birisi gece bunları şikâyet etmiş, polis gelmiş. Bunlar Apartmanda oturmayı bilmiyor. (48, 8 yıldır çalışan, Simit satıyor, Bekâr, Kadın)

Yolda grup şeklinde çok kalabalık halde yürüyorlar. Kendilerini hemen belli ediyorlar. (21,1 yıldır çalışan, Spor salonu işletiyor, Bekâr, Erkek)

Suriyeliler apartmanda yaşamayı bilmiyorlar. Çevremdekilerden hep öyle duyuyorum. Suriyelinin biri laminant tabanı yıkamış, binada böyle şey olur mu ya! (53, 20 yıldır çalışan, Kur’anı-ı Kerim Satıcısı, Evli, Kadın)

Bizim halkımıza göre çok rahatlar, çok kabalar toplum içinde yolda yürürken bile yol vermiyorlar. (31, 12 yıldır çalışan, Ayakkabı Satıcısı, Bekâr, Erkek)

3.4.4. Suriyelilerin Temiz Olmaması

Görüşme yapılan çoğu esnafın dile getirdiği önemli konulardan birisi de Suriyelilerin temiz olmamalarıdır. Suriyeliler pis olarak görülmektedir. Temizlik kültürlerinin farklı olduğu düşünülmektedir.

Baktığım zaman gördüğüm öncelikle bu insanların çok fazla pis olmasıdır. Yanlış anlaşılmasın kesinlikle onları insan olarak kötülemiyorum. Temizlik konusunda bizler gibi değiller. Türk halkına benzemiyorlar, bizden yeme içme olarak da çok farklılar. (51,25 yıldır çalışan, Restorantta Müdür, Evli, Erkek)

Kültürel olarak farklıyız çok. Temiz değiller kesinlikle. (54, emekli Esnaf, Evli, Erkek)

Dil farkı var temel olarak. Şehir hayatına alışkın değiller. Bu çok belli Biz insan sever ve iyi niyetliyiz. Ayrıca temiz ve bakımlıyız Onlarda bu yok. Miskinler fakirlikten ötürü. (61, 40 yıldır çalışan, Çay Ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Giyim kuşam olarak. Biz daha temiziz ve çok çocukları var dengesiz aile hayatı mevcut. (45,20 yıldır çalışan gümüşçü, Evli, Erkek)

Bizler daha temiziz, onlar çok bakımsızlar ve de daha çok korkuyorlar. (51, 25 yıldır çalışan Çay ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Temizlik anlayışımız bambaşkadır. Bariz belli olan farklılık temizlik konusundadır. (38,12 yıldır çalışan, Yufka satıcısı, Bekâr, Erkek)

3.4.5. Toplum İçinde Dilenmeleri

Son olarak ötekileştirme söyleminin oluşmasına etken olan konulardan biri de “Suriyelilerin dilenmesidir.” Görüşme yapılan esnafların hemen hemen hepsinin şikâyetinde bulunduğu konu: Suriyelilerin dilenmesidir. Dilenen bu kişileri, her yerde görmenin mümkün olduğu ifade edilmiştir. Her geçen gün dilenen kişilerin sayısının da arttığı belirtilmiştir.

Dileniyorlar sürekli etrafımızda hep bu problemleri duyuyoruz. Bu dükkânın önünden on dakikada bir sürü dilenci geçiyor. Bizim dilenciler kayboldu. Onların yerini Suriyeli Iraklılar aldı. Genellikle sabah ve akşam saatlerinde yollara çıkıyorlar sürekli bu saatler de görüyorum. (48, 1-2 aydır çalışan, kıyafet Mağazasında Eleman, Kadın)

Daha çok dilenen kişiler olarak ”Suriyeli Çingenler var.” Durumu kötü olup fakir olup dilenen kişiler var. Suriyelilerde dilenci örgütü var. Ama Iraklılarda yok dilenci örgütü Türklerde olabilir. Suriyelileri dilendiren insanlar arasında. Temiz ailelerde var tabi. (50,30 yıldır çalışan, Saat satıcısı, Evli, Erkek)

Dükkânımızın tam karşısında site caminin girişi var. Cami olduğu için de daha çok hep buralarda dileniyorlar neredeyse hiç gitmiyorlar. Geçenlerde dilenen Suriyeli bir kadına üzuldüm ve evden kıyafetler getirdim. Çünkü çok kötü durumdaydı, belki bir yardımım dokunur diye düşündüm. Fakat Suriyeli dilenen kadının söyledikleri adeta şaşırttı beni “ben bu kıyafetlerle dilenemem ki hayır istemem “ şeklinde cevap verdi. Bunları

duyunca çok şaşırdım çünkü insan biraz da olsa daha çabuk nasıl daha iyi bir duruma gelebilirim diye düşünmesi gerekirken ona sunmuş olduğum yardımı kabul etmiyordu.. Artık bu olaydan sonra dilenen insanların da çok da ihtiyacı olduğu için ya da muhtaç olduğu için dilendiğini düşünmüyorum. Bu durum onların çok hoşuna gidiyor alışmışlar bu şekilde dilenmeye, bu duruma bir çözüm bulunmalı artık. (50, 25 yıldır çalışan Kur'an-ı Kerim satıcısı, Evli, Kadın)

Yukarıda ki alıntılarda görüşülen esnafların ifadeleri belirtilmiştir. Esnaflar Suriyelilerin dilenmelerinden oldukça rahatsızlık duymaktadır. Her yerde görmenin mümkün olduğunu ifade etmektedirler. Suriyeli dilencilerin özellikle cami önlerinde ve çevrelerinde bulunduğu ifade edilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kadın esnaf ise bu durumla ilgili farklı bir konuyu da ortaya çıkarmıştır. Suriyeli dilenen kişilerin bu durumdan rahatsız olmadığı, benimsediği ve daha iyi bir duruma geçmek için çabalamadığını belirtmektedir.

3.5. Suriyelilere Karşı Nefret Söylemi

Yapılan araştırmada Suriyelilere karşı algının nasıl olduğu üzerinde de durulmuştur. Suriyelilere karşı nefret söyleminin var olup olmadığı da araştırılmıştır. Bu bağlamda “Suriye’de meydana gelen olayın bir benzeri de Türkiye’de sizin başınıza gelmiş olsaydı siz nasıl davranırsınız?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Esnaflarla yapılan araştırmada, elde edilen verilerde Suriyelilerin ötekileştirildiği tespit edilmiştir. Suriyelilere karşı nefret içerikli söylemler bulunmaktadır. Görüşme yapılan esnaflardan çoğunlukla daha genç yaşta esnafların Suriyelilere karşı söylemlerinin daha katı ve sert olduğu görülmüştür. Genç esnaflar tarafından nefret söyleminin daha fazla dile getirildiği tespit edilmiştir.

Nefret söylemleri özellik genç esnaflar tarafından “vatan haini” bunlar şeklinde ifade edilmektedir. Suriyelilere karşı Arap olmalarından dolayı suçlayıcılık ve aşağı görme vardır. Araplar güvenilirmez ve arkadan vuran bir millet olarak görülmektedir. Millet olarak, Türk milletinin daha üstün olduğu ifade edilmiştir. Elde edilen veriler iki başlık altında toplanmıştır.

1. Güvenilmez Arap, Arkadan Vuran Arap

2. Ülkesinde Ölmek İçin Kaçan Vatan haini

3.5.1. Güvenilmez Arap ve Arkadan Vuran Arap

Suriyelilere karşı nefret içerikli söylemlerin oluşmasında; Suriyelilerin güvenilirmez Arap ve arkadan vuran Arap olarak görülmesinden kaynaklı olduğu

tespit edilmiştir. Geçmişte Arapların, Türkleri arkasından vurduğu ve bu bağlamda Suriyelilerin bugün de güvenilmez olduğu yapılan iyiliklere karşı ilerde nankör olacağı düşünülmektedir. Suriyelilere karşı geçmişten gelen güvenilmezliğin ve öfkenin bugünde devam ettiği, bugünkü söylemlerde de nefrete dönüştüğü tespit edilmiştir.

Tarihe baktığımız zaman Araplar bizi arkadan vurmuştur. Bu kişilerin ne yapacağı hiç belli olmaz. Biz şimdi bunlara yardım ediyoruz ama geçmişte yaptıkları gibi ilerde yine nankör olacaklardır. (31,12 yıldır çalışan Ayakkabı satıyor, Bekâr, Erkek)

Bizim askerimiz Suriye gidiyor, savaşıyor, şehit oluyor. Onlar ne yapıyor! Burada ne güzel yaşıyorlar. Gidip neden savaşıyorlar neden buradalar? Onlar burada gezip tozacak, bizim askerimiz şehit olacak. Suriyeliler için biz niye can verelim. Tarihten de bilirsiniz Araplar nankör insanlardır, bunlara güvenilmez. Ne kadar iyilik yaparsan yap arkandan vururlar seni, gidip savaşınlar ülkelerinde. (38,12 yıldır çalışan, Yufka satıcısı, Bekâr, Erkek)

Bu insanlara ben kesinlikle güvenmiyorum. Bizi arkadan vururlar. Bu insanlara güvenilmez. (40,12 yıldır çalışan, Ayakkabı satıcısı, Evli, Erkek)

3.5.2. Ülkesinde Ölmek İçin Kaçan Vatan Haini

Yapılan çalışmada, Suriyelilere oluşan nefret söyleminin altında yatan etkenlerden bir tanesi de Suriyelilerin kendi ülkelerinden kaçan “vatan haini” olarak görülmesidir. Suriyelilerin ülkelerinde meydana gelen savaşta, ülkelerini terk etmemeleri ve vatanlarında kalmak için mücadele vermeleri gerektiği ifade edilmektedir. Türk vatandaşlarının geçmişten bugüne ülkeleri için mücadele verdiği vermeye de devam ettiği söylenmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin gerekli mücadeleyi ülkeleri için göstermediği, Suriye’de kalıp savaşmak yerine başka ülkelere kaçmayı tercih ettikleri düşünülmektedir. Türklerin bir savaş durumunda ülkelerinden kaçmak yerine gerekli mücadeleyi vermesinin yanında Suriyelilerin ülkelerini terk ederek başka bir ülkeye gelmiş olmalarından dolayı vatan haini olarak kabul edilmekte olduğu tespit edilmiştir.

Iraklıların yaşam standartları yüksek, kendi devletleri onlara ekonomik olarak bakıyor. Biz toplum olarak daha karakterliyiz. Vatanını terk eden insanlarda karakter olmaz. (41, 4 yıldır çalışan, BİM yönetici yardımcısı, Evli, Erkek)

Böyle bir olay bizim başımıza gelmiş olsaydı asla gitmezdim. Türkiye gelen Suriyeliler arasında kampta çok çeşit insan gördüm. Gerçekten yaralı halde gelenlerde vardı. Vatanı için, savaşmak için geri dönenler oldu. Ama bazı insanların bırak ülkelerinde savaşmayı, ülkemizin sunduğu hizmete bile burun kıvrıldı. (39,14 yıldır çalışan, Züciyecisi, Evli, Erkek)

Bu insanların ülkelerinde sıkıntı var bizde dayanışma var. Fakat bu dayanışmayı Arap kültüründe göremiyoruz. Bir süredir orta doğudan

gelenler var onların yeri burası değil. Onların yeri cephelerde savaşımdır. (65, 35 yıldır çalışan, Kitap satıcısı, Evli, Erkek)

En güzel örneği yakın zamandan vereyim: 15 Temmuzda ne yaptık sokaklara döküldük. Ülkemiz için geleceğimiz için geçmişte de böyle yaptık. Binlerce şehit verdik savaştık Suriyeliler gibi ülkemizden kaçmadık. Vatan haini bunlar, insan vatanını bırakır da kaçır mı? (40, 10 yıldır çalışan, Ayakkabı satıcısı, Evli, Bekâr)

3.6. Suriyelilere Karşı Yabancı Korkusu

Yapılan çalışmada görüşme gerçekleştirilen esnaflara, “Suriyelilerle ilgili rahatsız olduğunuz konu var mı eğer varsa bunlar nelerdir?” Şeklinde soru yöneltilmiştir. Elde edilen verilerde, Suriyelilere karşı oluşan bir yabancı düşmanlığı bağlamında, yabancı korkusunun olduğu tespit edilmiştir. Esnaflarla yapılan görüşmelerde Suriyelilere karşı yabancı bağlamında bir tedirginliğin var olduğu, aynı zamanda yabancı korkusunun olduğu ve bu korkunun altında farklı etkenlerin yattığı elde edilen veriler doğrultusunda tespit edilmiştir.

Esnafların genel olarak ifadeleri şu şekildedir; Suriyelilerin ilerleyen zamanlarda ciddi anlamda sıkıntılara yol açacağı düşünülmektedir. Toplumda güvenlik konusunda rahatsızlıklar söz konusudur. Genelde Suriyelilerin toplu halde gezdiği, kabadayı gibi davrandıkları söylenmektedir. Suriyelilerin savaştan kaçıp geldikleri için bu kişilerin her türlü tehlike arz edecek; gasp hırsızlık, canlı bomba olma gibi durumların söz konusu olacağı düşünülmektedir. Suriyeliler gelmeden önce geceleri dışarıda daha rahat dolaşıldığı ama Suriyeliler geldikten sonra çok fazla güvenilir bulup gezemedikleri de esnafların ifadeleri arasındadır. Genel olarak şu şekilde sınıflandırılabilir.

1. Bilmemekten kaynaklı korkma
2. Güvenlik kaygısıyla korkma
3. Saldırganlık, hırsızlık ve tecavüz korkuları

3.6.1. Bilmemekten Kaynaklı Korkma

Toplum içinde Suriyelilerin bulunması, birçok konuda kaygının meydana gelmesine neden olduğu tespit edilmiştir. İlerleyen zamanlarda Suriyelilerin sayılarının daha da artma ihtimalinin olduğu düşünülerek kendi ülkelerinde, mülteci konumuna dâhi düşebilecekleri yani ilerleyen zamanlarda ne ile karşılaşacaklarının bilinmiyor olması, Suriyelilere karşı korkunun oluşmasına neden olmaktadır. Suriyelilerle birlikte yaşamının ilerde çeşitli sorunlara yol açabileceği nelerle

karşılaşacaklarının bilinmemesi, Suriyelilere yönelik kaygının artmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Bu insanlar, bizler için çocuklarımız için tehlike arz ediyor. Çocuklarımızın kültürünü bozuyorlar. Ya bizim çocuklarımız özentî yaparsa sonra nasıl yola getireceğiz? Bunların hepsini düşünmemiz gerekmektedir. İlerleyen zamanlarda biraz daha Suriyeli alırsak bu şekilde kendi ülkemizde biz mülteci durumuna düşeceğiz. (53, Emekli Esnaf, Evli, Erkek)

İlerde sıkıntı çıkacağını düşünüyorum. Ülkemize baktığımız zaman Kürtlerle sıkıntılarda bu şekilde başlamıştı. Türkiye için ilerde de bunların sıkıntı olacağını düşünüyorum bugün Kürtlerle yaşadığımız gibi. (36, 6-7 yıldır çalışan, Takı kozmetik, Evli, Erkek)

Toplumda, ilerleyen zamanlarda daha kalabalık olacaklar. Bizler için iyi değil. Böyle bir şeyin olması; sayılarının çok olması, gelecek günler için beni kaygılandırıyor. (21, 1 yıldır çalışan, Spor salonu işletiyor, Bekâr, Erkek)

Toplumumuza uyum sağlayamayan belirli miktarda bir grup var. Bu durum bizde ister istemez tedirginlik yapıyor. (28, 5 yıldır çalışan, Çanta Satıcısı, Bekâr, Erkek)

İçlerinden ne çıkacağı belli olmuyor, ben korkuyorum. Kalabalık olarak geziyorlar. Toplumun huzurunu bozuyorlar.” (51, 25 yıldır çalışan, Çay ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

3.6.2. Güvenlik Kaygısıyla Korkma

Yapılan çalışmada görüşmeciler, Suriyelilerin gelmesiyle beraber kendilerini güvende hissetmediklerini, güvende olup olmadıklarını dâhi bilmediklerini ifade etmiştir. Suriyeliler gelmeden önce gece gündüz rahatlıkla dolaşabildikleri ama artık rahatlıkla korkmadan özellikle geceleri dışarıda olmaktan tedirginlik duydukları belirtilmiştir.

Kendimi güvende hissetmiyorum. Artık daha çok korkuyorum. (53, 16 yıldır çalışan, Simit Satıcısı, Evli, Erkek)

Benim kız kardeşim var düşündüğüm zaman tedirgin oluyorum korkuyorum dışarı çıktığı zaman. Bu yönde bir huzursuzluk oluşuyor içimde. (31, 12 yıldır çalışan, Ayakkabı satıcısı, Bekâr, Erkek)

Çiftlikte tek başıma dolaşamıyorum. Özellikle geceleri dışarı çıkmakta sıkıntı yaşıyorum. Bu kişileri her yerde görmek mümkün bu yüzden korkuyorum. (50, 25 yıldır çalışan, Kur'an-ı Kerim Satıyor, Evli, Kadın)

Suriyeliler geldiğinden beri güvenlik konusu benim için ağır basıyor. Güvende miyiz değil mi onu bile bilmiyoruz artık. (36, 6-7 yıldır çalışan, Takı dükkânı var, Evli, Erkek)

3.6.3. Saldırganlık, Hırsızlık, Tecavüz Kaygısıyla Korkma

Suriyelilere karşı korkunun oluşmasında önemli nedenlerden bir diğeri ise Suriyelilerin saldırgan davranışlarda bulunması, çevrelerinde kavgaya dövüşe karışan çok fazla Suriyeli gördüklerini ve bu yönde söylemlerin çok olmasından dolayı Suriyelilere karşı korkunun var olduğu tespit edilmiştir. Suriyelilerin ülkelerinde

tecavüz, gasp ve hırsızlık gibi birçok olumsuz duruma şahitlik yapmalarından dolayı benzer olayları burada da gerçekleştirebilme ihtimallerinin olması ve Suriyelilerin genel olarak grup halinde dolaşmaları kendilerinde huzursuzluğa ve korkuya neden olduğu yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir.

Suriyeli çocuklar ülkelerinde tecavüzü gördüler. Bu çocukların psikolojileri bozuk olduğu için ileride tecavüz vakaları, saatli bomba, hırsızlık ve gasp gibi olaylarda, ileride bizler için özellikle çocuklarımız için tehlikeli olacağını, ülkemiz için de bu yönde kullanılacaklarını düşünüyorum. (28, 4 yıldır çalışan, Çanta Satıcısı, Bekâr, Erkek)

İçlerinden ne çıkacağı belli olmuyor, ben korkuyorum. Kalabalık olarak geziyorlar. Toplumun huzurunu bozuyorlar. (51, 25 yıldır çalışan, Çay ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Toplu halde gezmeleri sıkıntı çıkartıyor; Laf atmaları falan oluyor hiç hoş değil. (36, 25 yıldır çalışan, Pasta ustası, Evli, Erkek)

Suriyeliler genel olarak kabadayılık yapıyor. Kalabalık gezmeleri bizim için sıkıntı oluşturuyor. (61, 40 yıldır çalışan, Çay ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Toplumda, genel olarak hırsızcılık yan kesicilik git gide artıyor. Toplumunda zaten yüzde onu memnun bu durumdan. (65, Emekli Esnaf, Evli, Erkek)

Suriyelilerle ilgili çevremde kavga dövüşe çok karışıklarını duyuyorum. İster istemez üzerimde olumsuz yönde etkisi oluyor. (51, 25 yıldır çalışan, WC' de bekliyor ücret alımında, Evli, Kadın)

3.7. Suriyeliler ve Misafirlik Statüsü

Yapılan çalışmada, Suriyelilerin Türkiye'deki statüsüyle ilgili de esnafların algısı ölçülmüştür. Araştırmada ilk başta mültecilik, sığınmacılık, göçmen ve yabancı kavramalarının esnaflar tarafından nasıl tarif edildiği üzerinde de durulmuştur. Yapılan araştırma sonucunda esnafların, Suriyelilere vatandaşlık hakkının verilmesine olumsuz baktığı tespit edilmiştir. Esnafların bu algısından yola çıkarak esnafların Suriyelileri hangi statüde kabul ettikleri ya da olması istenilen statünün ne olduğu üzerinde de durulmuştur. Bununla ilgili olarak da “Suriyeliler hangi statüde kalmalılar size göre?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu bağlamda elde edilen verilerde, görüşme yapılan esnafların Suriyelileri geçici süreliğine kabul ettikleri, sadece “misafir olarak kabul ettikleri” ve daha fazla ötesinin olmayacağı ifade edilmiştir. Vatandaşlık hakkının verilmesine karşı oldukları için sonuç olarak Suriyelilerin sahip olması gereken statü sadece gelip geçici olarak Türkiye’de bulunmak ve vakti zamanı geldiğinde ülkelerine geri dönmeleri gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. Suriyelilerin misafir olarak kabul edildiği ve çok daha fazla uzun sürmeden bu misafirliğin de artık bitmesi gerektiği belirtilmiştir.

Suriyelilerin statüsüyle ilgili olarak elde edilen veriler yukarıda da ifade edildiği gibi sadece misafir olarak kalabilecekleridir. Fakat daha sonraki bölümlerde ele alınacak olan vatandaşlık hakkı konusunda kalifiyeli olan Suriyelilerin, vatandaşlık hakkına sahip olarak Türkiye’de kalabileceklerini ifade eden kişilerde bulunmaktadır. Yapılan çalışmada elde edilen verilerde, Suriyelilerin misafir olarak kabul edildiği ve ancak bu statüde Türkiye’de kalabilecekleri düşüncesinin hâkim olduğu ortaya çıkmıştır.

Bizler için Misafir baş tacıdır. Bilirsin misafir olan kişi bir gün gidecektir. Suriyelilerinde gitmeleri gerektiğini düşünüyorum. Ama onlar, bizim için misafir olarak baş tacımızdır. (39, 12 yıldır çalışan, Züccaciyeci, Evli, Erkek)

Misafir olarak geldiler misafir olarak kalsınlar ve geri dönsünler. (37,12yıldır çalışan, Elektrik teknisyeni, Evli, Erkek)

Şimdilik ülkemizde misafir olarak kalıyorlar fakat ülkelerinde ki savaş bittikten sonra zaten kendileri gitmek isteyeceklerdir. Bülbülü altın kafese koymuşlar yine de kendi memleketim demiş aynı o hesap. Bence Suriyelilerde böyle olacak. (51, 25 yıldır çalışan, Restorantta Müdür, Evli, Erkek)

Ülkeleri düzeldiği zaman kendi ülkelerine geri dönmeleri gerekmektedir. Çok fazla burada mağdur olan kişiler var. Bu durumlarında ortadan kalkması için ülkelerine geri dönsünler. Şimdilik misafir olarak kalsınlar. (60, 30 yıldır çalışan, Hediyeli Gemi Satıcısı, Evli, Erkek)

3.8. Suriyelilerin Eğitim, Sağlık, Çalışma, Vatandaşlık Hakkı ve Barınma Hakkında Düşünceler

3.8.1. Eğitim Hakkı

Yapılan araştırmada esnafların Suriyelilere karşı algısının nasıl olduğu ölçülmüştür. Araştırmada farklı bir boyut olarak, esnafların Suriyelilerin eğitim sağlık ve çalışma hakkına bakışının nasıl olduğu ve esnaflar tarafından bunların birer hak olarak görülüp görülmediği araştırılmıştır. Bu bağlamda eğitim hakkıyla ilgili olarak “Suriyelilerin eğitim konusunda hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsunuz? Eğitim konusunda neler doğru ve neler yanlış yapıyor sizin tespitleriniz var mı? Eğitim hakkı nasıl düzenlenmeli neler yapılmalı? Soruları yöneltilmiştir bu sorular kapsamında elde edilen veriler aşağıda iki başlık altında ifade edilmiştir.

3.8.1.1. Eğitim Bir Haktır

Görüşme yapılan genç yaşlı bütün esnaflar Suriyelilerin eğitim hakkının sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Farklı bir ülkeden gelen bu vatandaşların eğitime rehabilite edilebileceğini düşünülmektedir. Bu kişilerin topluma kazandırılması için

eğitim haklarının olması gerektiği düşünülmektedir. Öncelikle eğitimin düzenli bir şekilde sağlanması için karşı tarafında isteği olması gerektiği ifade edilmiştir. Esnafların dile getirdiği Suriyelilerin eğitime çok önem vermediği yönündedir. Bu konuda Iraklılarla Suriyeliler karşılaştırılmaktadır. Iraklıların eğitime daha çok önem verdiği söylenmektedir. Okula gitme çağında olan çocukların gençlerin okullara gitmesi gerektiği düşünülmektedir. Fakat Suriyelilerde böyle bir talebin çok olmadığı insanların daha çok günü kurtarmak için mücadele ettikleri dile getirilmiştir. Suriyelilere karşı olumsuz bir algının oluşmasında önemli bir etkende Suriyelilerin okula gitmek için istekli olmamasıdır. Bir diğer etken ise çalışma çağında olan kişilerin “dilenmesi” ve bu durumun da her geçen gün artmasından dolayı toplum içerisinde artık olumsuz söylemlerin oluşmasına neden olmaktadır. Şehir içerisinde hemen hemen her yerde bu insanları görmenin mümkün olduğu, özellikle namaz vakitlerinde cami önlerinde bekledikleri, çocukların da dilenenler arasında bulunması ayrıca çocukların dilenmek yerine okulda olması gerektiği ifade edilmiştir. Bütün bu söylemler tepkilerin daha da artmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Suriyelilerle ilgili toplum içerisinde sosyo kültürel anlamda sosyolojik bağlamda sıkıntı yaşanmasındaki ana etken “dil problemi” olduğu ifade edilmiştir. Suriyelilerin dilleri Arapçadır. Suriyeliler farklı bir ülkeye, farklı bir kültüre dâhil olmaya çalışmaktadır. Dil probleminin var olması, sosyolojik bağlamda insanların topluma uyum sağlamasında büyük sıkıntılara neden olmaktadır. Bu sorunların halledilebilmesi içinde başta dil problemini çözülmesi gerekmektedir. Özellikle kendi dillerinde eğitim almaları gerektiği ifade edilmektedir. Devletin bu konuda daha çok teşvik edici olması gerektiğini düşünülmektedir.

Ailelerin istediği sürece eğitime katılma hakları oluyor. Türkiye Cumhuriyetinde bu vatandaşlara eğitim imkânı veriyor. Her sınıfta en az iki üç tane Suriyeli çocuk var. Adaptasyon sürecini kısa sürede atlatacaklarını düşünüyorum. Bu şekilde rehabilite de edilmiş olacaktırlar. (39, 12 yıldır çalışan, Zücaciyesi, Evli, Erkek)

Eğitim haklarına sahip olduklarını düşünüyorum. Böyle hakları zaten olmalıdır. Burada Afganlılardan, çok fazla eğitim alan gençler var. Devlet bizim kendi çocuklarımıza nasıl imkân sağlıyorsa onlara da aynı hizmeti sağlıyor. Burs karşılığında eğitim verilmelidir. Bu insanların eğitimi tamamen sağlanmalıdır. (53, 16 yıldır çalışan, Simit Satıyor, Evli, Erkek)

Eğitimle ilgili olarak okula gittiklerini biliyorum. Eğer insanları topluma kazandırmak istiyorsak onlar için eğitmen olarak kendi eğitmenlerini getirmeliyiz. Bu şekilde daha sağlıklı olacaktır. (65, 35 yıldır Kitap Satıcısı, Evli, Erkek)

3.8.1.2. Hak ve Eşitlik Gözetilsin

Esnaflar tarafından Suriyelilere karşı olumsuz bir algılarının oluşmasında bir diğer etkende; Suriyelilere, üniversitelere sınavsız geçiş hakkının tanınmasıdır. Kendi halkına, öğrencisine bu hakkın tanınmamasından dolayı Suriyelilere karşı pozitif bir ayrımcılık yapıldığını düşünmektedirler. Bu düşünceye hâkim olan esnaflar genelde daha genç yaşta olanlardır. Eğitimin bir hak olduğu görüşme yapılan kişiler tarafından kabul edilmektedir. Eğitim hakkı konusunda olumsuz karşılanan durum ise üniversitelere sınavsız geçiş hakkına sahip olmalarıdır. Bu genç esnaflar tarafından olumsuz karşılanmaktadır. Sınavsız olarak üniversiteye girme haklarının kendi vatandaşlarına yapılan bir haksızlık olarak görülmektedir. Suriyelilere karşı pozitif bir ayrımcılığın yapıldığı düşünülmektedir. Üniversiteye giriş konusunda hak ve eşitliğin gözetilmediği belirtilmiştir. Bu durum olumsuz karşılanmaktadır.

Onların sınavsız üniversite hakkı var. Bu duruma ben karşıyım. Benim vatandaşım dururken onların sınavsız üniversiteye alınmasına karşıyım. Bu durumu desteklemiyorum. Bana göre şartlar aynı olmalı. (33, 23 yıldır çalışan, Oto yedek parça ustası, Evli, Erkek)

Temel eğitim için destekliyorum ama sınavsız bir yere girmesinler Hak ve eşitlik gözetilsin Benim vatandaşıma neden sınavsız üniversiteye giriş sağlanmıyor. Adaletli olsunlar. (28, 4 yıldır çalışan, Çantacı, Bekâr, Erkek)

Sınavsız üniversiteye yerleşmelerine karşıyım, öyle bir dünya yok. (49, 10 yıldır çalışan, Oto yıkama yağlama, Evli, Erkek)

3.8.2. Sağlık Hakkı

3.8.2.1. Sağlık Bir Haktır

Yapılan çalışmada esnafların Suriyeliler için sağlık hakkının bir hak olarak görüp görmedikleri üzerinde durulmuştur. Görüşme yapılan esnaflara yöneltilen sorular ise “Suriyelilerin sağlıkla ilgili hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsunuz, sağlık hakkı konusunda neler doğru ve yanlış yapılıyor size göre ve bu hakkın düzenlenmesi için neler yapılmalı?” şeklindedir. Bu konuyla ilgili görüşme yapılan esnafların çoğunluğunun hemfikir olduğu, Suriyelilerin sağlık hakkından yararlanması gerektiği ve bunun bir hak olduğu ve olması da gerektiğini ifade edilmiştir. Sağlık hakkından yeterince yararlanmaları gerektiği ve Türkiye’nin de bu konuda gerekli özveriye gösterdiği düşünülmektedir. Sağlık ciddi bir konu olarak kabul edilmektedir. Suriyeliler bir savaştan geldiği için çoğunun sağlığı tehlikede olduğu için sağlık hakkından yararlanmaları gerektiği düşünülmektedir. Sağlık hakkından Türkiye’de yeterince yararlandıkları düşünülmektedir. Suriyelilerin

sağlıkla ilgili sahip oldukları hakları başka bir ülkede kesinlikle bulamayacakları söylenmektedir. Türkiye'nin sağlık konusunda yeterince ilerde olduğu ve her geçen günde ileriye doğru adımlar atıldığı için mültecilerin bu konuda mağdur olmadığı düşünülmektedir.

Sağlık söz konusu olunca her şey sunulmalı yeterli haklara sahip olduklarını düşünüyorum bu konuyla ilgili. Yapılanlar yeterli ilaçlarını falan alıyorlar. Herhangi bir eksiklik söz konusu değil ülkemizde bütün imkânlar sunuluyor. Sağlık sonuçta, bunun için her şey yapılmalı. (58, 23 yıldır çalışan, hediyelik eşya dükkânı, Evli, Erkek)

Sağlık hakkından da yeterince yararlanıyorlar. Bu haktan oturma almış olanlar yeterli düzeyde yararlanıyorlar. İlaçlar ücretli, ücretsiz olmalı diye düşünüyorum. Pasaportu olmayanlarda, kamplarda yaşayanlarda ücretsiz olarak bu haklardan yararlanmalı. Pasaport şartı olmamalı. Lakin orada da sağlık hizmetleri hızlı bir şekilde yapılıyor ama ilaçlar falan ücretsiz olmalıdır. (55, Emekli Esnaf, Evli, Erkek)

Sağlık hakkının yeterli olduğunu düşünüyorum. Sağlık konusunda, bu konuda yardımcı olacak Türkiye'den daha ileri bir ülke bulamazlar. (28, 1 yıldır çalışan, Fotoğrafçı, Evli, Erkek)

3.8.2.2. Hak ve Eşitlik Gözetilsin

Esnaflardan kırk ve elli yaş aralığında olanlar; Suriyelilerin sağlıktan yeterince yararlandığı fakat kendilerine sunulan hizmetten ve haktan daha fazlasına sahip olmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Sağlık konusunda da Suriyelilerle eşit olmayı reddediş vardır.

Sağlıktan da çok iyi yararlanıyorlar. Bizden daha iyiler valla, Medical Parkta hizmet alıyorlar. (40,10 yıldır çalışan, Ayakkabı Satıcısı, Evli, Erkek)

Devletin sağlık konusunda sağladığı bütün haklara sahipler. Onların bizim gibi her hakka sahip olması doğru olan, yanlış olan ise benim haklarımın üstünde sağlık hizmeti olmalarıdır. Maddi ve manevi benim haklarım üzerinde bir hakka sahip olmalarının önüne geçilmeli eşit haklara sahip olmalıyız. (50, 25 yıldır çalışan, Kur'an-ı Kerim Satıcısı, Evli, Kadın)

Sonuçta sağlık hizmetidir. Yeterli düzeyde olmalı ve oldu da. Sağlık konusunda gerekli ilgi alaka gösterilsin ama devlete maliyeti olursa bizim sırtımızdan çıkacak. Böyle olursa halkımız, hepimiz maddi sıkıntı yaşarız. Devletimiz yeterince yapması gerekenleri yaptı. Sonuçta sağlık için yapılması gerekenleri yaptı. (50, 25 yıldır çalışan, Ambalaj, Erkek, Evli)

3.8.3 Çalışma Hakkı

Suriyelilerin eğitim, sağlık ve çalışma haklarıyla ilgili esnafların bakışının nasıl olduğu bunların hak olarak kabul edilip edilmediği araştırılmıştır. Son olarak da çalışma hakkıyla ilgili esnafların algısı araştırılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak da "Suriyelilerin çalışma hakkına sahip mi bu konuyla ilgili neler düşünüyorsunuz?" Çalışma hakkına sahip olmalılar mı size göre? Soruları yöneltilmiştir. Bunun

sonucunda esnafların Suriyelilerin çalışma hakkıyla ilgili algısı, elde edilen veriler sonucunda iki kategori ortaya çıkmıştır.

1. Suriyeliler “Ucuz İş Deposu”

2. Çalışmak Zorunluluktur

3.8.3.1. Suriyeliler Ucuz İş Deposu

Çalışma hakkı konusunda esnafların algısı olumsuz yönde olduğu görülmüştür. Suriyelilerin çalışması bir hak olarak görülmemektedir. Öncelikli çalışma hakkının, Türk vatandaşlarına verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Suriyeliler, Türk vatandaşlarına göre daha ucuza çalışmaktadır. Bu durumda emek piyasasında düşüş yaşanmaktadır. Bu durumda zararlı çıkan Türk vatandaşlarıdır. Genç yaşlı bütün esnafların üzerinde durduğu önemli noktalardan biri de şudur: Türkiye’de zaten işsizliğin olduğu ve çok fazla işsiz insanın bulunduğu belirtilmiştir. Bu sebepten dolayı önceliğin Suriyelilerin değil kendi işsiz vatandaşlarının olduğunu ifade edilmiştir. Suriyelilerin ucuza çalışarak emek piyasasının düşürülmesiyle kendi vatandaşlarının işsiz kalmasından dolayı Suriyelilerin çalışma hakkı olmasına olumsuz bakmaktadırlar. Olumsuz bakan esnafların hepsinin ortak tepkisi, Suriyelilerin kendi işsiz vatandaşının önüne, emek piyasasını düşürerek kendilerinin geçmesidir.

İhtiyaç duyulduğu yerde çalışmaları iyi ama aynı işi bizim insanımızda yapabilecek konumda iken ve çok fazla işsiz insanımız varken onların çalıştırılması sıkıntı çıkartır. (39, 12 yıldır Çalışan, Zücciyeci, Evli, Erkek)

Suriyelilerin çalışma durumuna olumlu bakmıyorum emek piyasasını düşürdükleri için. (37, 12 yıldır Çalışan, Elektrikçi, Evli, Erkek)

Bizim işsizimizin önüne geçmiş oluyorlar daha ucuza çalışıyorlar. Bizim de birçok işsizimiz var. (65, 35 yıldır çalışan, Kitap satıcısı, Evli, Erkek)

Çalışma için yeterli haklara sahipler fakat çalışma hakkına sahip olmasınlar. Olumlu bakmıyorum. Bizim de o kadar çok işsiz insanımız var. (48, 8 yıldır çalışan, Bekar, Kadın)

Sanayisi, ekonomisi işsizliğe cevap veremeyen bir ülkeyiz. Bu süreçte kendi ülkesindeki gençler işsizken bu insanlara iş için öncelik vermek sıkıntı çıkartacaktır. Öncelikle bizim halkımızın bu problemini çözmeliyiz ki sıra onlara gelsin. Bizim insanımız işsiz dururken onlar ucuza çalışıp iş gücünün fiyatlarını düşürüyorlar bu yönden olumsuz bakıyorum. Çalışma hakları olduğu düşünmüyorum. Bizim insanımız işsiz dururken onları işe almak yanlış olur. Kendin açken sadaka verilir mi hiç? (65, 30 yıldır çalışan, Kitap Satıcısı, Evli, Erkek)

Çalışma haklarına sahipler ama ben desteklemiyorum. Suriyeliler çıkıp geliyor 600 TL ye çalışıyorlar. Bu durumda bizim vatandaşımız işsiz kalıyor. (61, 40 yıldır çalışan, Çay ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Suriyelilere memurluk falan verilmesin bizim onca işsiz gencimiz varken onlara hak tanınmasına çok karşıyım. Madem bu kadar işe yarıyorlardı. Neden topraklarını bırakıp geldiler. (33, 23 yıldır çalışan, Oto Yedek Parça Ustası, Evli, Erkek)

3.8.3.2. Çalışmak Zorunluluktur

Suriyelilerin çalışmasına olumlu bakanlar ise yani çalışabilirler diye düşünen genç ve yaşlı esnaflar bulunmaktadır. Suriyelilerin iş hayatı içersinde olmaları gerektiği düşünülmektedir. Yasal olarak çalışma izin hakkına sahip olmalarından ziyade kendi hayatlarını idame ettirecek için bir şekilde çalışıyor olmaları gerektiği düşünülmektedir. Suriyelilerin dilenmelerindenise çalışmaları daha yerinde bulunmaktadır. Genel olarak görüşme yapılan esnaflar Suriyelilerin çalışmasının bir hak olarak kabul etmemektedir. Suriyeliler çalışabilir diyen esnaflarda Suriyelilerin dileneceklerine çalışmalarını daha doğru bulmaktadır.

Çalışma haklarının var olduğunu biliyorum. Mecburen bu duruma olumlu bakıyorum. Bakmak zorundayım çalışmaları daha iyi olacak çalışmayıp da ne yapacaklar. (36, 6-7 yıldır çalışan, Takıcı, Evli, Erkek)

Dilenmelerinden ziyade çalışmaları daha iyi olur bence. Ama Öncelik bizim insanımızda olmalıdır. (33, 23 yıldır çalışan, Oto yedek Parça Ustası, Evli, Erkek)

Kırsal alanda; tarımda ve hayvancılıkta çalışanları var. Suriyelilerden dükkân açanlar var. Kurban bakmaya gittiğim zaman orda gördüm orda bile çok fazla Suriyeliler vardı. Mesela bizden Almanya'ya gidenler çok kötü işlerde çalıştılar. Suriyeliler dileniyor diyoruz ya hep, aslında buralarda dilenlerin birçoğunu biz Suriyeli zannediyoruz ama aslında dilenen kişiler arasında Hatay nüfusuna kayıtlı kişiler de var. Kendilerini Suriyeli gibi gösteriyorlar. (60, Emekli Esnaf, Evli, Erkek)

3.8.4. Suriyeliler ve Barınma Sorunu

Suriyelilerin gelmesiyle birlikte birçok konuda toplum içersinde sıkıntı yaşandığı gibi “barınma” konusunda da ciddi problemler ortaya çıkmıştır. Bu problemleri tespit etmek için “Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kira fiyatlarında azalma ya da yükselme gibi bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz? Kiralık bir eviniz olsa Suriyelilere verir misiniz?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorular kapsamında genç ve yaşlı esnafların ifadeleri yapılan görüşmede elde edilen veriler arasında iki tane önemli bir sonuç ortaya çıkmıştır.

1. Emlak Piyasasında Yükseliş
2. Konut Yaşantısına Uyum Problemi

3.8.4.1.Emlak Piyasasında Yükseliş

Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kira fiyatlarında ciddi anlamda yükselişlerin yaşandığı ifade edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında etkili olan ise kendi esnaflarının bu duruma bir fırsatçılık gözüyle bakması ve bu durumdan yararlanması olarak ifade edilmiştir. Bunun sonucunda Emlak piyasasında yükselişlerin meydana geldiği belirtilmiştir. Emlak piyasasının yükselmesinden kendi insanların mağdur olduğu söylenmektedir. Biranda yükselen kira fiyatlarının ödenmesinde ve kiralık ev bulmakta sıkıntılar yaşanmaktadır. Görüşme yapılan esnafların söylemlerinden şu sonuca ulaşılmaktadır. Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kira fiyatları yükselmiştir. Bu durumu da fırsatçılığa çeviren kendi emlakçıların, insanların olduğu söylenmektedir. Bu durumdan daha çok olumsuz yönde etkilenen ise kendi vatandaşlarının olduğunu belirtmişlerdir.

Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kiralılar yükseldi. Ama Suriyeliler genelde en az iki aile birlikte yaşadığı için bu yüksek kiralılar onlara çok fazla dokunmuyor. Fakat bizim halkımıza ağır geliyor. Yüksek kiralardan bizim halkımız mağdur oluyor. Bizim bir ailemizin yaşadığı evlerde Suriyeliler en az iki ve daha fazla aile yaşamaktadır. (60, 30 yıl çalışmış, Emekli Esnaf, Evli, Erkek)

Emlak piyasası yükseldi NATO'dan para geldi birçok Suriyelinin para sıkıntısı yok. (50, 25 yıldır çalışan, Ambalajcı, Evli, Erkek)

Ülkemizde bu bir fırsatçılık emlakçılık 1-3-5'e katladı. Bu konuyla ilgili aslında bir kanun yasası çıksa çok iyi olur. (40, 10 yıldır çalışan, Ayakkabı Satıcısı, Evli, Erkek)

Şuanda kiralık ev bulamıyorum mesela kendime uygun daha önce 250 TL olan ev kiralaları şuanda 350 TL'ye kiraya veriliyor. Kira fiyatları sürekli yükseliyor. Suriyeliler tarafından çok fazla talep görünce bir anda yükseldi. (45, 20 yıldır çalışan, Gümüşçü, Evli, Erkek)

Kira fiyatlarının artması hep Iraklıların yüzünden oldu. Çünkü Iraklılar kiralalarını genelde peşin olarak verdiler. Örneğin 500 olması gereken kirayı 800 TL veya 900 TL'den veriyorlar. Bu durumdan da mağdur olanlar bizim halkımız ve genelde Suriyeliler oluyor. (50, 30 yıldır çalışan, Saatçi, Evli, Erkek)

3.8.4.2. Konut Yaşantısına Uyum Problemi

Esnaflarla yapılan görüşme sonucunda elde edilen verilerde, barınma konusunda Suriyelilere karşı bir ayrımcılığın yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Esnafların Suriyelilere kendi evlerini kiralık olarak vermek istemedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumun nedenleri arasında; Suriyelilerin evleri çok pis kullanması, bir evin içerisinde en az iki üç aile birlikte yaşamalarından dolayı etrafı çok fazla rahatsız ettikleri düşünülmektedir. Bazı esnaflar ise kendi vatandaşına daha ilk başta öncelik sunacağını belirtmektedir. Kiralık bir evi olsa dahi Suriyelilere vermektense

kendi insanına vereceğini belirtmektedir. Suriyelilerin yaşadıkları mekânların kullanımına yönelik olarak şikâyetler dile getirilmektedir. Bu noktada da Suriyelilere ayrımcılık yapıldığı ötekileştirmeye gidildiği tespit edilmiştir. Bu düşünceye hâkim olan esnaflar genellikle daha genç yaşta olan erkek esnaflardır. Dolayısıyla da esnaflık da çok fazla geçmişleri olmayan kişilerdir. Kadın esnaflarda barınma konusuyla ilgili ayrımcılık yapıp ötekileştirmeye gitmektedir.

Suriyelilere kiralık evleri olsa dahi vermeyeceklerinin belirterek Suriyelilere karşı ötekileştirmeye gidilmiştir.

Kendi evimi Suriyeliye vermem. Çünkü etrafımda duyuyorum, evde yaşamayı ve evi kullanmayı çok fazla bilmiyorlar. Mesela bir Suriyeli aile laminat zemini yıkamış çünkü temizlemeyi bilmiyorlar bizim gibi. (50, 25 yıldır çalışan, Kur'an-ı Kerim Satıcı, Evli, Erkek)

Kiralık bir evim yok olsa bile bir Suriyeliye vermem Türk'e veririm öncelikle kendi vatandaşına veririm. (38, 12 yıldır çalışan, Yufkacı, Bekâr, Erkek)

Gönlümüz ister lakin bir evin kapasitesi azami dört kişidir. Faka Suriyelilere bir bakıyorsun en az on kişi onu geçiyor hatta. Birde bu insanlar kurallara uymuyorlar etrafa çok fazla rahatsızlık veriyorlar. (65, 30 yıldır çalışan, Kitap satıcısı, Evli, Erkek)

Suriyeliler evleri çok pis kullanıyorlar kiralık evim olsa vermem kesinlikle. (48, 8 yıldır çalışan, Simit satıcısı, Bekâr, Kadın)

3.8.5. Suriyeliler ve Vatandaşlık Hakkı

Suriyelilerle ilgili çok fazla gündemde olan konulardan bir tanesi de Suriyelilere “vatandaşlık hakkının” verilmesidir. Bu konuyla ilgili olarak “Türkiye’deki Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesine nasıl bakıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda görüşmecilerden elde edilen verilerde Suriyelilere vatandaşlık verilmesine çoğunluk karşı çıkarken Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı çıkmayanların da olduğu tespit edilmiştir.

3.8.5.1. Suriyelilere Vatandaşlık Hakkı Verilmemeli

Elde edilen verilerde, vatandaşlık hakkının verilmesiyle ilgili görüşme yapılan esnafların ifadeleri büyük çoğunlukla aynıdır. Genç, yaşlı esnaf; eski, yeni esnaf çoğunluğunun ifadesi vatandaşlıkla ilgili olumsuz yöndedir ve vatandaşlık verilmesi istenmemektedir. Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesi esnafın üzerinde büyük bir tepki uyandırmıştır. Birçok farklı nedenlerden dolayı vatandaşlık hakkının verilmesine karşı çıkılmaktadır. Devlet olarak kendini ancak yettiği başka bir millete bakamayacağı sosyoekonomik olarak sıkıntılar yaşanacağı düşünülmektedir. Suriyelilerle “eşit olmak reddedilmektedir.” Suriyelilerle aynı haklara sahip olmak

istenmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı hak etmedikleri düşünülmektedir. Türk vatandaşlarının bu vatani kazanmak için çok fazla mücadele ettikleri ve şehit verdikleri söylenmektedir. Sonradan gelip bu ülkenin vatandaşı olarak kabul edilemeyecekleri ifade edilmektedir. Bir de şu boyuttan bakanlar vardır. Farklı bir ülkeye gidildiği zaman kendilerine hemen vatandaşlık verilmediği, neden Suriyelilere vatandaşlık verilsin diyerekten tepki gösterilmektedir. Elde edilen verilerde Suriyelilere vatandaşlık hakkının verilmesine karşı çıkan esnaflarda bulunmaktadır. Bu karşı çıkışının nedenleri ise verilerle elde edilen sonuçlara göre şu şekilde sınıflandırılabilir.

1. Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yük

2. Eşit Olmayı Reddediş

3. Vatandaşlığa Layık Görülmemek

Yukarıda ifade edilen üç maddede, görüşme gerçekleştirilen esnafların vatandaşlık hakkının verilmesine neden olumsuz baktığı, gerekçelerinin neler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.8.5.1.1. Sosyoekonomik ve Siyasi Yük

Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusu gündeme gelmesiyle beraber Suriyelilere yönelik olarak algılar, gerekçeleriyle beraber dile getirilmiştir. Türkiye'nin sosyoekonomik olarak kendisine ancak yeterli olabildiği düşünülmektedir. Eğer Suriyelilere vatandaşlık verilirse Türkiye'nin çok daha zor durumda kalacağı düşünülmektedir. Suriyelilere vatandaşlık verilmesi Türkiye'yi siyasi bağlamda da sıkıntıya düşüreceği ifade edilmiştir. Suriyelilerin, sosyoekonomik olarak ve siyasi olarak Türkiye için büyük sorunların oluşmasına neden olacağı düşünülmektedir.

Vatandaşlık verilmesini istemiyorum. Bu duruma olumsuz bakıyorum. Biz kendi ülkemize ancak yeterliyiz. Başka ülkeden bir insan istemiyorum. (43, 17 yıldır çalışan, Kırtasiyede çalışıyor, Evli, Erkek)

Verilmesinden yana değilim vatandaşlığın. Bizim ülkemizin ciddi sıkıntıları var. Yani başımızdaki ülkelerde büyük problemler var. Onlarla ilgili ciddi problemlerimiz var. Bu sürede vatandaşlık konusuna olumlu olarak bakamayız. (53, 35 yıldır çalışan, İnşaat işleri, Evli, Erkek)

Vatandaşlık verilmesin. Çünkü biz kendi kendimize ancak kavrulabiliyoruz. (58, Emekli esnaf, Evli, Erkek)

Hayır, vatandaşlık verilmesin ülkenin maddi manevi durumu ortada zaten. (28,4 yıldır çalışıyor, Güvenlik Görevlisi, Bekâr, Erkek)

“... Türk’üz biz kapımıza gelen tabi ki de alacağız. Ama vatandaşlık verilmesi yanlış olacak bana göre. Vatandaşlık verilmesine karşıyım. Ülkelerine geri dönsünler gitsinler artık. (58, 25 yıldır çalışan, Restorantta Müdür, Evli, Erkek)

Vatandaşlık verilmesinden yana değilim. Bu duruma olumlu bakmıyorum. İleride her açıdan ekonomik olarak siyasi olarak sıkıntı yaşarız. (36, 20 yıldır Çalışan, Gümüşçü Erkek)

Vatandaşlık hakkı verilmesin. Memleketimizin yapısında değişiklik olacağını düşünüyorum. Avrupa ülkesi olduğumuzu düşünürsek eğer terör konusunda daha çok problem yaşarız. (37, 12 yıldır çalışan, Elektrikçi, Evli, Erkek)

Verilmesinden yana değilim olumlu bakmıyorum ülkemiz için hiç iyi olmaz zaten. Birçok problemimiz var. Bu durum diğer ülkeler için bir koz olur.” (35, 7 yıldır çalışan, Türkcel Satış Noktası, Evli, Erkek)

Vatandaşlık hakkı verilmesin çünkü ülkemiz için sıkıntı çıkaracağını düşünüyorum. (51, 25 yıldır çalışan, WC de ücret alımında, Evli, Kadın)

Verilmesin. Türkiye’nin yapısı genç. Onlar Genç Türklerle uyum sağlayamaz. Bunlar ellerine fırsat geçti mi başka yollara da başvurabilir. Ülke olarak zorda kalabiliriz sıkıntı oluşturlar. (38, 9 yıldır çalışan, Sigortacı, Bekâr, Erkek)

3.8.5.1.2. Eşit Olmayı Reddediş

Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusuna algıların olumsuz yönde olmasında Suriyelilerle aynı hakları sahip olunmak istenmemektedir. Suriyeliler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olursa eğer vatandaş olarak birçok hakka ve imkâna sahip olacakları için Suriyelilerin de kendileriyle aynı hakka sahip olması istenmemektedir. Suriyelilerle haklar konusunda eşit olmayı reddedişin var olduğu tespit edilmiştir.

Vatandaşlık verilecek bu gidişle ama verilmesini istemiyorum. Onlarla aynı haklara sahip olmak istemiyorum. Biz başka bir ülkeye gittiğimizde bizi gittiğimiz ülkede kendi vatandaşlığına mı alıyor? Biz böyle bir muamele görmüyoruz. Mesela Almanya’ya gidenler gibi. (50, 25 yıldır çalışan, Kur’an-ı Kerim satıcısı, Evli, Erkek)

Suriyelilerle aynı haklara sahip olmak istemiyorum. Kendi memleketlerimizde yabancı mı olalım. (36, 28 yıldır çalışan, Pasta Ustası, Evli, Erkek)

Karşıyım bu duruma çünkü bana göre onlara vatandaşlık hakkı vermek onları vatansızlaştırmaktır. Suriye’ye vatanlarına geri dönsünler bunun için çaba gösterilsin. Bu insanları buraya da bu şekilde alarak adeta ötekileştiriyoruz. Bu yüzden bizim vatandaşımız, kolay ucuz kullanıyor. Örneğin Kanada da bana hemen vatandaşlık veriliyor mu? (40, 10 yıldır çalışan, Vodafone Satış, Erkek)

3.8.5.1.3. Türk Vatandaşlığına Layık Görülmemek

Suriyelilerin, Türk vatandaşlığına alınmasının kabul edilmemesinin önemli etkenlerinden biri de Suriyelilerin Türk vatandaşlığını hak etmediği ve bu vatandaşlığa layık görülmemesidir. Görüşme gerçekleştirilen esnaflar Türkiye

Cumhuriyeti'nin kolay kolay elde edilmediği bu devletin kurulması için çok fazla mücadele edildiği ve çok kanlar akıtıldığı belirtilerek Suriyelilerin sonradan gelip bu ülkenin vatandaşı olmak gibi bir haklarının olmadığı ifade edilmiştir.

Hayır! Vatandaşlık verilmesin bu vatani biz öyle kolay kolay elde etmedik yıllarca mücadele ettik. Bu kadar kolay değil bu ülkede yaşamak. (60, 35 yıldır çalışan, Gemi Hediyelek Ustası, Bekâr, Erkek)

Karşıyım vatandaşlık verilmesine biz bu vatani kolay kazanmadık. Onlar ne yaptı ülkelerinden kaçtılar. Biz bu vatan için ne kadar kanlar döktük fedakârlıklar yaptık. (58, 23 yıldır çalışan, Hediyelek Eşya Satıcısı, Evli, Erkek)

Bu duruma kesinlikle karşıyım Bu ülkede benimle birlikte ne kazanmış. Şimdi gelip benim ülkemde benimle birlikte yaşayacak. Vatandaşlık verilirse bu insanlara, ilerleyen yıllarda bizler bu ülkede mülteci konumuna düşebiliriz. Onlar ülkemizi ele geçirmeye çalışırlar. Nüfus olarak çoğalmanın peşine düşerler ve bizler için ciddi sıkıntılar meydana gelir. (53, Emekli Esnaf, Erkek, Evli)

3.8.5.2. Vatandaşlık Hakkı Verilmeli

Yukarıdaki alıntılarda da ifade edildiği gibi esnafların büyük çoğunluğu Suriyelilere vatandaşlık hakkının verilmesine karşı çıkmaktadır. Fakat bu esnaflardan azınlık diyebileceğimiz kadar küçük bir kısmı ise vatandaşlık hakkının verilebileceğini söylemektedir. Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilsin diyen çok fazla esnaf yoktur birkaç kişi sadece vatandaşlık hakkının verilebileceğini ifade etmiştir. Bu durum olumsuz olarak düşünülmemektedir. Bu esnafların diğer esnaflardan sosyoekonomik olarak yaş olarak farklılıkları yoktur. Yaş olarak, sosyoekonomik olarak aynı kategori içerisinde ele alınabilir. Vatandaşlık hakkının verilmesine olumlu bakan kişilerin düşüncelerini iki farklı kategoride ele alınmaktadır. Şu şekildedir.

1. Devletin Gerekliliği
2. Kalifiyeli Olanlara Vatandaşlık Haktır

3.8.5.2.1. Devletin Gerekliliği

Suriyelilere vatandaşlık verilmesi Samsun yerelinde görüşme gerçekleştirilen esnaflardan genel olarak algı olumsuz iken, Suriyelilere vatandaşlık verilmesine olumlu bakanlarda bulunmaktadır. Bu esnaflar daha uzun zamandır esnaflık yapan ve yaş olarak kırk yaş üzerindeki ve uzun yıllardır çalışan esnaflardan sadece iki esnafın söylemidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin içerisinde geçmişten bugüne kadar her zaman farklı etnik kökenden kişilerin bulunmasından dolayı Suriyelilerin de bulunabileceği ifade edilmiştir.

Vatandaşlık Verilsin verilebilir. Ulus bir devletiz biz Amerika gibi 200-300 yıllık devlet değiliz. Amerika gibi değiliz. (50, 30 yıldır çalışan, Saat Satıcısı, Erkek, Esnaf, Evli,)

Vatandaşlık tabii ki de verilebilir. Biz geçmişe dönüp baktığımız zaman, Osmanlıda bu milletlerle birlikte. İşte bu nedenden dolayı yani birlikte yaşayabiliyormuşuz. Bugünde yaşıyoruz, ben bir sıkıntı görmüyorum. (40, 12 yıldır çalışan, Büfe işletiyor, Evli, Erkek)

3.8.5.2.2 Kalifiyeli Olanlara Vatandaşlık Haktır

Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriyeliler arasında mesleki olarak farklı statüde olan kişiler bulunmaktadır. Gelen Suriyelilerin çeşitlilik göstermesi vatandaşlık konusunda da farklı algıların oluşmasında etkili olmuştur. Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunda, Suriyelilerin hepsine değil sadece içlerinden kalifiyeli olanların vatandaşlığa alınabileceği ifade edilmiştir. Suriyelilerin hepsinin vatandaşlığa alınmasındansa mesleki olarak Türkiye'ye faydası olacak kişilerin alınmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Yaş olarak orta yaşta, uzun yıllar çalışmış bir esnafın söylemidir. Bu söylem, yaygın bir şekilde dile getirilen bir söylem değildir.

Hepsine vatandaşlık verilmesine karşıyım. Belirli aşamalar ve kademelerden geçmeleri gerek. Öncelikle daha kalifiyeli işlerde çalışacak kişilere vatandaşlık hakkı verilsin. Örneğin bir doktor olan kişiye vatandaşlık hakkı verilmesi gerek. Hepsine aynı şartlar altında vatandaşlık hakkı verilmesi olmaz. (39, 14 yıldır çalışan, Züccaciye, Evli, Erkek)

Yukarıdaki alıntılarda da ifade edildiği gibi esnafların büyük çoğunluğu Suriyelilere vatandaşlık hakkının verilmesine karşı çıkmaktadır. Fakat bu esnaflardan azınlık diyebileceğimiz kadar küçük bir kısmı ise vatandaşlık hakkının verilebileceğini söylemektedir. Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilsin diyen çok fazla esnaf yoktur sadece birkaç kişi vatandaşlık hakkının verilebileceğini ifade etmiştir. Bu durum olumsuz olarak düşünülmemektedir.

3.9. Toplum İçine Bırakılmamak Kamp ve Gözetim Altında Oluş Önerisi

Yapılan çalışmada son olarak Suriyelilerle ilgili esnafların olmasını istediği yapılması gerekenin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Bu konuyla ilgili olarak da “Suriyeliler sorunu çözmek için neler yapılmalı önerileriniz nelerdir?” Araştırılan bu konuyla ilgili ilave etmek istediğiniz bir şeyler var mı?” Soruları esnaflara yöneltilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak esnafların hepsi Suriyelilerle ilgili yapılması gereken konuda aynı öneride bulunmuştur. Suriyeliler için “tampon bir bölgenin oluşturulması” gerektiğini söylemleri ortaya çıkmıştır.

Esnafların dile getirdiği Suriyelilerin hepsinin kayıt altında olmadığı ve şehir içlerine çok fazla yayıldığıdır. Bu durum hem kendileri için hem de Suriyeliler için

sıkıntı oluşturabilmektedir. Esnaflar da genel olarak bu durumdan şikâyetçi olmaktadır. Bütün Suriyelilerin kamplarda barınması gerektiği düşünülmektedir. Kamplarda yaşamlarına devam etmeleri gerektiğini buralarda yaşamının onlar için de kendileri için de çok daha iyi olacağını ifade edilmiştir. Kamplarda kalan Suriyelilere gereken hizmet yardım buralarda sağlanmaktadır. Eğer bütün Suriyelilerde kamplarda yaşasalardı şayet şehirlerde yaşamış oldukları sıkıntılara maruz kalmayacakları düşünülmektedir. Suriyelilerin belirli bir bölgede yaşamalarının hem Suriyeliler için hem de kendileri için sosyolojik bağlamda yaşanacak birçok probleme çözüm sağlanacağı düşünülmektedir.

Suriyelilerin, toplu halde yaşamaları için tampon bir bölgenin oluşturulmasıyla buralarda yaşayan kişilere halkımız tarafından da daha çok yardım yapılacağı yaşamlarının daha yaşanılır kılınacağını ifade edilmektedir. Çünkü Suriye'den gelen kişilerin büyük çoğunluğu kamplarda değil de şehirlerde yaşamını devam ettirmektedir. Bu süreçte maddi manevi birçok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Eğer kamplarda yaşamlarını devam ettirselerdi gereksinim duydukları bütün alanlarda ihtiyaçları sağlanmış olacaktı. Bugün yaşamış oldukları problemler çok aza indirileceği ifade edilmektedir.

Suriyelilerin gelişiyile ilgili sıkıntı yaşadıkları birçok konu oluşmaya başlamıştır. İş konusunda, güvenlik konusunda özellikle dilenen Suriyelilerin varlığı esnaflar arasında yabancılara karşı düşmanlığın oluşmasına neden olmuştur Birçok alanda yaşanan sıkıntıların en az seviyeye indirilmesi ve bu insanların, daha yaşanabilir bir yaşam standartlarında yaşamlarını devam ettirebilmeleri için kamplarda yaşamaları gerektiğin düşünülmektedir.

Bir bölgeyi mülteciler için ayırırdım. Bütçeme bakarım yıllık aylık olarak bu şekilde her şey daha düzenli olacaktır. Bu bölgede uyum sağlandıktan sonra daha iyi olacaktır. Bu şekilde daha iyi uyum sağlanacaktır. Tampon bir bölgenin oluşturulması gerekmektedir. (60, 30 yıldır çalışan, Gemi Ustası, Bekâr, Erkek)

Tabi yapılanlar mutlaka doğru. Ama içimize bu kadar sokmasaydık çok daha iyi olurdu. (40, 10 yıldır çalışan, Ayakkabı Satıcısı, Evli, Erkek)

Amerika, Almanya, Japonya ve Rusya bu ülkeleri de tabi tutunmak gerek bu insanlar sadece bize mi misafir? Onlarda taşın altına ellerini koymalılar. Biz ne yapıyoruz? Bu ülkelere Show yapıyoruz gerek yok. Bu insanlar için belirli stratejiler kurallar koyardım belirli bölgelerde tutardım. Acil sağlık için hizmetleri verirdim öncelikle. (40,10 yıldır çalışan, Vodafone Satış sorumlusu, Erkek)

Hepsi için Çadır kentler yapılmalı. Toplumun içine bırakılmamalı. Toplumun içine girdikleri zaman daha da çok zor durumda kalıyorlar. Çadır kentlerde bu insanlara daha çok yardım olurdu ama daha çok

merhamet edilirdi. Toplum bu kadar tedirgin olmazdı. Çadır kentlerde bu insanları barındırırdım. Orada yardım ederdim. Bütün imkânları burada sağlamaya çalışırdım. (58, Emekli, Esnaf, Evli, Erkek)

Bu insanlar için tampon bir bölge oluşturulmalı ve topluca bir yerde barınmalılar. (31, 12 yıldır çalışan, Ayakkabı Satıcısı, Bekâr, Erkek)

Bir yerde toplanmalıydı bu insanlar tampon bir bölgede yaşamalılar. İçimize sokmamalıydık. Bu insanları bir yerde toplardım. Bu şekilde olsaydı eğer şimdikinden daha fazla yardım edilirdi. Onlar için ayrı bir okul açardım. Bu insanları böyle ülkemizin her yerine salmazdım. Beş yıldızlı bir psikolog eşliğinde destek de verirdim. (50, 25 yıldır çalışan, Kur'an-ı Kerim Satıcısı, Evli, Kadın)

Toplu halde bir yerde toplardım, bir yerde bakardım, yardım ederdim. Daha iyi olurdu. Adam gibi de bakardım. (49, 10 yıldır çalışan, Oto Yıkama Yağlama, Evli, Erkek)

Toplumumuzda kaynaştırılmasını doğru bulmuyorum. Ağaç yaş iken eğilir, çözüm sağlamaz derhal kamplara veya memleketlerine yerleştiririm. (51, 25 yıldır çalışan, Çay Ocağı işletiyor, Evli, Erkek)

Çadır kent kurardım. Toplum içinden uzak tutardım. (43, 17 yıldır çalışan, Kırtasiye Çalışanı, Evli, erkek)

Belirli bir kampları var orda kalsınlar isterdim. Kamp oluşturdum. Ne gerekiyorsa orda yapardım. (35, 10-11 yıldır çalışan, Pasta Ustası, Evli, Erkek)

Bu insanların bir bölgede bir yerde toplanması gerekmektedir. Bu şekilde hem onlar için hem de bizler için daha iyi olacaktır. Bu şekilde içimize yayılmalarından ziyade bu insanları bir bölgede toplardım. (40, 12 yıldır çalışan, Büfe işletiyor, Evli, Erkek)

Kalıcı olduklarını düşünmüyorum ama bu kaldıkları süre zarfında da dil problemlerinin çözülmesi gerekmektedir. Bizlerin onların dilini öğrenmemizden ziyade onların bizim dilimizi öğrenmesi gerekmektedir. Kursların açılması gerekmektedir. Halk eğitim merkezlerinin belediyelerin bu yönde aktif olması gerekmektedir... (35, 7 yıldır çalışan, Turkcell Satış Sorumlusu, Evli, Erkek)

SONUÇ

Türkiye son yıllarda yoğun bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Uluslararası göç kapsamında, Türkiye coğrafi konumu nedeniyle Batı ve doğu arasında transit ülke konumunda yer alarak adeta bir köprü görevi görmüştür. Aynı zamanda Türkiye göç veren de bir ülke konumundaydı. Son yıllarda tüm dünyada artan uluslararası göç; hedef ülke, transit ülke ve kaynak ülke konumlarında olan ülkelere karmaşık bir hal kazandırmıştır. Türkiye’de genelde göç veren ve transit ülke konumundayken son yıllarda gerçekleşen göç hareketliliğinde ise hedef ülke haline gelmiştir. Türkiye’nin hedef haline gelmesinde Suriye’de meydana gelen iç savaştan dolayı Türkiye’ye sığınan Suriyeliler daha çok etkili olmuştur. Suriye’den üç buçuk milyon kişi Türkiye’ye giriş yapmıştır.

Suriyelilerin sayısında meydana gelen bu artış Türkiye’de mülteci kavramının çok fazla duyulmasına neden olmuştur. Suriyelilerin bir kısmı barınma merkezlerinde kalırken barınma merkezleri dışında yaşayanlarda bulunmaktadır. Birçok şehirde Suriyelileri görmek mümkün hale gelmiştir. Bu şehirden birisi de Samsun’dur. Samsun’da gerçekleştirilen bu çalışmada Suriyelilerin, hukuksal olarak sahip olduğu haklara yönelik algıların tespit edilmesi ve mülteci kavramının nasıl algılandığı ve nelerle ilişki kurularak anlaşıldığı bu çalışmanın amaçlarındandır.

Suriyelilerin Türkiye’ye gelmesiyle beraber, Türkiye hukuksal anlamda yeni çalışmalar gerçekleştirmiştir. Çünkü mevcut olan sözleşme ve yönetmeliklerde kitleler halinde gelen Suriyelileri kapsamı altına alacak bir koruma kavramı bulunmamaktaydı. Suriyelilerin mülteci olarak kabul edilmesinin önünde coğrafi olarak bir sınırlama olduğu için mülteci statüsü altında kabul edilmeleri imkânsızdı. Çünkü Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesine 1961 yılında dâhil olmuş, 1967 yılında imzaladığı protokolle mülteci kavramına coğrafi çekince koyarak kabul etmiştir. Suriye’den de 2011 yılından itibaren milyonlarca Suriyelinin Türkiye’ye giriş yapması Türkiye’yi yasal mevzuatlarda çalışma yapmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda 2013 Nisan ayında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkartılmıştır. Bu kanun içersinde mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma olarak uluslararası koruma statüleri ve hakları açıklanmıştır. Bu kanununda Türkiye’de yasal olarak ilk defa açıklanan ve resmi bir belgede yer alan “geçici koruma statüsü” açıklanmıştır. Suriyelilerin ancak geçici koruma statüsü altında korunacağı ve kabul edileceği açıklanmıştır. Ayrıca alacakları hizmetin belirlenmesi için yönetmelik

yayınlanacağı ifade edilmiştir. 2014 yılında “Geçici Koruma Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu yönetmelikle Suriyelilerin Türkiye’de alacakları hizmetlerin içeriği açıklanmıştır.

Suriyelilerin gelmesiyle beraber çok fazla tartışma konusu olan popüler bir söylem haline gelen mültecilik kavramına yönelik Samsun yerelindeki esnafların algılarından elde edilen veriler ışığında farklılık doğurduğu ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen bu çalışmada; görüşme gerçekleştirilen esnafların, mülteciliği hangi kavramlarla tanımlandığı nasıl tarif edildiği tespit edilmiştir. Mültecilik kavramını, vatansızlık olarak, yoksulluk olarak ve hicret eden olarak açıklanmaktadır. Bu üç kavram üzerinde algılar yoğunlaşmıştır. Mültecileri sosyoekonomik olarak çok zor durumda kalan kişiler, yoksul olan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Sosyoekonomik olarak yaşanan bu problemlerden dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan kişiler olarak görülmektedir. Başka bir ülkeye göçün zorunlu olarak yapıldığı ifade edilmektedir. Mültecilik kavramını “vatansızlık” olarak tanımlayan esnaflar ise mültecilik kavramını yoksulluk olarak gören esnaflara göre daha uzun yıllar çalışmış esnaflardır. Mültecilik kavramı vatansızlık kavramıyla özdeşleştirilmiştir. Mülteciler, vatani olmayan kendi vatanlarını terk ederek başka bir ülkeye sığınan kişiler olarak görülmektedir. Bu kavramların yanında mültecilik kavramını din bağlamında açıklayan esnaflarda bulunmaktadır. Son yıllarda yoğun bir şekilde Türkiye’ye gelen mülteci hareketini geçmişte yaşanan hicret olayına benzetilmektedir. Mülteci olarak gelen kişilerin muhacir kendilerin ise ensar olduğunu düşünen kişiler bulunmaktadır. Sığınmacı kavramı ise genç esnaflar tarafından; savaştan zulümden zorunlu olarak kaçan, ülkesini terk eden, başka bir ülkeye kaçak yollarla sığınan kişi olarak ifade edilmektedir. Göçmen kavramı iki şekilde ifade edilmiştir: ekonomik nedenlerden dolayı başka bir ülkeye göç eden kişi, diğeri ise balkanlardan gelen kişiler balkan göçmenleri olarak ifade edilmektedir. Yabancı kavramında ise farklı algılar ortaya çıkmıştır. Yabancı kavramı, farklı bir ülkeden, Türkiye’ye tatil amaçlı gelen kişiler olarak görülmektedir. Fakat yaşlı esnafların yabancı kavramını tanımlaması şu şekildedir: “bizden olmayan” kişiler şeklinde ifade edilmiştir. Bizden olmayan derken ise yabancı olarak tarif ettikleri kişileri kendilerine yakın hissetmeyen, sosyokültürel olarak, dil, din ve birçok yönden farklıların bulunduğu kişiler ifade edilmiştir. Daha çok Avrupa’dan gelen Batı’dan gelen kişiler olduğu düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen çalışmada, Suriyelilerin statüsüne yönelik algılar da tespit edilmiştir. Suriyelileri Türkiye’de sadece “misafir statüsünde” kalması gerektiğine yönelik algılar tespit edilmiştir. Türkiye’de Suriyelilerle ilgili şuanda var olan mevzuat zaten Suriyelilere “bugün varsın ama yarın gideceksin” söylemini destekleyici şekildedir. Fakat var olan mevzuat bu şekilde olmasına rağmen Suriyelilerin her geçen gün sayısının artması ve ülkelerine dönmemelerinden dolayı artık misafirlerin günlük yaşantının içinde sürekli var olan bir komşuya dönüşmesi Suriyelilere yönelik kaygıları daha da çok artmıştır. Türkiye’de yerleşik olarak kalacaklar mı? Korkusunun beraberinde getirdiği görülmüştür. Aslında Suriyeliler ilk başta yardıma muhtaç, zor durumda kalan kişiler şeklinde kabul edilip misafir olarak kabul edilmiştir. Kendileri için misafirin baş tacı olarak görüldüğünü fakat misafirliğinde bir süresinin olduğu belli bir süreden sonra bitmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Suriyelilerin sosyal yaşam içinde birçok alanda bulunmaları; aynı mekânın, çevrenin paylaşılması, ekonomik olarak çalışma hayatının paylaşılması, sosyal yaşamın içinde “Suriyeli kimliği” olarak yeni bir kimliğin dâhil olduğu görülmüştür. Çalışma kapsamında görüşülen esnaflar, Suriyelilerle aynı hayatın paylaşılmasının sosyoekonomik olarak kültürel olarak birçok alanda farklılığın bulunmasının sorunlara neden oluşturduğuna yönelik algılar olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada Suriyeliler karşı farklı söylemlerin olduğu tespit edilmiştir. Bu söylemler sonucunda nefret söylemi, ötekileştirme ve yabancı korkusu kavramları sosyolojik bağlamda analiz edilmiştir. Suriyelilerin Samsun’un ötekisi olarak görüldüğü elde edilen bulgularla ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin birçok yönden Türk vatandaşlarından farklılık gösterdiği ve bu farklılıklar sonucunda da toplum içerisinde öteki olarak kabul edildiği ve ötekileştirme pratiklerinin neler olduğu tespit edilmiştir. Farklı bir ülkeden farklı bir coğrafyadan gelen bu kişilerin sosyoekonomik yapıları, kültürleri farklılık göstermekte olduğu için esnaflar kendi kültürel yapısının içinde Suriyelilerinde bulunmasından huzursuzluk duyduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de yapılan çeşitli çalışmalarda da bu durum tespit edilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Araştırma Merkezinin yapmış olduğu çalışmada Suriyelilere karşı kültürel anlamda yakınlık hissi çarpıcı bir şekilde, olumsuz anlamda çok düşük bir oranda kalmıştır.

2015 yılında Gaziantep ve Kilis’te yapılan çalışmada Suriyelilerin bozguncu ve istilacı olarak görülüp dışlandığı ifade edilmiştir. Samsun yerelinde esnaflarla yapılan çalışmada Suriyelilerin, sosyal anlamda dışlanması ve dışlanmayı ortaya çıkaran nedenler tespit edilmiştir. Suriyelilerin “farklı bir dil kullanması” toplum içerisinde sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmemesinden kaynaklı olarak problemlerin ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Suriyelilerin fiziki görünüm olarak özellikle “giyim kuşam” olarak Türk vatandaşlarından farklılık göstermesinden dolayı benimsenmemiştir. Suriyelilere karşı dile getirilen bir olumsuz durum ise “Suriyelilerin şehir yaşantısına alışkın olmaması” Samsun yerelinde esnaflarla yapılan çalışmada ortaya çıkan söylemler aynı şekilde 2015 yılında Gaziantep ve Kilis’te de yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin toplum içerisinde rahatsız edici davranışların olduğu ifade edilmiştir. “Özellikle geceleri geç saatlere kadar uyumamaları ve etrafa rahatsızlık vermemeleri” Samsun’da da Gaziantep’te de yapılan çalışmada bu söylemler tespit edilmiştir. Samsun yerelinde esnafların ifade ettiği Suriyelilerin “şehir yaşamına uyum sağlayamadığı” toplu taşıma araçlarında dahi nasıl davranılması gerektiğini bilmemeleri, genellikle toplu halde dolaşmaları ve çok fazla gürültü yapmalarından dolayı toplum içerisinde çeşitli sıkıntılara neden oldukları ifade edilmiştir. Suriyelilerin genel olarak temiz olmadığı ifade edilmiştir. Suriyelilere karşı tepkinin oluşmasında büyük etken ise “Suriyelilerin dilenmeleridir.” Belirtilen bu gerekçelerden dolayı Suriyeliler Samsun’un ötekisi olarak görülmüştür.

Ötekileştirme kavramının yanında Suriyelilere karşı toplum içerisinde nefret söyleminin de oluştuğu tespit edilmiştir. Nefret söylemi toplum içerisinde farklılık gösteren bir gruba karşı oluşan ve beraberinde ırkçı, saldırgan davranışlara ulaşan hareketlere dönüşebilmektedir. Gerçekleştirilen çalışmada, Suriyelilere karşı geçmiş yıllardan beri devam eden öfkenin ve nefretin olduğu görülmüştür. Görüşme yapılan esnaflardan daha genç yaşta olan esnafların Suriyelilere karşı daha çok nefret içerikli söylemlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Suriyelilere karşı olumsuz söylemlerin inşa edilmesinde, Suriyelilerin “güvenilmez Arap oldukları, insanları arkalarından vurabilecekleri” düşünülmektedir. Bu söylem ise tarihsel anlamda geçmişe dayandırılarak dile getirilmektedir. Bir diğer söylem ise Suriyelilerin “vatan haini” olduğunun düşünülmesidir. Kendi ülkelerinde Suriye’de kalmadıkları, gerekli mücadeleyi vermedikleri bunun yanında başka bir ülkeye sığınmayı tercih ettikleri

için “vatan haini” olarak görenler bulunmaktadır. Kendilerinin vatanları için geçmişte olduğu gibi bugünde aynı mücadeleye verdiklerini ifade ederek Suriyelilerin bu bağlamda ülkeleri için gerekli mücadeleyi vermedikleri için vatan haini olarak kabul edildiği tespit edilmiştir.

Samsun yerelinde yapılan çalışmada ifade edildiği gibi Ahmet Koyuncu’nun Konya’da yapmış olduğu çalışmasında da Suriyelilerin “arkadan vuran” kişiler olarak ifade edildiği görülmüştür. Bugün Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı nefret içerikli söylemler, geçmişte özellikle Avrupa ülkelerinde bulunan Türk vatandaşlarına karşı yapıldığı çeşitli araştırmalarda tespit edilmiştir. Almanya’ya işçi olarak giden Türk vatandaşlar için nefret içerikli söylemler bulunduğu yapılan çalışmalarda da ortaya çıkartılmıştır. Avrupa ülkelerinde Türkleri hedef alan Türk vatandaşlar için söylenen aşağılayıcı, küçük düşürücü söylemlerin benzeri bugün Suriyeliler için söylenmektedir. Samsun yerelinde yapılan çalışmada, Suriyeliler için ifade edilen “pis, şehirde yaşamasını bilmeyen, etrafı fazlasıyla rahatsız edici şekilde gürültü yapan” şeklindeki söylemler vardır.

Suriyelilere karşı oluşan tepkilerin nedenlerinde biri de toplum içinde yabancı olarak görülmesinden kaynaklı “yabancı korkusunun” olduğu tespit edilmiştir. Bauman’ın da ifade ettiği gibi yabancıyı, tanınmayan ve toplumda kabul edilmeyen ve bütün korkuların cisimleştiği kişiler olarak tarif etmektedir. Bauman’ın da tarif ettiği gibi yabancı kavramı bağlamında yabancı korkusu, kendisinden farklı ve tehlikeli ve yabancı olarak görülen kişilere karşı oluşan korkudur. Yabancı korkusunun temelinde yatan birçok farklı etken bulunmaktadır. Yapılan çalışmada Suriyelilere karşı bir korkunun var olduğu tespit edilmiştir. “Suriyelilerden bilinmezlikten kaynaklı korkma yani belirsizlikten kaynaklı korkma” etraflarında yabancı kişilerin var olmasının ilerde olumlu ya da olumsuz hangi sonuçları doğuracağını bilinmemesinden kaynaklı bir tedirginlik söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Tedirginliğe ve korkuya neden olan diğer etkenler ise “güvenlik kaygısıyla yaşanan korku, saldırganlık, hırsızlık ve tecavüz korkusu” olduğu tespit edilmiştir. Esnaflarla yapılan görüşmelerde toplum içerisinde önceden olduğu gibi özellikle geceleri çok rahat dolaşamadıkları tedirgin oldukları ve korktukları ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada bulgular değerlendirildiğinde Samsun’da yabancı korkusunun meydan gelmesinde hedef kitle olarak Suriyelilerin görüldüğü ortaya çıkmıştır. Suriyelilere karşı var olan bu korkuyla, farklı bir ülkeye giden, gitmek

zorunda kalan göçmenler çoğunlukla karşı karşıya kalabilmektedir. Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşlarla yapılan çalışmada karşılaştıkları en önemli sorunlar arasında yabancı düşmanlığı ilk sıralarda yer almaktadır. Hacettepe Üniversitesi Göç Araştırma Merkezinin Suriyelilerle ilgili yapmış olduğu çalışmada “misafirperverliğin” nefrete ve düşmanlığa dönüşme potansiyelinin çok yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal medya platformlarında Suriyelilere karşı oluşan saldırılar kapsamında yapmış olduğu çalışmada da Suriyelilerin; tehlikeli yabancılar, suç işleyen kişiler ve suç işleme potansiyeli yüksek kişiler olarak ifade edildiği tespit edilmiştir. Yabancı düşmanlığı, yabancı korkusu ve ırkçı söylemler bazı illerde Suriyelilere karşı saldırı boyutuna kadar uzanan olaylara dönüşmüştür. 2014 yılında Ankara’da Suriyelilerin yaşadığı Önde Mahallesi yüzlerce kişi bir araya gelerek saldırıda bulunmuştur. Farklı şehirlerde yapılan çeşitli çalışmalarda da Suriyelilere ırkçı ve nefret içerikli söylemlerin ortaya çıktığı gibi Samsun yerelinde yapılan çalışmada da elde edilen bulgularda benzer söylemlerin inşa edildiği ortaya çıkmıştır.

Yapılan çalışmada Suriyelilerin Türkiye’de sahip oldukları hakların; eğitim, sağlık, çalışma ve vatandaşlık haklarının Samsun’da esnaflarla yapılan çalışmada birer hak olarak kabul edilip edilmediği üzerinde durulmuştur. 2011 yılında nisan ayında YUKK kanunu yayınlanmıştır. Bu kanun 2014 yılında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği’nde Suriyelilerin sahip olacağı haklar açıklanmıştır. Bu yönetmelik kapsamında Suriyeliler için eğitim, sağlık ve çalışma hakları şartlarıyla beraber belirtilerek açıklanmıştır. Suriyelilerle ilgili olarak bu haklardan çok fazla gündeme gelen ve tepkilerin yükselmesine neden olan hak “çalışma hakkıdır.” Suriyeliler geçici koruma kimlik belgesine sahip olduktan sonra yönetmelikte de ifade edildiği gibi coğrafi mekânların ve işlerin belirtilmesiyle çalışma izin hakkına sahip olabilmektedirler Fakat Suriyelilerin birçoğunun kayıt altın olmamasından dolayı iş piyasasında da ciddi anlamda sıkıntılara neden olduğu yapılan çalışmada ortaya çıkmıştır. Bu durum Suriyelilere karşı “ekonomik temelli bir korkunun” oluşmasına neden olmuştur.

Samsun yerelinde esnaflarla yapılan görüşmede, Suriyelilerin çalışmasına olumlu ve olumsuz bakanlar bulunmaktadır. Suriyelilerin çalışmasına olumlu bakanlar oldukça azdır. Çalışmalarını olumlu olarak görenler ise, Suriyelilerin bir şekilde çalışması gerektiği, çalışmaya mecbur oldukları ifade edilmektedir.

Suriyelilerin etrafta dilencilik yapmalarından ziyade bir yerlerde çalışıyor olmasının daha iyi olacağı belirtilmiştir.

Metinde de ifade edildiği gibi elde edilen bulgulara Suriyelilerin çalışmalarının birer hak olmadığı düşünülmektedir. Suriyelilerin ev sahibi halka göre daha ucuza çalıştığı için emek piyasasında düşüşe sebep olması bunun sonucunda da bu durumdan zararlı çıkan yine Türk vatandaşının olmasından dolayı Suriyelilerin çalışmasını olumsuz bakılmaktadır. Türkiye’de yeterince işsiz vatandaşın bulunduğu önceliğin kendi vatandaşlarının olması gerektiği ifade edilmektedir. Genel olarak Suriyelilerin, emek piyasasının düşürerek Türk vatandaşının önüne geçmesinden dolayı, Suriyelilerin iş hayatının içinde olması tepki ile karşılanmıştır. Türkiye’nin farklı şehirlerinde Suriyelilerle ilgili yapılan çalışmalarda da bu duruma benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Suriyeliler ucuz iş deposu olarak görülmektedir. Ev sahibi halka göre daha ucuza ve sigortasız çalıştıkları için işverenler tarafından Suriyelilere öncelik tanındığı ifade edilmiştir. Kitlel halde gelen Suriyeliler işçi ücretlerinin bir anda düşmesine kira fiyatlarının biranda yükselmesine neden olduğu yapılan çeşitli çalışmalarda ifade edilmiştir. Samsun yerelinde yapılan çalışmada ortaya çıkan söylemler, farklı şehirlerde de tespit edilen söylemlerle benzerlik göstermektedir. Görüşme gerçekleştirilen esnaflar Suriyelilerle ekonomik kaynağını paylaşmak istememektedir. Çünkü önceliğin kendi halkının olması gerektiği düşünülmektedir. Öncelikle kendi yoksul ve çalışamayan vatandaşına imkân sunulması gerektiği ifade edilmektedir. Hacettepe Üniversitesi Göç Araştırma Merkezinin yapmış olduğu araştırma da Suriyeliler işimizi elimizden alıyor önermesine katılım ciddi anlamda yüksek olmuştur.

Suriyelilere karşı nefret söyleminin ve yabancı korkusunun oluşmasında bakıldığında önemli bir etken de Suriyelilerin daha ucuza ve sigortasız olarak çalışmalarıdır. Suriyelilerin gelmesiyle birlikte iş gücüne olan talebin artmasıyla birlikte emek piyasasında düşüşler yaşanmasına neden olan hedef kitle Suriyelilerdir. Suriyelilerin gelmesiyle işlerini kaybetme korkusunun oluşması ve Suriyelilerin daha ucuza çalışarak önlerine geçeceği düşüncesi bağlamında Suriyelilere karşı toplumsal kabul ekonomik kaygılardan dolayı düşüktür. Bu kaygılar Suriyelilere karşı korku ve nefret söyleminin inşa edilmesinde önemli etkenleri oluşturmuştur.

Suriyeliler eğitim hakkından da yasal prosedürler doğrultusunda yararlanabilmektedir. Geçici koruma kapsamındaki kişiler kimlikleriyle birlikte

Türkiye’de eğitim alma hakkına sahiptir. Kayıt altında bulunan Suriyeliler eğitim hakkından yararlanabilmektedir. Fakat kayıt altında bulunmayan Suriyeliler yasal prosedürleri sağlayamadığı için bu haktan yararlanamamaktadır. Esnaflarla yapılan görüşmede Suriyeliler için eğitimin bir hak olduğu kabul edildiği tespit edilmiştir. Topluma adaptasyon sürecinde eğitimin önemli bir etken olduğu ifade edilmektedir. Suriyelilerle uyum sürecinde ve eğitimde de önemli sorun olarak kabul edilen “farklı bir dil kullanmaları” konusuna devletin gerekli çalışmaları yapması gerektiği ifade edilmiştir. Okula gidecek yaşta kişilerin ya çalıştırılması ya da dilendirildikleri ifade edilmiştir. Özellikle okula gitmesi gereken yaşlardaki çocukların namaz vakitlerinde cami önlerinde dilenmeleri esnaflar tarafından tepkilerin yükselmesine neden olmaktadır.

Suriyelilere karşı tepkili olunmasında önemli bir etken ise, üniversiteye geçişte Suriyelilere ayrıcalık veriliyor söylemidir. Sınavsız olarak üniversiteye geçiş hakkına sahip olmalarının kendi halklarına karşı yapılan haksızlık olarak kabul ettikleri ortaya çıkmıştır. Üniversiteye geçişte hak ve eşitliğin gözetilmediği ifade edilmiştir. Suriyelilerden okul çağında olan çocuklardan barınma merkezinde olanlar barınma merkezlerinde ya da geçici eğitim merkezlerinde eğitim hizmetinden rahatlıkla yararlanmaktadırlar. Fakat kayıt altında olmayan, barınma merkezlerinde bulunmayanların eğitim hizmetinden yararlanması oldukça güçleşmektedir. Çünkü barınma merkezi dışında bulunan ve kayıtlı olan Suriyeli çocuklar milli eğitime bağlı okullara gidebilmektedir. Fakat buralarda çeşitli sorunlar yaşamakta oldukları yapılan çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuştur. Suriyeli çocuklarla aynı okulda aynı sınıfta olan öğrencilerin Suriyeli çocuklardan uzak durduğu ve iletişime geçilmediği ortaya çıkmıştır. Suriyeli çocukları kendi içlerine almayarak ötekileştirildiği görülmüştür.

Bir diğer sorun ise milli eğitime bağlı okullara giden çocukların dil konusunda problem yaşamalarıdır. Öğretmen ve arkadaşlarıyla sağlıklı bir iletişime geçemeyen Suriyeli çocuklar için eğitim sürece çok da verimli olmamaktadır. Süreç bu şekilde olduğu için Suriyeli çocuklardan okula devam etmeyenlerde bulunduğu çeşitli çalışmalarda tespit edilmiştir. Barınma merkezi dışında kalan Suriyeli çocuklardan ekonomik yetersizliklerden dolayı okula devam edemeyen çocuklar olduğu yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir. Suriyelilerin eğitim hakkından yararlanma imkânları

olmasına rağmen yaşadıkları çeşitli sorunlar nedeniyle verimli bir eğitim sürecinin var olduğu söylenememektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler için sağlık hakkı konusunda da gerekli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Suriyeliler sağlık hakkından yararlanma imkânları bulunmaktadır. Yapılan çalışmada sağlık hakkının Suriyelilerin yaralanması gereken birer hak olarak kabul edildiği görülmüştür. Devletinde bu konuda gerekli çalışmaları yaptığı düşünülmektedir. Suriyelilerin sağlık için gerekli haklardan yararlanmasının hak olarak görülmesinin yanında esnafların, kendilerinden daha fazla ve ayrıcalıklı bir hakka sahip olmalarının kabul etmediği görülmüştür. Suriyelilere sağlanan hizmetlerde hak ve eşitliğin gözetilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yapılan farklı çalışmalarda da Suriyelilerin gelmesiyle birlikte özellikle güney bölgelerde hastanelerdeki hasta sayısında oldukça artış yaşandığı ve bu durumda kendilerine harcanması gereken zamanın Suriyelilere ayrılması huzursuzluğa neden olduğu görülmüştür. Suriyelilerden bulaşıcı hastalıklar olabileceği yönündeki söylemler Suriyelilere yönelik dışlayıcı söylemlerin oluşmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Suriyelilerin gelmesiyle birlikte çok fazla dile getirilen bir diğer problem ise Suriyelilerin barınmasıyla ilgilidir. Suriyelilerle birlikte kira fiyatlarının yükselmelerin yaşandığı yapılan çalışmada tespit edilmiştir. Suriyelilerin gelmesiyle birlikte “emlak piyasasında” ciddi anlamda yükselişler yaşandığı ve bunun sonucunda Türk vatandaşlarının da bu durumdan olumsuz olarak etkilendiği ifade edilmiştir. Kira fiyatlarında biranda yükselişlerin yaşandığı ve emlakçıların Suriyelilerin gelişini fırsatçılığa çevirdiği yapılan çalışmada ortaya çıkan söylemlerdendir.

Suriyelilerin barınmasıyla ilgili bir diğer önemli husus ise Suriyelilere karşı ayrımcılığın yapıldığı ve görüşme yapılan esnafların evlerini Suriyelilere kiraya vermek istemediği görülmüştür. “Suriyelilerin çok pis olduğu, yaşadıkları mekânı da temiz kullanmamaları ve bir evin içersinde birden fazla ailenin birlikte yaşaması yani sayı olarak çok fazla bulunmalarından” dolayı Suriyelilere evlerini kiraya vermek istenmediği ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin, bir evin içinde sayı olarak çok fazla kişinin birlikte yaşaması, fazla gürültülü olmaları, yakın çevrede yaşayan insanlara rahatsızlık vermelerinden dolayı Suriyelilerin kiracı olarak istenmediği tespit edilmiştir. Genel olarak Suriyelilerin konut yaşantısına uyum sağlayamadığı ve

bundan dolayı da kabul görülmediğine yönelik söylemler tespit edilmiştir. Suriyelilerin barınmasıyla ilgili bu söylemler, Suriyelilere karşı tepkilerin artmasına neden olan etkenler arasında görülmektedir.

Suriyelilerle ilgili çok fazla gündemde olan konulardan birisi de Türkiye’de bulunan Suriyelilere vatandaşlık hakkının verilip verilmeme konusu olmuştur. Bu söylemler Türk vatandaşları tarafından tepkiyle karşılandığı çeşitli illerde yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır.

Suriyelilerin, Türk vatandaşlığına alınmasına yönelik oluşan tepkilerin yanında aslında yasal olarak Suriyelilerin, Türkiye’de sahip oldukları geçici koruma statüsü kapsamında vatandaşlık hakkına sahip olmalarının önü yasal olarak kesilmiş durumdadır. Şöyle ki geçici koruma statüsü kapsamında bulunanların Türkiye’de kaldıkları süre, ikametgâh ettiklerinin yerine geçememektedir. Türkiye’de yabancı birinin ikametgâh alması için kesintisiz Türkiye’de beş yıl ikametgâh etmiş olması şartı bulunmaktadır. Geçici koruma yönetmeliğinde ya da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda bir değişiklik yapılmadığı sürece Geçici koruma altındaki Suriyeliler Türkiye’de vatandaşlık hakkına sahip olmaları imkânsız gözükmemektedir. Yasal mevzuatlarda Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olma hakkı gözükmemektedir.

Yasal olarak durum bu şekilde iken, Türkiye’de farklı şehirlerinde yapılan çalışmada Suriyelilerin Türkiye’de yerleşik olarak kalma ihtimallerinin yüksek olması ve ülkelerine dönmeyeceklerinin düşünülmesine yönelik söylemler tedirginliğe ve korkuya neden olduğu görülmüştür. Vatandaşlık hakkı verilmesine yönelik algının genel olarak kabul görmediği tespit edilmiştir. Suriyelilere ilk başta misafir gibi kabul edilerek insanlık görevi olarak kapıların açıldığı fakat daha da fazla ileriye gidilerek vatandaşlık verilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada elde edilen bulgularda, Suriyelilere, vatandaşlık hakkının verilmesine yönelik algılarda, görüşülen esnafların Suriyelilerle aynı vatandaşlık kimliği altında bulunmak istemediğine yönelik algılar bulunmaktadır. Suriyelilerle eşit olmak reddedilmektedir. Suriyelilerle; sosyoekonomik olarak, siyasi olarak aynı haklara sahip olmayı reddediş söz konusudur. Kendilerinin sahip olduğu hiçbir hakkı Suriyelilerle paylaşmak istenmediği tespit edilmiştir.

Suriyelilere, vatandaşlık hakkı verildiğinde Türkiye'nin sosyoekonomik ve siyasi olarak çok daha zor durumda kalacağı, Türkiye'nin üzerinde bir yük olacağı bulgular sonucunda elde edilmiştir. Türkiye'nin refah seviyesinin Suriyelileri vatandaşlığa alacak kadar iyi olmadığı ortaya çıkan söylemlerdendir.

Elde edilen bulgularda; Suriyelilerin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı hak etmedikleri yani Türk vatandaşlarının vatanlarının kurulması için yıllarca mücadele ettikleri, çabaladıklarını vatanların kolay elde edilmediği belirtilmiştir. Suriyelilerin, kendileriyle birlikte hiçbir mücadele vermediği ve hiç katkılarının olmamasından dolayı Suriyelilerle aynı vatandaşlık statüsüne sahip olmayı reddettikleri ortaya çıkmıştır.

Suriyelilere vatandaşlık verilmesine yönelik tepkilerin yanında elde edilen bulgularda; Suriyelilerden kalifiyeli olanların vatandaşlık hakkına sahip olmasının Türkiye için faydalı olacağı yönünde söylemlerin de var olduğu görülmüştür. Mesleki olarak iyi bir konumda ve Türkiye'de çalışabilecek statüde olanlara vatandaşlık verilmesinde bir kaygının olmadığı ifade edilmiştir. Bir diğer söylem ise Türkiye'nin geçmişten bugüne içinde farklı etnik kökenden kişilerin bulunduğu ifade edilerek Suriyelilerinde Türkiye'de vatandaşlık statüsü alarak kalabileceği düşünülmektedir.

Görüşülen esnafların, Suriyelilerle ilgili olarak talep ettiği ise Suriyeliler için tampon bir bölgenin oluşturulmasıdır. Suriyelilerin hepsinin kayıt altında olmadığı ve gayri resmi olarak toplum içinde bulunduklarından dolayı bir bölgede toplanmalarının Türk vatandaşları için ve Suriyeliler için de daha faydalı olacağı belirtilmiştir.

Suriyeliler, toplum içinde esnaflar tarafından öteki olarak görülmektedir. Esnaflar Suriyelileri; ekonomik, sosyal, mekânsal ve politik olarak kendi sınırları içine almayı reddetmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde göçmenlerin karşılaştığı nefret içerikli ve yabancı korkusundan kaynaklı söylemlerin Samsun yerelindeki görüşme gerçekleştirilen esnaflar tarafından da benzer söylemlerin var olduğu metin boyunca bulgular çerçevesinde belirtilmiştir. Suriyelilere yönelik toplumsal kabul konusunda nefret ve korkunun oluşmasında birçok alanın; çalışma hayatının, eğitim, sağlık ve barınma alanının Suriyelilerle paylaşıyor olmasıdır. Birçok alanın paylaşılması Suriyelilere yönelik tepkilerin artmasına neden olurken Suriyelilere vatandaşlık

verilmesi söylemlerinin de dile getirilmesi, Suriyelilere yönelik korkuyu ve nefreti daha da arttırmıştır. Bu nedenlerden dolayı Suriyeliler için tampon bir bölgenin oluşturulması kamp içinde ve gözetim altında bulunmalarının hem Suriyeliler için hem Türk vatandaşları için daha iyi olacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular ve gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda, çalışmanın başında da ifade edildiği gibi misafir söylemiyle kabul edilen Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte nasıl nefret edilen, korkulan olarak ötekileştirildiği ortaya konulmuştur. Toplumda Suriyeliler özelinde mülteci, göçmen, sığınmacı ve yabancılara yönelik olumsuz algıların uç boyutlara ulaştığında görülen tablodur. Bu tablonun oluşumunda ilk başta misafir olarak görülen ve geçici koruma statüsü ile de yasal olarak kabul edilen Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması, misafirlerin komşu olmaya başlaması ve kentlerde gündelik yaşam pratiklerini etkiler hale gelmesiyle Suriyelilere yönelik algılar tersine dönmüştür. Suriyelilere yönelik algıların değişmesi; ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal anlamda yabancı ve tehlikeli olarak görülmesi Kaya’nın (2008) da belirttiği bize ait olan dünyaya yönelen tehditler olarak görülmesiyle başlamıştır. Samsun özelinde gerçekleştirilen bu çalışmada, misafirperverlik hoşgörüsüyle kabul edilen Suriyelilerin ilerleyen süreçlerde, Bauman’ın (2016) tarif ettiği gibi “tehlikeli olan endişe yaratan ve bütün korkuların cisimleştiği” bir hale dönmüştür. Netice olarak Türkiye coğrafi konumu ve komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik sosyal ve siyasi bunalımlar Türkiye’nin uzun süre göç olgusu içinde olacağını; göçmen, mülteci, sığınmacı ve yabancı gibi aktörlerle mücadelesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu bağlamda hukuksal olarak dış göçle ilgili yasal düzenlemeler ne kadar önem atfediyorsa dış göçle gelen bu gruplara karşı algısal boyutta oluşacak ön yargıların, gerilimlerin ve çatışmaların sonucunda oluşan ötekileştirme sürecinin en aza indirilmesi için gerekli önlemlerin alınması da o kadar çok önem atfetmektedir. Bu sosyolojik gerçeklik içerisinde toplumsal algıları ölçmek, anlamak en az politika yapmak kadar gereklidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Ağbaba, V., vd. (haz.). (2016). *Sınırlar arasında insanlık dramından insanlık sınavına*. Tekin.
- Alp, H. (2018). “Suriyeli sığınmacılara yönelik ayrımcı ve ötekileştirici söylemi yerel medyada yeniden üretilmesi”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 15 (5). 22-37.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). “Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul”. *Göç Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 58-83.
- Aktaş, E. ve Gülçür, İ. (2017). “Suriyelilere yönelik toplumsal kabulü ve uyumu etkileyen sosyo- ekonomik faktörler: Mersin İli Mezitli İlçesi örneği”. *Serbest Yazılar Toplum ve Demokrasi*. 11(23), 235-248.
- Anayasa maddesi (1982). *5901 Sayılı Kanun Siyasi Haklar ve Ödevler/ Türk vatandaşlığı*
- AFAD (2017), *Geçici barınma merkezi aylık rapor*.
<https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> Erişim: 11 Aralık 2017.
- AFAD (2018), *Geçici barınma merkezi aylık rapor*.
<https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> Erişim: 16 Ocak 2018.
- Akyol, K. (2016). Suriyeli sığınmacılar ırkçı saldırılarla karşı karşıya. Erişim: 15 Ocak 2018, <https://p.dw.com/p/1JQZz>
- Bauman, Z. (2016). *Sosyolojik düşünmek*. İstanbul, Ayrıntı.
- Bayram, Y. (2015). “Bir hak ihlali olarak ötekileştirme: Gazetelerin üçüncü sayfa haberlerinde Suriyeli sığınmacıların ‘öteki’ temsili”. *Güvenlik Çalışmalar Dergisi*. 17 (3), 2148- 6166.
- Boyras, Z. (2015). “Türkiye’de göçmenlik sorununa örnek Suriyeli mülteciler”. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. 7 (2), 35-58.
- Böke, K. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul, Alfa.
- Buz, S. (2003). “Aile politikalarına mülteciler boyutunda bir bakış”. *Aile ve Toplum Dergisi*. 5 (2), 1-7.
- Başak, C. (2011). *Mülteciler sığınmacılar ve yasadışı göçmenler*. Ankara, Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık.
- Buz, S. (2008). “Türkiye sığınma sisteminin sosyal boyutu”. *TBB Dergisi*. 76, 120-130.
- Bozbeyoğlu, S. (2015). “Mülteciler ve insan hakları”. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*. 2(1), 60-80.
- Boztepe, V. (2017). “Televizyon haberlerinde Suriyeli mültecilerin temsili”. *İlef Dergisi*. 4(1), 91-122.

- Bütün, E. ve Uzun, E. (2015). "Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri". *Uluslararası Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 1(1). 72-83.
- BM (1951), *Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi*
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslar arası göç hareketleri (Bal, B.U. ve Akbulut, İ. Çev). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Canyurt, D. (2015). "Suriye gelişmeleri sonrası Suriyeli mülteciler: Türkiye'de riskler". *Akademik Bakış Dergisi*. 48, 127-146.
- Cengiz, D. (2015). "Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı: Kilis örneği". *Turkish Studies*. 10 (2), 101-122.
- Çiğer, M., (2016). "Uluslararası hukuka uygun geçici koruma rejiminin unsurları üzerine". *Göç Araştırmaları Dergisi*. 2(3). 62-92.
- Çağlayan, Ç. (2006). "Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17, 67-91.
- Çelik, D. (2015). "Sosyal medyada nefret söylemine bakış". *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 2015 (Haziran), 1-9.
- Çelik, N., (2015). "Türk hukukunda uluslararası koruma başvurusunda bulunan veya uluslararası korumadan yararlanan yabancıların hak ve yükümlülükleri". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1. 67-148.
- Çınar, M. (2013). *Medya ve nefret söylemi*. İstanbul: Hran Dink Vakfı.
- Çiçekli, B. (2009). (ed.). *Göç terimleri sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü.
- Çötök Akıncı, N. ve Taşdelen, H. M. (2013). "Avrupa ekseninde yabancı korkusu ve islamafobi algısının değerlendirilmesi". *Turkish Studies*. 8 (6), 1-13.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y. ve Hülür, A. B. (2016) "Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sosyal dışlanma mekanizmaları". *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 27, 17-40.
- Deniz, T., (2014). "Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye". *Ulaştırma Güvenlik İdaresi*. 18(1), 175-204.
- Doyuran, B. (1990). "Ön yargılar yabancı düşmanlığı ve yurtdışındaki Türk işçi aileleri". *Kurgu Dergisi*. 7, 57-67.
- Duman, B. (2013). "Yoğun göç almış metropollerde etniklik ve öteki ile ilişki". *Sosyoloji Dergisi*. 3 (27), 1-24.
- Dünya'da ve Türkiye'de mülteciler*. (2015). İstanbul: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHRC).
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Araştırması (HÜGO)
- Eşşiz, V. ve Günel, G. (2007). *Uydu kent mülteciler: Yerel STK'lar için bir eğitim programı*. <https://docplayer.biz.tr/3859945-Multeci-destek-el-kitabi-hakkindaki-gorus-ve-onerilerinizi-iletisim-hyd-org-tr-adresinden-bize-iletebilirsiniz.html> Erişim: 12 Şubat 2018.

- Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013). “Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 62 (4), 1007-1061.
- Erdoğan, M. ve Ünver, C. (2015). “Türkiye’deki iş dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler konusundaki görüş beklenti ve öneriler”. *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu*. 353, 1-103.
- Ersoy Ouadır, S. ve Çimen Kabaklı, L. (2018). “Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleri (Konya İli örneği)”. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*. 53(2), 327-345.
- Erdem, B. (2017). “Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, siyasi ve vatandaşlık hukuku bakımından Türkiye’deki durumları”. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi*. 37(2). 332-351.
- Ezber, B. (2014). *Yabancı düşmanlığı tehlikeli boyutlara çıkabilir*. Erişim 20 Kasım 2017, <http://www.ihf.com.tr/haber-yabanci-dusmanligi-tehlikeli-boyutlara- cikabilir-402585/>
- Geçici Koruma Yönetmeliği* (2014). T.C. Resmi Gazete, 2014/6883, 29153, 22 Ekim 2014.
- Güvenç, B. (1995a). *Kültür ve demokrasi*. İstanbul, Gündoğan.
- Güvenç, B.(1995b). *Kültür ve eğitim*. Ankara, Gündoğan.
- Giddens, A. (2009). *Sosyoloji başlangıç okumaları*. İstanbul: Say.
- Göktepe, H. (2016). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında nefret söylemi ve dine hakaret”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 25, 169- 211.
- Gülyaşar, M. (2017). “Suriyeliler ve vatandaşlık: Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar çerçevesinde bir değerlendirme”. *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*. 7 (13), 679- 705.
- Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). “Bolu’da Suriyeli ve Iraklı sığınmacılar vatandaşlık ve kaynak dağılımı temelinde öteki algısı”. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(2), 113-133.
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). “Eskişehir yerel basınında mülteciler ve Suriyeliler”. *Sosyoloji Araştırma Dergisi*. 20 (1), 1-40.
- GİGM (2018). *Göçmen sayısı ilçe nüfusunu geçti: Samsun mülteci cenneti*. Erişim 10 Mart 2018, <https://www.samsungazetesi.com/samsun-haber/gocmen-sayisi-ilce-nufusunu-gecti-samsun-multeci-cenneti-h959001.html>
- <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mart 2019 Erişim Tarihi: 8 Nisan 2019
- İrkçilik ve yabancı düşmanlığı mevcut durum analizi* (2015). Yaygın Eğitim Vakfı (TÖYEV).
- İçduygu, A. (2006). *Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. İstanbul: TÜSIAD-T/2006-12/427.
- İçdem, B. (2016). *Bauman: Mülteci krizi insanlığın krizidir*. Erişim: 1 Ocak 2019, <https://dusunbil.com/bauman-multeci-krizi-insanligin-krizidir/>

- Kap, D. (2014). “Suriyeli mülteciler: Türkiye’nin müstakbel vatandaşları”. *Akademik Perspektif*. Aralık (2014), 30- 35
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin yeni misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Kızılçelik, S., vd. (haz.). (1992). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Konya: Göksu.
- Kuş, O. (2016). “Dijital nefret söylemini anlamak: Mülteci krizi örnek olayı bağlamında BBC WORLD Service Facebook sayfasına gelen yorumların metin madenciliği tekniği ile analizi”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 2016 (2), 97-121.
- Koçak, M. (2012). “Türkler hakkında ırkçı Alman fıkraları”. *Gazi Türkiyat*. 11, 93-99.
- Kahraman, F. ve Nizam Kahya, Ö. (2016). “Mültecilik hallerini mekân üzerinden okumak: Gaziantep örneğinde Türkiyelilerin gözünde Suriyeli kent mültecileri”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (44), 808-825.
- Korkmaz, A. (2014). “Sığınmacıların sağlık ve hemşirelik hizmetlerine yarattığı sorunlar”. *Yönetici Hemşireler Derneği*. 1 (1), 37-42.
- Kaya, E. ve Polat, F. (2017). “Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar”. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. 1(1), 38- 48.
- Kaygısız, İ. (2017). “Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri”. *Friendrich-Ebert- Stiftung*. 1-22
- Kaya, İ., vd. (haz.). (2015). *Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumu arada kalanların hakları ve hükümlülükleri*. İstanbul: Siyaset Ekonomik ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Kaya, A. ve Kırac, A. (2016). “İstanbul’daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görülebilirlik raporu”. *Hayata Destek Derneği*. 6-52.
- Kaya, A. (2016). “Mülteci krizi ekseninde Türkiye – AB iş birliği”. Panel raporu bildiriler kitabı’, (Derleyen: A. Ceran), Dünya Yayıncılık, İstanbul.
- Kaya, A. (2017). “İstanbul mülteciler için cennet mi cehennem mi? Suriyeli mültecilerin kentsel alandaki halleri”. *Toplum ve Bilim*. 42-68.
- Kaya, A. (2008). *Almanya ’daki Türkler ve Türkiye ’deki Almanlar- göçün sebeplerin ve uyum sorunları*. Erişim: 04 Ocak 2019, www.konrad.org.tr/Migration%20tr/081-094.pdf
- Karakaş, B. (2015). *Doç. Dr. Erdoğan: Suriyelilere vatandaşlık verilmesini konuşmamız gerekecek*. Erişim: 8 Nisan 2019, <http://www.diken.com.tr/doc-dr-erdogan-kimse-istemiyor-ama-suriyelilere-vatandaslik-verilmesini-konusmamiz-gerekecek/>
- Karasu, A. M., (2018). “Suç Korkusu, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar: Şanlıurfa Örneği”, *Uluslar arası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(1). 332-347.
- Mülteciler ve hukuk politikası: Suriyeli Sığınmacılara Tanınan Geçici Koruma* (2013). Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Dairesi (DİSKAR)

- Öztürk, N. (2016). "1951 tarihli mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme çerçevesinde mülteci statüsünün sona ermesine yönelik ölçütlerin incelenmesi ve Türk hukuku üzerindeki yansımaların değerlendirilmesi". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 65 (2), 393-448.
- Özdemir, N. (2015). "Türkiye ve Fransa örnekleriyle uluslararası göç ve yabancı düşmanlığı". *Tesam Akademi Dergisi*. 155, 245-250.
- Övet, T. (2016). "Terörizm islama fobi ve nefret suçu ilişkisi". *Güvenlik Bilimleri Dergisi*. 5 (1), 109-140.
- Özdemir, F. ve Özkan Öner, B. (2016). "Türkiye’de sosyal medya kullanıcılarının Suriyeli mültecilere ilişkin sosyal temsilleri". *Nesne Psikoloji Dergisi*. 4(8), 227-244.
- Öztekin, H. (2015). "Yeni medya nefret söylemi: ekşi sözlük örneği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(38), 925-936.
- Özselçuk, S. (2017). "Zygmunt Bauman sosyolojisinde ‘yabancı’ sosyal tipinin iletişimsel boyutu: Sosyolojik düşünmede ‘sorumluluk’ ve ‘hoşgörü’". *Eopkhe Sosyal Bilimler Dergisi*. 1 (1), 115-128.
- Parlak, B. ve Şahin, A. U. (2015). "Türkiye iltica ve göç mevzuatının coğrafi kısıtlama uygulaması yönünden analizi". *Tesam Akademi Dergisi*. 2 (2), 65-79.
- Poyraz, Y., (2012). "Suriye vatandaşların geçici koruma ve uluslararası mülteci hukuki". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 20 (2). 53-69.
- Reçber, S. (2014). "Hayatın yok yerindekiler: mülteciler ve sığınmacılar". *VI Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu*". Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sarıpek, D. B., (2006). "Sosyal vatandaşlık ve günümüzde yaşadığı dönüşüm: Aktif vatandaşlık". *Çalışma ve Toplum*. 67-95.
- Sayın, E. ve Candan, H. (2016). "Küresel ırkçılığın yükselişi". *Ardahan üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4, 35-46.
- Sanduvac Türkmen, Z. M. (2013). "Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılar için durum analiz raporu". *Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*. 6-38.
- Sezgin, A. A. ve Yolcu, T. (2016). "Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci". *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(7), 417-436.
- Seydi, A. R. (2014). "Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 31, 267-305.
- Sirkeci, İ. ve Yüceşahin, M. (2014). "Türkiye’de Göç Çalışmaları", *Göç Dergisi*, 1(1),1-10.
- Sivil toplum örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalarla ilgili rapor*. (2013). Ankara: İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM).
- Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkisi* (2015). Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi (ORSAM).

- Şahin., K. (2017). “Güvensiz dünyada bir belirsizlik faktörü olarak yabancı korkusu: İstanbul’daki kapalı yerleşimler üzerinden bir değerlendirme”. *Epokhe Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1), 85-113.
- Tarlan, K. (2015). *Suriye’nin domlari: “öteki” mülteciler. Heinrich Böll STIFTUNF Türkiye Temsilciliği*, Erişim: 20 Kasım 2017, <https://tr.boell.org/tr/2015/12/29/suriyenin-domlari-oteki-multeciler>
- Tatar, H. (2013). “Sürgünler mekânı dünya: göç, çok kültürlülük ve ötekileştirme”. *e-journal of New World Sciences Academy NEWSA- Humanities*. 4C0157 8 (1), 72-81.
- TBMM (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf Erişim: 10 Aralık 2018.
- Türkiye’de mülteci sayısı tahmin edilenden yüksek*. (2017). Erişim: 4 Temmuz 2017, <https://p.dw.com/p/2eznt>
- Türkiye’deki Suriyeli mülteciler: Uzun vadeli entegrasyon için fırsatlar ve zorluklar* (2016). Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi (ORSAM).
- Tunç, A. (2015). “Mülteci davranışı ve toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme”. *Tesam Akademi Dergisi*. 2 (2), 29- 63.
- Usanmaz, G. ve Güven, S. 2009. “Kronik Türkiye’deki mültecilik olgusu ve Festus Okey vakası”. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 68 (1), 143- 167.
- Uzun. Ş. ve Bahçeci, H. (2017). “Türkiye’de uluslararası göç ve yerel politika”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(4), 1-17.
- Ural, O. (2015). *Yeniçağın hastalığı: Yabancı korkusu (Zenafobi)*. Akademik Perspektif, Erişim: 10 Mayıs 2018, <http://akademikperspektif.com/2015/03/31/yeni-cagin-hastaligi-yabanci-korkusu-zenofobi/>
- Ünal, S. (2014). “Türkiye’nin beklenmedik konukları: Öteki bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi”. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. 6 (3), 65-89.
- Vardal, Z. (2015). “Nefret söylemi ve yeni medya”. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 2 (1), 132-156.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* (2013). T.C. Resmi Gazete, 6458/28615, 11 Nisan 2013.
- Yılmaz, A. (2014). “Uluslararası göç: Nedenleri ve etkileri”. *Turkish Studies*. 9 (2), 1685- 1704.
- Yılmaz, F. (2004). “Avrupa Birliği’nde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yurtseven, A., Özcan, G. ve Saz, E. U. (2015). “Çocuk acil servise başvuran Suriyeli hastalarla Türk hastaların karşılaştırılması: Ege Üniversitesi deneyimi”. *CAYD*. 2 (3), 133-136.

- Yüceşahin, M. M. ve Özgür, E. M. (2006). “Türkiye’nin güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: süreçler ve mekânsal Örüntü”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 4 (2), 15-35.
- Ziya, O. (2012). “Mülteci ve göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri”. *Türkiye Bankalar Birliği Dergisi*. 99, 229-240.
- 1994 Yönetmeliği ve Uygulama Kararı (1999). T.C. Resmi Gazete, 2000/131, 23582, 13 Ocak 1999.

EK.1: GÖRÜŞME FORMU

1.BÖLÜM

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyet

Kadın() Erkek()

2. Kaç Yaşındasınız?

3. Evli misiniz?

Evet () Hayır ()

4. Ne işi yapıyorsunuz?

5. Kaç yıldır bu işi yapıyorsunuz? ()

6. İşinizin sektör olarak durumu piyasası nasıl?

7. Bulunmuş olduğunuz bu cadde (Gazi ve Çiftlik Caddesi) mevki olarak işiniz için önem atfediyor mu? Burada bulunmaktan memnun musunuz?

2.BÖLÜM

8. Mültecilik denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, mültecilik kavramını nasıl açıklarsınız?

9. Sığınmacı denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, sığınmacı kavramını nasıl açıklarsınız?

10. Göçmen denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, göçmen kavramını nasıl açıklarsınız?

11. Yabancı denildiği zaman zihninizde oluşan algı nasıldır, yabancı kavramını nasıl açıklarsınız?

12. Samsun’da bulunan farklı kimlikten grupları birbirinden nasıl ayırt ediyorsunuz?

13. Bu grupların sosyo- ekonomik durumları nasıldır?

3. BÖLÜM

Eğitim

14. Suriyelilerin eğitim konusunda hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsunuz?

15. Eğitim konusunda neler doğru ve neler yanlış yapıyor sizin tespitleriniz var mı?

16. Eğitim hakkı nasıl düzenlenmeli neler yapılmalı?

Sağlık

17. Suriyelilerin sağlıkla ilgili hangi haklara sahip olduğunu düşünüyorsunuz, sağlık hakkı konusunda neler doğru ve yanlış yapıyor size göre?

18. Bu hakkın düzenlenmesi için neler yapılmalı?

İstihdam

19. Suriyelilerin çalışma hakkına sahip mi bu konuyla ilgili neler düşünüyorsunuz?
20. Suriyeli bir kişiyle aynı iş yerinde çalışmak ister misiniz?
21. Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı çalışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Barınma

22. Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kira fiyatlarında azalma ya da yükselme gibi bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?
23. Kiralık bir eviniz olsa Suriyelilere verir misiniz?

Vatandaşlık

24. Türkiye'deki Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesine nasıl bakıyorsunuz?
25. Suriyeliler hangi statüde kalmalılar size göre?

4.BÖLÜM

Ayrımcılık

26. Özellikle sayı olarak fazla olan Suriyelilere karşı algının nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?
27. Benzerlik olarak, ortak olarak kabullerin var olduğunu düşünüyor musunuz? Eğer varsa bunların neler olduğunu düşünüyorsunuz?
28. Suriyelilerin kendi vatandaşlarınızla nelerin farklı olduğu ve farklılık olarak nelerin olduğunu düşünmektesiniz?
29. Suriyelilerle ilgili rahatsız olduğunuz bir konu var mı eğer varsa bunlar nelerdir?

5.BÖLÜM

30. Bugün Suriye'de yaşanan durum sizin başınıza gelmiş olsaydı siz nasıl davranırdınız?
31. Suriyeliler sorunu çözmek için neler yapılmalı önerileriniz nelerdir?
32. Karar verici siz olsaydınız Suriyelilerle ilgili neler yapardınız?
33. Araştırılan bu konuyla ilgili ilave etmek istediğiniz bir şeyler var mı?

İLGİNİZ VE KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER.

ÖZ GEÇMİŞ

Nehir Dilek KUŞCUOĞLU 01.01.1990 tarihinde Samsun'un Terme İlçesinde doğdu. Terme Bülent Çavuşoğlu Anadolu Lisesi'nden 2008 yılında mezun oldu. 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji lisans programından mezun oldu. 2016 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon eğitimini tamamladı. Temel ilgi alanları ise göç, tüketim ve toplumsal cinsiyet çalışmalarıdır.

İletişim Bilgileri:

E mail : nehir_kuscuoglu@hotmail.com